

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕС-
АДМІНІСТРУВАННЯ КАФЕДРА БІЗНЕС-АНАЛІТИКИ ТА
ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ**

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри бізнес-аналітики
та цифрової економіки

_____ Наталія Касьянова
“ _____ ” _____ 20__р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
(ПОЯСНОВАЛЬНА ЗАПИСКА)

**ЗДОБУВАЧА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТР
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 051 «ЕКОНОМІКА»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»**

**Тема: «Торговельно-економічне співробітництво України та
Європейського союзу»**

Виконавець: КОВАЛЬЧУК Анастасія

Керівник: кандидат економічних наук, доцент кафедри бізнес-аналітики та
цифрової економіки БЕЛІНСЬКА Анна

Консультанти з розділів:

Розділ 1: к.е.н., доцент БЕЛІНСЬКА Анна

Розділ 2: к.е.н., доцент БЕЛІНСЬКА Анна

Розділ 3: к.е.н., доцент БЕЛІНСЬКА Анна

Нормоконтролер із ЄСКД (ЄСПД):

старший викладач кафедри бізнес-аналітики та цифрової економіки ДИЯК
Юлія Ігорівна

КИЇВ 2023

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет економіки та бізнес-адміністрування
Кафедра бізнес-аналітики та цифрової економіки
Спеціальність 051 «Економіка»
Освітньо-професійна програма «Міжнародна економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри бізнес-аналітики
та цифрової економіки

_____ Наталія Касьянова
“ _____ ” _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Здобувач вищої освіти: КОВАЛЬЧУК Анастасія

Тема роботи: «Торговельно-економічне співробітництво України та Європейського союзу», затверджена наказом ректора № 1085/од від «07» липня 2023 р.

1. Термін задачі здобувачем вищої освіти закінченої роботи на кафедрі: «22» грудня 2023 р.
2. Вихідні дані до роботи: плани, звіти, фінансова звітність, законодавчі та нормативні акти, статистичні дані, наукові та методичні праці вітчизняних та зарубіжних вчених, електронні інформаційні джерела.
3. Зміст дослідження: співробітництво України та ЄС в міжнародній торгівлі; досвід євроінтеграції та вплив військового конфлікту на торговельно-економічні відносини України та Євросоюзу; виклики, проблеми та перспективи подальшого розвитку їх співпраці.
4. Перелік обов'язкових демонстраційних матеріалів: 23 слайди.
5. Календарний план-графік:

№ пор.	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання	Позначки керівника про виконання завдань
1.	Отримання завдання на кваліфікаційну роботу	02.10.2023р.	<i>виконано</i>
2.	Огляд літератури за темою	05.10.2023р.	<i>виконано</i>
3.	Дослідження поняття торговельно-економічне співробітництво», «міжнародний ринок», класифікація міжнародного ринку. Аналіз поточного стану міжнародного ринку товарів та послуг.	10.10.2023р.	<i>виконано</i>
4.	Написання 1 розділу випускної роботи	15.10.2023р.	<i>виконано</i>
5.	Написання 2 розділу випускної роботи	20.10.2023р.	<i>виконано</i>
6.	Написання 3 розділу випускної роботи	25.10.2023р.	<i>виконано</i>
7.	Підбивання підсумків, формування висновку випускної роботи	30.10.2023р.	<i>виконано</i>
8.	Оформлення випускної роботи згідно стандартів	10.11.2023	<i>виконано</i>
9.	Аналіз отриманих результатів	20.11.2023р.	<i>виконано</i>
10.	Розробка слайдів та написання доповіді	01.12.2023р.	<i>виконано</i>
11.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	21.12.2023р.	<i>виконано</i>
12.	Корегування роботи за результатами попереднього захисту	21.12.2023р.	<i>виконано</i>
13.	Остаточне оформлення кваліфікаційної роботи та слайдів	21.12.2023р.	<i>виконано</i>
14.	Підписання відгуку та рецензії	22.12.2023р.	<i>виконано</i>
15.	Захист кваліфікаційної роботи у ДЕК	27.12.2023р.	<i>виконано</i>

6. Дата видачі завдання: «02» жовтня 2023 р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Ганна БЕЛІНСЬКА

Завдання прийняв до виконання _____ Анастасія КОВАЛЬЧУК

РЕФЕРАТ

Ковальчук Анастасія. «Торговельно-економічне співробітництво України та Європейського союзу». – Кваліфікаційна робота зі спеціальності 051 «Економіка», ОПП «Міжнародна економіка». Національний авіаційний університет Міністерства освіти і науки України, м. Київ, 2023р.

Кваліфікаційна робота містить 106 сторінок, 7 таблиць, 39 рисунків, список використаних джерел з 82 найменувань.

Об'єктом дослідження є торговельно-економічне співробітництво між Україною та Європейським союзом, яке включає в себе обмін товарів, послуг та інвестиційні потоки між цими економічними суб'єктами.

Предметом дослідження є аналіз особливостей, проблем та перспектив співпраці між Україною та Європейським союзом в торговельно-економічній сфері, а також вивчення взаємовигідних аспектів цієї співпраці.

Метою даного дослідження є систематизація та аналіз взаємодії між Україною та Європейським союзом у сфері торговельно-економічних відносин, виявлення ключових факторів, що впливають на їх розвиток, та розроблення рекомендацій щодо покращення співпраці.

При написанні роботи використовувалися методи дескриптивного аналізу, порівняльного аналізу торговельно-економічних показників України та країн Європейського союзу, а також літературні та статистичні джерела.

Ключові слова: торговельно-економічне співробітництво, Україна, Європейський союз, торгівля, економічні відносини, міжнародна співпраця в умовах війни.

ABSTRACT

Kovalchuk Anastasiia. "Trade and economic cooperation between Ukraine and the European Union." - Qualification work in the speciality 051 "Economics", EPP "International Economics". National Aviation University of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, 2023.

The qualification work contains 106 pages, 7 tables, 39 figures, a list of references from 82.

The object of the study is trade and economic cooperation between Ukraine and the European Union, which includes the exchange of goods, services and investment flows between these economic entities.

The subject of the study is to analyse the peculiarities, problems and prospects of cooperation between Ukraine and the European Union in the trade and economic sphere, as well as to study the mutually beneficial aspects of this cooperation.

The purpose of this study is to systematise and analyse the interaction between Ukraine and the European Union in the field of trade and economic relations, identify key factors influencing their development, and develop recommendations for improving cooperation.

The methods of descriptive analysis, comparative analysis of trade and economic indicators of Ukraine and the European Union, as well as literary and statistical sources were used in writing the paper.

Keywords: trade and economic cooperation, Ukraine, the European Union, trade, economic relations, international cooperation in times of war.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА.....	10
1.1. Сутність та види міжнародної торгівлі.....	10
1.2. Структура та класифікація міжнародної торгівлі	19
1.3. Регулювання та принципи міжнародної торгівлі	32
Висновки до розділу 1.....	36
РОЗДІЛ 2. СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄС.....	38
2.1. Правові засади торговельно-економічного співробітництва України та ЄС.....	38
2.2. Аналіз міжнародної торгівлі товарами і послугами України та ЄС в період 2021-2023 років.	44
2.3. Сучасний стан торговельно-економічних відносин України та ЄС. Досвід євроінтеграції.	57
Висновки до розділу 2.....	63
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄС.....	65
3.1. Проблеми та виклики подальшого розвитку торговельно-економічного співробітництва України та ЄС.....	65
3.2. Вплив військової агресії на тенденції в зовнішній торгівлі українськими товарами з країнами ЄС.....	78
3.3. Пропозиції та рекомендації щодо оптимізації торговельно-економічного співробітництва України та ЄС.....	88
Висновки до розділу 3.....	92
ВИСНОВКИ.....	94
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	97

ВСТУП

Актуальність дослідження. В умовах сучасної глобалізації економічні відносини між країнами стають важливішими ніж будь-коли. Торгівля та економічне співробітництво стали стратегічними факторами, що визначають стабільність та розвиток країн у сучасному світі. Одним із ключових напрямів євроінтеграції України та забезпечення її економічного зростання є тісне співробітництво з Європейським Союзом (ЄС), що відкриває широкі можливості для обміну товарами, послугами та інвестиціями.

Україна, знаходячись на шляху євроінтеграції, активно розвиває торговельно-економічні відносини з ЄС. Це відкриває нові перспективи для розвитку економіки країни та сприяє зміцненню її позиції на міжнародній арені. Розширення доступу до європейських ринків вирішує низку внутрішніх проблем та допомагає компенсувати негативний вплив внутрішніх факторів, таких як зменшення купівельної спроможності в країні.

Україна, маючи вигідне географічне положення, родючі землі та висококваліфіковану робочу силу, має значні переваги для успішного розвитку торговельно-економічного співробітництва з ЄС. Країна також володіє перевагами в металургійній галузі, обробній промисловості та сфері технологій, що створює потенціал для збільшення обсягів експорту та інвестиційних можливостей.

Об'єктом дослідження є торговельно-економічне співробітництво між Україною та Європейським союзом, яке включає в себе обмін товарів, послуг та інвестиційні потоки між цими економічними суб'єктами.

Предметом дослідження є організація, стан, тенденції, проблеми та перспективи розвитку торговельно-економічного співробітництва між Україною та ЄС.

Метою дослідження є аналіз основних аспектів та визначення динаміки розвитку торговельно-економічного співробітництва між Україною та ЄС, виявлення проблеми, що перешкоджають його оптимізації, а також пропозиції

про конкретні заходи щодо удосконалення цього співробітництва для сприяння сталому економічному зростанню обох сторін.

Цільовість дослідження полягає в аналізі, узагальненні та систематизації інформації про торговельно-економічне співробітництво між Україною та Європейським Союзом з метою визначення перспектив його розвитку та вдосконалення.

Ця магістерська робота спрямована на глибоке вивчення та аналіз торговельно-економічного співробітництва між Україною та ЄС. Досягнення цієї мети передбачає **вирішення наступних завдань:**

- Оцінка аспектів євроінтеграції в контексті торговельно-економічних відносин України з ЄС.
- Аналіз та огляд сучасного стану торговельно-економічних відносин між Україною та ЄС.
- Вивчення обсягів зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС.
- Аналіз проблем та викликів співпраці між Україною та ЄС в умовах невизначеності.
- Формулювання рекомендацій та шляхів вдосконалення цих відносин для забезпечення взаємовигідної співпраці.

Під час написання даної роботи було використано різноманітні **методи дослідження**, такі як статистичний аналіз, монографічний огляд, порівняльний аналіз, абстрактно-логічний аналіз, а також графічне та табличне представлення даних для наочного відображення результатів. Аналіз та обробка статистичних даних проводилися за допомогою MS Excel. Інформаційна база дослідження складалася з наукових публікацій, законодавчих актів, аналітичних звітів та інших авторитетних джерел.

Теоретичну основу дослідження становлять наукові положення про сутність торгово-економічних відносин, про економічно-правові умови торгових відносин України з ЄС; статистичні матеріали Євростат, Національного банку України, Міністерства фінансів України, Міністерства економіки України,

Державної служби статистики України відповідні нормативно-правові документи.

Кваліфікаційна робота складається з трьох основних розділів:

Розділ 1 "Теоретичні засади торговельно-економічного співробітництва" присвячений загальним принципам та концепціям міжнародної торгівлі та співробітництва.

Розділ 2 "Стан і тенденції розвитку торговельно-економічного співробітництва України та ЄС" описує сучасний стан відносин між Україною та ЄС, аналізує обсяги торгівлі та правові аспекти співробітництва.

Розділ 3 "Удосконалення торговельно-економічного співробітництва України та ЄС" фокусується на виявленні проблем та викликів, які виникають у процесі співпраці, пропонує рекомендації щодо їх вирішення та оптимізації взаємовигідного співробітництва.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. В роботі розміщено 5 таблиць та 11 рисунків. Список бібліографічних посилань використаних джерел включає 82 найменування.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

1.1. Сутність та види міжнародної торгівлі

Торговельно-економічні відносини (ТЕВ) - це взаємодія країн у сфері виробництва, розподілу, обміну та споживання товарів (послуг). Така взаємодія виникає внаслідок того, що потреби людей в товарах і послугах необмежені, а ресурси, необхідні для їхнього виробництва, обмежені.

Основними формами ТЕВ є:

- Міжнародна торгівля товарами і послугами - це обмін товарами і послугами між країнами.
- Міжнародний рух капіталів і закордонних інвестицій - це переміщення капіталів між країнами.
- Міжнародна міграція робочої сили - це переміщення людей між країнами з метою працевлаштування.
- Міжнародна кооперація виробництва та обмін у галузі науки і техніки - це спільна діяльність країн у сфері виробництва, науково-технічної розробки та обміну технологіями.
- Валютно-кредитні відносини - це відносини між країнами у сфері грошового обігу, кредиту та фінансів.

Міжнародна торгівля - це обмін або торгівля товарами та послугами між різними країнами. Така торгівля сприяє розвитку світової економіки та збільшує її обсяги. Найбільш найпоширенішими товарами, якими торгують, є телевізори, одяг, машини, капітальні товари, продукти харчування, сировина тощо (рис.1.1.).

Рис. 1.1. Підходи до розуміння сутності міжнародної торгівлі

Міжнародна торгівля послугами вражаючим чином зростає, охоплюючи різноманітні сфери діяльності, такі як міжнародні перевезення, туризм та подорожі, банківські послуги, складське господарство, зв'язок, реклама, а також дистрибуція та маркетинг. Ще однією важливою подією є збільшення іноземних інвестицій та зростання виробництва іноземних товарів та послуг на міжнародних ринках. Ці іноземні інвестиції та виробництво допоможуть компаніям наблизитися до своїх міжнародних клієнтів, а отже, надавати їм товари та послуги за дуже низькими цінами. Всі вищезазначені сфери діяльності є міжнародним бізнесом. Можна зробити висновок, що міжнародна торгівля та виробництво - це два аспекти міжнародного бізнесу, які зростають з кожним днем у всьому світі.

Історія міжнародної торгівлі сягає корінням у глибоку давнину. Перші форми міжнародної торгівлі виникли ще в доісторичну епоху, коли люди почали обмінюватися товарами та послугами між різними племенами та народами.

В античні часи міжнародна торгівля стала більш розвиненою. Греки та римляни торгували з усіма куточками Середземномор'я, а також з країнами Близького Сходу. Вони перевозили товари морем та суходолом, а також розвивали нові торгові шляхи.

У середньовіччі міжнародна торгівля знову пішла на спад. Це було пов'язано з падінням Римської імперії та розвитком феодального суспільства. Однак, у цей час все ж таки існувала певна міжнародна торгівля між різними країнами Європи та Близького Сходу.

У епоху Відродження міжнародна торгівля знову почала розвиватися. Це було пов'язано з відкриттям нових торгових шляхів, розвитком мореплавства та зростанням міст. У цей час активно розвивалася торгівля між Європою та Азією, а також між Європою та Америкою.

У XVIII столітті міжнародна торгівля стала ще більш розвиненою. Це було пов'язано з промисловою революцією, яка призвела до зростання виробництва та торгівлі. У цей час активно розвивалася торгівля між різними країнами Європи, а також між Європою та США.

У XIX столітті міжнародна торгівля досягла свого піку. Це було пов'язано з розвитком залізниць, парових двигунів та телеграфу, які зробили торгівлю більш дешевою та зручною. У цей час активно розвивалася торгівля між різними країнами світу.

У XX столітті міжнародна торгівля продовжувала розвиватися, незважаючи на дві світові війни. У цей час були прийняті нові міжнародні угоди, які покликані були сприяти розвитку торгівлі.

У XXI столітті міжнародна торгівля стала ще більш важливою частиною світової економіки. Це пов'язано з глобалізацією, яка призвела до зростання взаємозалежності між різними країнами світу.

Сьогодні міжнародна торгівля є одним із найважливіших факторів економічного зростання та розвитку. Вона дозволяє країнам спеціалізуватися на виробництві тих товарів та послуг, які вони виробляють найбільш ефективно, та обмінюватися ними з іншими країнами. Це сприяє підвищенню продуктивності праці, зростанню добробуту населення та розвитку міжнародної співпраці.

Одним із найважливіших етапів у розвитку міжнародної торгівлі стало створення Генеральної угоди про тарифи та торгівлю (ГАТТ) у 1947 році. ГАТТ була першою міжнародною угодою, яка запровадила принципи вільної торгівлі між країнами. ГАТТ сприяла зниженню торговельних бар'єрів між країнами та сприяла зростанню міжнародної торгівлі.

У 1995 році ГАТТ була замінена Світовою організацією торгівлі (СОТ). СОТ є міжнародною організацією, яка регулює міжнародну торгівлю. СОТ сприяє розвитку вільної та справедливої торгівлі між країнами світу [37].

Сьогодні СОТ є однією з найважливіших міжнародних організацій. Вона має 164 члени, які представляють більшість країн світу. СОТ сприяє розвитку вільної торгівлі, яка є важливим фактором економічного зростання та розвитку

Міжнародна торгівля включає в себе різні види обміну товарами та послугами між країнами. Основними видами міжнародної торгівлі є імпорт, експорт, реімпорт і реекспорт. Розглянемо кожен із них більш детально:

- Імпорт - це процес купівлі товарів та послуг іноземного походження країною. Коли країна ввозить товари з інших країн, ці товари стають доступними для споживання або подальшого використання внутрішнього ринку (рис.1.2.).

Рис.1.2. Імпорт товарів та послуг [8]

- Експорт - це процес продажу товарів та послуг іншим країнам. Країни експортують свої товари з метою отримання доходів, розвитку виробництва та підтримки зовнішньої торгівлі (рис.1.3.)

ЕКСПОРТ

ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ ЗА УМОВ:

- Імпорт повинен бути передбачений законодавством країни-імпортера.

Імпорт повинен відповідати вимогам митного законодавства країни-імпортера.

Імпорт повинен супроводжуватися відповідними документами, такими як митна декларація, акредитив, інкасо тощо.

Імпорт повинен бути сплачено митні платежі, встановлені законодавством країни-імпортера.

ПЕРЕВАГИ:

- тримати прибуток від продажу товару на зовнішніх ринках.

- підвищити конкурентоспроможність вітчизняних товаровиробників.

- розширити ринки збуту товарів.

НЕДОЛКИ:

- отримання дозволів та ліцензій на експорт товару.

- нести відповідальність за якість товару, який експортується.

- конкурувати з виробниками інших країн.

ПРИКЛАД:

Експорт зерна з України..

Рис.1.3. Експорт товарів та послуг [8]

- Реімпорт відбувається, коли країна імпортує товари, які вже були експортовані з її території раніше. Це може статися, наприклад, якщо товари були відправлені за кордон для обробки, ремонту або іншої операції, після чого повернулися на внутрішній ринок (рис.1.4.) .

РЕІМПОРТ

ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ ЗА УМОВ:

Товар повинен бути раніше експортовано з країни-реімпортера.

Товар повинен бути в тому ж стані, в якому він був експортований з країни-реімпортера.

Товар повинен бути реімпортований в країну-реімпортер в той же період, в який він був експортований.

ПЕРЕВАГИ:

- уникнути сплати митних платежів при імпорті товару.

- задовольнити потреби внутрішнього ринку товарами, які не виробляються в країні-реімпортері.

- отримати доступ до нових ринків збуту.

НЕДОЛКИ:

- отримання дозволів та ліцензій на експорт і імпорт товару.

- нести відповідальність за якість товару, який реімпортується.

ПРИКЛАД:

Експорт обладнання з України в країни ЄС, після чого обладнання повертається в Україну для ремонту або модернізації

Рис.1.4. Реімпорт товарів та послуг [8]

- Реекспорт відбувається, коли країна імпортує товари та потім переадресовує їх на експорт до інших країн, без зміни їхнього статусу або призначення. Це може статися, коли країна виступає як транзитна точка для товарів, які прямують до інших країн (рис.1.5.).

Рис.1.5. Реекспорт товарів та послуг [8]

Ці чотири види міжнародної торгівлі важливі для глобальної економіки і впливають на економічний розвиток країн та спільність в цілому. Ці процеси сприяють обміну ресурсами, технологіями та знаннями між країнами та допомагають підтримувати світову економіку.

Міжнародна торгівля була ключем до піднесення світової економіки. У глобальній економіці попит і пропозиція, а отже, і ціни, впливають і зазнають впливу глобальних подій. Політичні зміни в Азії, наприклад, можуть призвести до збільшення вартості робочої сили. Це може збільшити витрати на виробництво для американської компанії з виробництва кросівок, яка базується в Малайзії, що призведе до підвищення ціни на пару кросівок, які американський споживач може придбати в місцевому торговому центрі.

Міжнародна торгівля є однією з найважливіших форм економічних відносин між країнами. Вона становить 80% торговельних потоків світового обміну, що свідчить про її значущість для світової економіки. Міжнародна

торгівля виникла ще в давні часи, і з того часу вона відіграє важливу роль у розвитку світових зв'язків [11].

Основні економічні теорії розвитку міжнародної торгівлі можна розділити на дві групи:

- Теорії порівняльних переваг
- Теорії абсолютних переваг

Теорії порівняльних переваг були розроблені у XVIII столітті Адамом Смітом і Давідом Рікардо. Ці теорії стверджують, що країни повинні спеціалізуватися на виробництві тих товарів та послуг, які вони виробляють найбільш ефективно, і обмінюватися ними з іншими країнами. Це дозволить їм отримати максимальну вигоду від міжнародної торгівлі.

Теорії абсолютних переваг були розроблені у XVII столітті П'єром Буагільбером. Ці теорії стверджують, що країни повинні торгувати один з одним, навіть якщо одна з них має абсолютні переваги в виробництві всіх товарів і послуг. Це дозволить їм підвищити ефективність виробництва за рахунок спеціалізації та поділу праці.

Сучасні теорії міжнародної торгівлі беруть початок від класичної політекономії А. Сміта й Д. Рікардо - теорії порівняльних переваг. Вони враховують те, що країни можуть мати різні абсолютні переваги в виробництві різних товарів і послуг. Це дозволяє країнам отримати максимальну вигоду від міжнародної торгівлі, навіть якщо вони не мають абсолютних переваг в жодному виробництві.

Основні висновки теорій порівняльних переваг можна сформулювати таким чином:

- Міжнародна торгівля приносить користь усім країнам, які беруть у ній участь.
- Країни повинні спеціалізуватися на виробництві тих товарів та послуг, які вони виробляють найбільш ефективно.
- Міжнародна торгівля сприяє зростанню добробуту населення країн світу.

Теорія порівняльних витрат, яка пояснює виникнення міжнародної торгівлі, була модифікована теорією співвідношення факторів виробництва. Ця теорія стверджує, що країни спеціалізуються на виробництві товарів, які вимагають більшої кількості факторів виробництва, якими вони володіють у відносно великій кількості. Наприклад, країни з дешевою робочою силою спеціалізуються на виробництві трудомістких товарів, а країни з надлишком капіталу - на виробництві капіталомістких товарів.

Міжнародна торгівля надає незалежним державам численні можливості для розвитку. По-перше, вона розширює ринки збуту для вітчизняних товарів і послуг, що дозволяє збільшити виробництво та зайнятість. По-друге, міжнародна торгівля сприяє спеціалізації країн на виробництві тих товарів і послуг, в яких вони мають порівняльні переваги. Це дозволяє підвищити продуктивність праці та ефективність використання ресурсів. По-третє, міжнародна торгівля вимагає наявності міжнародної фінансової системи, яка забезпечує конвертованість валют. Це дозволяє країнам здійснювати торговельні операції та залучати іноземні інвестиції. По-четверте, міжнародна торгівля дає можливість країнам використовувати потоки товарів, послуг, капіталів і робочої сили з-за кордону для досягнення своїх економічних цілей. По-п'яте, міжнародна торгівля в довгостроковій перспективі підвищує рівень життя населення країни [11].

Фактори, які є необхідністю для міжнародної торгівлі:

- Поділ праці. У міру розвитку економіки країни спеціалізуються на виробництві певних товарів і послуг, в яких вони мають переваги. Це дозволяє їм ефективніше використовувати свої ресурси та підвищувати продуктивність праці. У результаті країни отримують можливість обмінюватися товарами та послугами, що не виробляють самостійно. Наприклад, Україна спеціалізується на виробництві зернових культур, а Китай - на виробництві електроніки. Обмін цими товарами дозволяє українцям отримувати доступ до електроніки, а китайцям - до зерна.

Нерівномірність розподілу ресурсів. Природні ресурси, кваліфікована робоча сила та технології розподілені по світу нерівномірно. Це означає, що різні

країни мають різні можливості для виробництва різних товарів і послуг. Міжнародна торгівля дозволяє країнам компенсувати нестачу одних ресурсів надлишком інших. Наприклад, Норвегія має значні запаси нафти, а Ірландія - висококваліфіковану робочу силу. Обмін нафтою та послугами дозволяє Норвегії отримувати доступ до високоякісних послуг, а Ірландії - до дешевої енергії.

Ефективність технологій. Рівень розвитку технологій також неоднаковий у різних країнах. Країни з більш ефективними технологіями можуть виробляти товари та послуги з нижчими витратами, ніж країни з менш ефективними технологіями. Міжнародна торгівля дозволяє країнам з менш ефективними технологіями купувати товари та послуги у країн з більш ефективними технологіями за нижчими цінами. Наприклад, США мають значні інвестиції у дослідження та розробки, що дозволяє їм виробляти високотехнологічні товари, такі як літаки та космічні кораблі. Країни з менш розвиненими технологіями можуть купувати ці товари у США за нижчими цінами.

Міжнародна торгівля – це обмін товарами та послугами між країнами. Вона є важливою частиною світової економіки та має значний вплив на економічний розвиток країн.

Одна з основних причин, чому міжнародна торгівля є такою важливою, полягає в тому, що вона дозволяє країнам отримувати товари та послуги, які вони не можуть виробити самостійно. Це є особливо важливим для країн, які мають обмежені природні ресурси або не мають можливості розвивати певні галузі промисловості.

Міжнародна торгівля також сприяє розширенню внутрішнього ринку країн. Коли країни торгують між собою, це створює нові можливості для бізнесу та споживачів. Це також сприяє розвитку конкуренції, що може призвести до зниження цін та підвищення якості товарів і послуг.

Нарешті, міжнародна торгівля сприяє створенню робочих місць. Коли країни торгують між собою, це створює нові можливості для виробництва та

збуту товарів і послуг. Це може призвести до збільшення масштабів виробництва та створення нових робочих місць.

1.2. Структура та класифікація міжнародної торгівлі

Міжнародна торгівля - це обмін товарами та послугами між країнами. Її можна класифікувати за різними ознаками, але найважливішими є:

Форма взаємодії суб'єктів:

- Традиційна торгівля - це обмін товарами та послугами між суб'єктами різних національних економік на основі попиту та пропозиції. Це найпоширеніший вид міжнародної торгівлі. Вона ґрунтується на принципах вільної торгівлі, тобто на відсутності обмежень на переміщення товарів і послуг через митні кордони. Наприклад, Україна імпортує нафту з Саудівської Аравії і експортує зерно до ЄС.

- Торгівля продукцією в межах кооперації - це обмін товарами та послугами між суб'єктами міжнародної виробничої кооперації. При цьому суб'єкти кооперації спеціалізуються на виробництві окремих компонентів або комплектуючих, які потім обмінюються між собою. Наприклад, український завод виробляє кузови для автомобілів, які потім використовуються в автомобілях, що виробляються в Німеччині.

- Зустрічна торгівля - це обмін товарами та послугами між країнами, при якому закупівля продукції однієї країни супроводжується відповідними поставками товарів з іншої країни. Це дозволяє досягти балансу експортно-імпортних операцій. Наприклад, Україна закуповує обладнання з Китаю і експортує зерно до Китаю.

Рис.1.6. Класифікація міжнародної торгівлі [2]

За методами міжнародна торгівля поділяється на (рис.1.6.) :

1. Звичайні ринки - це ринки, на яких продавці та покупці товарів або послуг безпосередньо контактують один з одним. Наприклад, через електронну пошту, телефон, факс тощо. Звичайні ринки можуть бути як глобальними (наприклад, біржа металів у Лондоні), так і локальними (наприклад, ринок сільськогосподарської продукції в Україні).

2. Посередницькі ринки - це ринки, на яких продавці і покупці товарів і послуг не контактують безпосередньо, а використовують посередників (брокерів, дилерів, торгових агентів тощо). Ці різні види посередників використовуються в залежності від потреб бізнесу та ринкових умов. Кожен з них має свої переваги та обмеження, і їх вибір залежить від конкретної ситуації та стратегії підприємства. Ось означення та характеристики різних видів посередників:

- Прості посередники: Це особи або компанії, які фасилітують зв'язок між продавцем і покупцем, але не беруть на себе жодного зобов'язання щодо

товару чи послуги, які обмінюються. Вони можуть отримувати комісійні за свою послугу, але не мають контролю над товарами.

- Повірені посередники: Це посередники, які мають повноваження від імені свого клієнта (зазвичай виробника чи постачальника) діяти на ринку. Вони можуть приймати рішення, укладати угоди та представляти інтереси свого клієнта.

- Комісіонери: Комісіонери діють від імені продавця чи покупця і відповідають за знаходження партнера для угоди. Вони можуть отримувати комісійні від свого клієнта за укладення угоди.

- Консигнатори: Консигнатори приймають товар від виробника та розміщують його на ринку, але вони не купують товар і не сплачують за нього заздалегідь. Вони отримують частину від продажу товару як свою комісійну винагороду.

- Агенти: Агенти представляють інтереси свого клієнта на ринку і діють від імені та на користь клієнта. Вони можуть виконувати різні функції, включаючи пошук партнерів, укладання угод, та інші послуги.

- Збутові посередники: Це посередники, які спеціалізуються на підтримці збуту продукції або послуг. Вони можуть включати в себе різні підкатегорії, такі як дистриб'ютори, роздрібні торговці, оптовики і т.д.

- Дилери: Дилери - це посередники, які мають певну територіальну або географічну зону, де вони продають продукцію виробника. Вони можуть мати ексклюзивні права на продаж конкретного бренду чи продукту на своїй території.

3. Торгові біржі - це спеціальні ринки, на яких торгується певним видом товарів або послуг. Торгівля на біржах здійснюється за встановленими правилами і процедурами. Торгові біржі є важливими центрами міжнародної торгівлі, оскільки вони забезпечують прозорість і стандартизацію торгівлі певними видами товарів або послуг. Основні операції на торговій біржі:

- Угоди на реальний товар (СПОТ) - це угоди, які передбачають купівлю або продаж реального товару за певною ціною в певний момент часу. Ці угоди

укладаються на міжнародних торгових біржах і є основою міжнародної торгівлі товарами.

- Термінові (ф'ючерсні) угоди - це угоди, які передбачають купівлю або продаж реального товару за певною ціною в певний момент часу в майбутньому. Ці угоди укладаються на міжнародних торгових біржах і використовуються для хеджування ризиків або для спекуляцій.

- Спекулятивні операції - це операції, які спрямовані на отримання прибутку від коливань цін на товари або фінансові інструменти. Спекулянти купують або продають товари або фінансові інструменти, сподіваючись, що ціни на них зростуть або знизяться.

- Хеджування - це метод управління ризиками, який передбачає використання ф'ючерсних контрактів для захисту від збитків, викликаних коливаннями цін. Хеджувальники укладають ф'ючерсні контракти на купівлю або продаж товарів, які вони вже мають або планують придбати. Якщо ціни на товари знизяться, то хеджувальники зможуть отримати прибуток від ф'ючерсних контрактів, що компенсує збитки від падіння цін на реальні товари.

4. Торгові ярмарки - це тимчасові ринки, на яких продавці та покупці товарів або послуг зустрічаються один з одним для укладання угод. Торгові ярмарки є важливим інструментом для встановлення контактів і пошуку нових партнерів по бізнесу.

5. Аукціони - це особлива форма торгівлі, на якій товари продаються за найвищою ціною, яку пропонує покупець. Аукціони є поширеною формою міжнародної торгівлі для продажу таких товарів, як предмети мистецтва, антикваріат, дорогоцінні метали, автомобілі тощо. Аукціони також поділяються на:

- Гласні аукціони - це аукціони, на яких учасники торгів підвищують ціну на товар, відкрито вимовляючи свої пропозиції. Аукціоніст веде торги, вимовляючи початкову ціну та приймаючи пропозиції від учасників торгів. Пропозиція, яка є вищою за всіх інших, виграє торги. Гласні аукціони є найпоширенішим типом аукціонів. Вони використовуються для продажу

широкого спектру товарів, включаючи нерухомість, автомобілі, антикваріат, а також сировинні товари, такі як зерно, нафта та золото.

- Негласні аукціони - це аукціони, на яких учасники торгів подають свої пропозиції аукціоністу або в спеціальну скриню пропозицій. Аукціоніст не розголошує пропозиції учасників торгів, поки торги не будуть завершені. Негласні аукціони часто використовуються для продажу товарів, які є дорогими або рідкісними. Вони також використовуються, коли необхідно забезпечити конфіденційність пропозицій учасників торгів.

- Автоматизовані аукціони - це аукціони, які проводяться за допомогою комп'ютерної програми. Учасники торгів подають свої пропозиції через комп'ютер або мобільний телефон. Програмне забезпечення аукціону в автоматичному режимі приймає пропозиції учасників торгів і визначає переможця. Автоматизовані аукціони часто використовуються для продажу товарів, які є швидкопсувними або які вимагають швидкого продажу. Вони також використовуються для продажу товарів, які є важко транспортувати або які вимагають спеціального зберігання.

Аукціони поділяють в залежності від руху ціни по аукціону на такі типи:

- Аукціони з підвищенням ціни. На таких аукціонах початкова ціна товару встановлюється нижче від його ринкової вартості. Учасники торгів підвищують ціну, поки не буде досягнута найвища пропозиція. Переможцем торгів стає учасник, котрий запропонував найвищу ціну.

- Аукціони з зниженням ціни. На таких аукціонах початкова ціна товару встановлюється вище від його ринкової вартості. Аукціоніст починає з високої ціни і поступово знижує її, поки не буде знайдений покупець. Переможцем торгів стає учасник, котрий запропонував найвищу ціну за товар за зниженою ціною.

Аукціони з підвищенням ціни є найпоширенішим типом аукціонів. Вони використовуються для продажу широкого спектру товарів, включаючи нерухомість, автомобілі, антикваріат, а також сировинні товари, такі як зерно, нафта та золото. Аукціони з зниженням ціни часто використовуються для

продажу товарів, які є швидкопсувними або які вимагають швидкого продажу. Вони також використовуються для продажу товарів, які є важко транспортувати або які вимагають спеціального зберігання.

Сучасна світова торгівля та торговельна політика характеризуються високим ступенем взаємозалежності країн. Це означає, що країни обмінюються між собою товарами, послугами та технологіями, і кожна країна залежить від інших у тому, щоб задовольнити свої потреби.

Повна незалежність - це ситуація, коли країна не потребує в імпорті жодного товару, послуги чи технології. Це практично неможливо досягти в сучасному світі, оскільки країни мають різні ресурси та спеціалізації.

Взаємозалежність - це ситуація, коли країни тісно пов'язані між собою в економічному плані. Вони залежать одна від одної в тому, щоб задовольнити свої потреби, і реагують на зміни в торговельній політиці один одного.

Залежність - це ситуація, коли країна надмірно залежить від інших країн у тому, щоб задовольнити свої потреби. Це може бути небезпечно для країни, оскільки вона може стати вразливою до змін, що відбуваються в інших країнах.

Глобалізація призвела до того, що країни стали більш взаємозалежними в економічному плані. Експорт та імпорт стали основними джерелами економічного зростання для багатьох країн. Зміна технологій також сприяла зростанню взаємозалежності між країнами. Завдяки новим технологіям країни можуть отримувати доступ до ресурсів та ринків, які раніше були недоступними. Інтеграція ринків також сприяла зростанню взаємозалежності між країнами. Інтегровані ринки дозволяють країнам торгувати та інвестувати між собою, що сприяє економічному зростанню та розвитку.

Однак, незважаючи на зростаючу взаємозалежність, деякі країни все ще залежать від інших країн у сфері економіки, політики чи безпеки. Наприклад, деякі країни залежать від імпорту енергоносіїв або сировини. Інші країни залежать від імпорту технологій або інвестицій. І, нарешті, деякі країни залежать від політичної підтримки або військової допомоги інших країн.

Взаємозалежність та залежність можуть мати і позитивні, і негативні наслідки. З однієї сторони, вони можуть сприяти економічному зростанню та розвитку. З іншої сторони, вони можуть призвести до втрати суверенітету та контролю над власною економікою.

Міжнародну торгівлю можна класифікувати за різними критеріями, наприклад, за характером товарів, за географічною ознакою, за рівнем економічного розвитку країн-учасниць, за методами організації торгівлі.

Методи міжнародної торгівлі - це способи, за допомогою яких країни здійснюють торгівлю. Вони можуть бути класифіковані за різними критеріями, наприклад, за типом об'єкта торгівлі, за рівнем взаємодії між суб'єктами торгівлі або за ступенем державного регулювання.

За типом об'єкта торгівлі міжнародна торгівля може бути поділена на торгівлю товарами та торгівлю послугами.

- Торгівля товарами - це обмін товарами, такими як сировина, продукти харчування, промислові товари та товари народного споживання.
- Торгівля послугами - це обмін послугами, такими як транспортні послуги, фінансові послуги, туристичні послуги та інші.

Торгівля послугами поділяється на:

- Пряма торгівля – надання послуг однією країною іншій.
- Непряма торгівля – надання послуг за допомогою посередників.

За географічною ознакою міжнародну торгівлю поділяють на:

- Міжконтинентальну торгівлю – торгівля між країнами, розташованими на різних континентах.
- Внутрішньоконтинентальну торгівлю – торгівля між країнами, розташованими на одному континенті.

Міжконтинентальна торгівля становить меншу частину загального обсягу міжнародної торгівлі, ніж внутрішньоконтинентальна торгівля. Це пояснюється тим, що транспортні витрати на перевезення товарів між країнами, розташованими на різних континентах, є вищими, ніж на перевезення товарів між країнами, розташованими на одному континенті.

За рівнем економічного розвитку країн-учасниць міжнародну торгівлю поділяють на:

- Торгівля між розвиненими країнами.
- Торгівля між країнами, що розвиваються.
- Торгівля між розвиненими та країнами, що розвиваються.

Торгівля між розвиненими країнами становить більшу частину загального обсягу міжнародної торгівлі. Це пояснюється тим, що розвинені країни мають більш розвинуту економіку та більший рівень виробництва товарів та послуг.

Торгівля між країнами, що розвиваються, становить меншу частину загального обсягу міжнародної торгівлі. Це пояснюється тим, що країни, що розвиваються, мають менш розвинуту економіку та менший рівень виробництва товарів та послуг.

Торгівля між розвиненими та країнами, що розвиваються, зростає в останні роки. Це пояснюється тим, що країни, що розвиваються, стають все більш конкурентоспроможними у виробництві товарів та послуг.

За методами організації торгівлі міжнародну торгівлю поділяють на (рис.1.7.) :

- Вільна торгівля є найбільш сприятливою для міжнародної торгівлі, оскільки вона сприяє зростанню обсягів торгівлі та конкуренції між країнами.
- Тарифна торгівля обмежує обсяги торгівлі між країнами, оскільки вона встановлює додаткові витрати на ввезення товарів.
- Квотна торгівля також обмежує обсяги торгівлі, оскільки вона встановлює обмеження на кількість товарів, які можуть бути імпортовані.

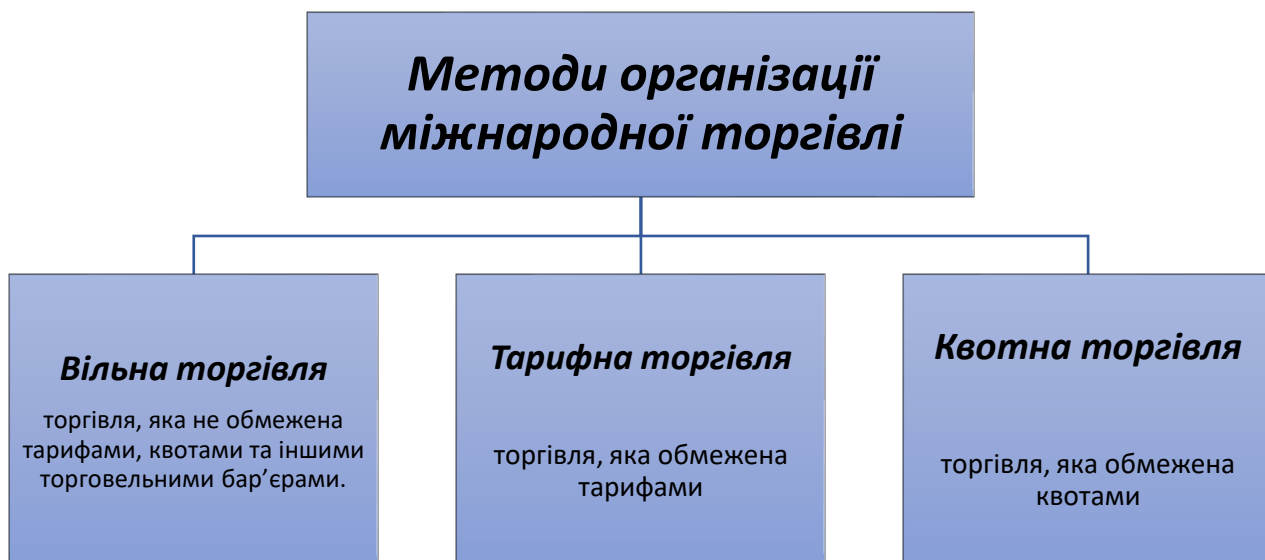

Рис. 1.7. Методи організації міжнародної торгівлі [8]

Тариф або мито — це податок, який стягується з продуктів, коли вони перетинають кордон митної зони. Кордоном може бути кордон нації або групи націй, які погодилися ввести спільний податок на товари, що ввозяться на їх територію. Тарифи часто класифікують як захисні або прибуткові. Захисні тарифи призначені для захисту внутрішнього виробництва від іноземної конкуренції шляхом підвищення ціни на імпортований товар. Дохідні тарифи призначені для отримання прибутку, а не для обмеження імпорту. Дві групи цілей, звичайно, не виключають одна одну. Захисні тарифи — якщо тільки вони не настільки високі, що перешкоджають імпорту — приносять дохід, тоді як дохідні тарифи дають захисту будь-якого вітчизняного виробника товарів, що підлягають оподаткуванню митом. Транзитне мито, або транзитний податок — це податок, який стягується з товарів, що проходять через митну територію на шляху до іншої країни. Так само експортне мито, або експортний податок — це податок, що стягується з товарів, що залишають митну територію. Нарешті, деякі країни надають експортні субсидії; імпортні субсидії використовуються рідко.

Інші урядові постанови та практики також можуть виступати перешкодами для торгівлі. *Квоти або кількісні обмеження* можуть забороняти імпорт певних товарів або обмежувати обсяги імпорту. Такі квоти зазвичай регулюються,

вимагаючи від імпортерів мати ліцензії на імпорт певної продукції. Квоти підвищують ціни так само, як і тарифи, але, будучи встановленими у фізичних виразах, вони впливають на імпорт прямо, з абсолютною межею, встановленою щодо кількості. Підвищення цін не принесе більше товарів. Також існує різниця між тарифами та квотами щодо їх впливу на доходи. За допомогою тарифів уряд отримує дохід: за квотами власники ліцензій на імпорт отримують надприбуток у вигляді різниці між високою внутрішньою ціною та низькою міжнародною ціною імпорту [49].

Яка різниця між імпортною квотою та тарифом? Що ж, імпортна квота — це обмеження на кількість або загальну вартість товарів, які можна імпортувати в країну, тоді як тариф — це **податок**, який накладається на імпортні товари. У той час як квота обмежує кількість товарів, що надходять до країни, тариф ні. Мито служить для стримування імпорту, роблячи його дорожчим, і, водночас, забезпечує джерело доходу для уряду (див.табл.1.1).

Таблиця.1.1 Розбіжності між тарифами та квотами [49]

Тарифи	Квоти
<ul style="list-style-type: none"> Немає обмежень на кількість або загальну вартість імпортованих товарів. 	<ul style="list-style-type: none"> Обмежує кількість або загальну вартість імпортованого товару.
<ul style="list-style-type: none"> Дохід, зібраний від тарифу, йде до уряду. 	<ul style="list-style-type: none"> Уряд не отримує доходів від квот.
<ul style="list-style-type: none"> Вітчизняні імпортери та іноземні виробники не виграють від тарифів. 	<ul style="list-style-type: none"> Вітчизняні імпортери (або іноземні виробники) заробляють на квотній ренті.
<ul style="list-style-type: none"> Тарифи підвищують ціни, тому що виробники, які мають платити податок, перекладатимуть цей тягар на споживачів, підвищуючи відпускні ціни. 	<ul style="list-style-type: none"> Зберігає високі внутрішні ціни шляхом обмеження іноземних поставок на ринок.

Валютний курс також є важливим фактором, який впливає на міжнародну торгівлю. Зміна валютного курсу може привести до зміни цін на товари та послуги, що може вплинути на обсяги торгівлі.

Наприклад, якщо валютний курс долара США знизиться, то це призведе до підвищення цін на товари та послуги, які імпортуються в США з інших країн. Це може призвести до зниження попиту на імпортні товари та послуги в США, що може вплинути на обсяги міжнародної торгівлі.

Валютний курс також впливає на експортні доходи країн. Якщо валютний курс країни підвищиться, то це призведе до підвищення цін на експортні товари та послуги цієї країни. Це може призвести до зростання експортних доходів країни.

За видами валют міжнародна торгівля поділяється на:

- Торгівля в національних валютах - це найбільш поширена форма міжнародної торгівлі. У цьому випадку розрахунки між контрагентами здійснюються в національних валютах їхніх країн. Однак ця форма торгівлі може бути ризикованою, оскільки вона пов'язана з валютними ризиками.

- Торгівля в іноземній валюті - це форма міжнародної торгівлі, в якій розрахунки між контрагентами здійснюються в іноземній валюті, яка не є національною валютою жодної з країн. Ця форма торгівлі є менш ризикованою, оскільки вона дозволяє контрагентам знизити валютні ризики

- Торгівля в розрахункових валютах - це форма міжнародної торгівлі, в якій розрахунки між контрагентами здійснюються в валюті, яка використовується як розрахункова валюта в міжнародних розрахунках. До розрахункових валют належать долар США, євро, єна, британський фунт стерлінгів тощо.

За критерієм регулювання форми міжнародної торгівлі можна поділити на такі:

- Звичайна міжнародна торгівля - торгівля, яка регулюється національним законодавством країн-учасниць. Звичайна міжнародна торгівля передбачає, що кожна країна самостійно встановлює правила торгівлі з іншими країнами. Ці правила можуть включати митні тарифи, нетарифні бар'єри, квоти, державні закупівлі тощо.

- Дискримінаційна міжнародна торгівля - торгівля, яка регулюється національним законодавством країни-експортера або імпортера в односторонньому порядку, що створює переваги або обмеження для товарів і послуг з інших країн.

- Преференційна міжнародна торгівля - торгівля, яка регулюється міжнародними угодами, що передбачають надання пільг для товарів і послуг з певних країн. Це може включати зниження митних тарифів, зняття нетарифних бар'єрів, надання субсидій тощо.

Найбільш поширеною формою міжнародної торгівлі є звичайна торгівля. Дискримінаційна і преференційна торгівля використовуються в меншій мірі.

В сфері міжнародної торгівлі країн застосовуються такі *два методи міжнародно-правового регулювання*:

- Метод двостороннього регулювання - це метод, за якого міжнародно-правові норми розробляються та укладаються двома або декількома державами. До двосторонніх міжнародних договорів у сфері міжнародної торгівлі відносяться, наприклад, угоди про вільну торгівлю, угоди про співробітництво в галузі митного регулювання, угоди про захист інтелектуальної власності.

- Метод багатостороннього регулювання - це метод, за якого міжнародно-правові норми розробляються та укладаються великою групою держав. До багатосторонніх міжнародних договорів у сфері міжнародної торгівлі відносяться, наприклад, Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ/СОТ), Угода про Всесвітню торговельну організацію (СОТ), Угода про Світову організацію інтелектуальної власності (ВОІВ).

Кожний з цих методів має свої переваги та недоліки. Двостороннє регулювання дозволяє країнам досягати більш конкретних та цільових результатів, ніж багатостороннє регулювання. Однак двостороннє регулювання може бути менш ефективним, ніж багатостороннє регулювання, оскільки воно вимагає узгодження позицій двох або декількох держав.

Багатостороннє регулювання є більш ефективним, ніж двостороннє регулювання, оскільки воно дозволяє узгодити позиції більшої кількості країн. Однак багатостороннє регулювання може бути менш конкретним, ніж двостороннє регулювання, оскільки воно має враховувати інтереси більшої кількості країн.

У сучасному світі все більшого значення набуває багатостороннє регулювання міжнародної торгівлі. Це пов'язано з тим, що міжнародна торгівля все більше стає глобальним процесом, в якому беруть участь країни з різних регіонів світу.

Шлюзи міжнародної торгівлі - це системи, інфраструктура і процеси, які дозволяють підприємствам та країнам здійснювати зовнішню торгівлю товарами та послугами з іншими країнами. Ці шлюзи включають в себе різноманітні компоненти та елементи, такі як митні служби, порти, логістичну інфраструктуру, договори про вільну торгівлю, фінансові послуги та інші елементи, що сприяють обміну товарами та послугами між країнами (див.рис.1.8.).

Шлюзи міжнародної торгівлі

- ***Митні служби:***
відповідають за збір мит та інших податків при ввезенні та вивезенні товарів через кордон.
- ***Порти та аеропорти:***
є ключовими вузлами для перевезення товарів іноземними та внутрішніми транспортними засобами.
- ***Логістична інфраструктура:***
забезпечує транспортування, зберігання та розподіл товарів, включаючи дороги, залізниці, склади та іншу інфраструктуру.
- ***Договори про вільну торгівлю:***
міжнародні домовленості та угоди, які зменшують тарифи та торгові бар'єри між країнами, створюючи сприятливі умови для торгівлі.
- ***Фінансові послуги:***
банки, фінансові інструменти та послуги, які допомагають здійснювати фінансові операції та здійснювати платежі між країнами.
- ***Інформаційні технології:***
сучасні технології та електронні системи спрощують та прискорюють обробку документації, відстеження вантажів та інші аспекти міжнародної торгівлі.

Рис.1.8. Шлюзи міжнародної торгівлі [47]

Ці шлюзи створюють фундаментальну інфраструктуру для міжнародної торгівлі, сприяють росту економік та обміну ресурсами між країнами.

1.3. Регулювання та принципи міжнародної торгівлі

Традиційно торгівля регулювалася двосторонніми договорами між двома державами. Після Другої світової війни, коли вільна торгівля стала домінуючою доктриною, багатосторонні договори, такі як ГАТТ і *Світова організація торгівлі* (СОТ), стали основним режимом регулювання світової торгівлі.

СОТ, створена в 1995 році як правонаступник Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ), є міжнародною організацією, якій доручено наглядати за міжнародною торгівлею та розглядати її. СОТ займається правилами торгівлі між країнами майже на глобальному рівні; відповідає за ведення переговорів та реалізацію нових торгових угод; і відповідає за контроль за дотриманням країнами-членами всіх угод СОТ, підписаних більшістю торговельних країн світу та ратифікованих їхніми парламентами. Крім того, обов'язком СОТ є перегляд національної торговельної політики та забезпечення узгодженості та прозорості торговельної політики шляхом спостереження за розробкою глобальної економічної політики.

СОТ зі штаб-квартирою в Женеві, Швейцарія, налічує понад 150 членів, на які припадає понад 95% загальної світової торгівлі. Він керується конференцією міністрів, яка збирається кожні 2 роки; генеральна рада, яка виконує політичні рішення конференції та відповідає за повсякденне управління; і генеральний директор, який призначається конференцією міністрів [2].

П'ять основних принципів керують роллю СОТ у надгляді за глобальною торговою системою:

1. *Недискримінація*. Цей принцип надихнув дві основні політики — правило найбільшого сприяння (РНС) і політику національного режиму — включені в основні правила СОТ щодо товарів, послуг та інтелектуальної

власності. Правило MFN вимагає, щоб член СОТ застосовував однакові умови до всієї торгівлі з іншими членами СОТ, тобто член СОТ повинен надавати найбільш сприятливі умови, за яких він дозволяє торгівлю певним типом товару всім іншим членам СОТ. Національна політика режиму, прийнята для усунення нетарифних бар'єрів у торгівлі (наприклад, технічні стандарти, стандарти безпеки), передбачає однакове ставлення до імпортованих і місцевих товарів (принаймні після надходження іноземних товарів на ринок).

2. *Взаємність*. Цей принцип відображає як бажання обмежити сферу вільного використання, яке може виникнути через правило ННС, так і бажання отримати кращий доступ до зовнішніх ринків.

3. *Обов'язкові зобов'язання, які мають юридичну силу*. Тарифні зобов'язання, взяті членами СОТ під час багатосторонніх торговельних переговорів і при вступі, перераховані в списку поступок. Країна може змінити свої зобов'язання за міжнародною угодою, але лише за згодою своїх торгових партнерів. Ця згода може включати в себе компенсацію партнерам за будь-які збитки, які вони можуть понести в результаті зміни зобов'язань. Якщо задоволення не буде отримано, країна-скаржник може застосувати процедури врегулювання суперечок СОТ.

4. *Прозорість*. Члени СОТ зобов'язані публікувати свої правила торгівлі, підтримувати інституції, відповідальні за перегляд адміністративних рішень, що впливають на торгівлю, відповідати на запити інших членів про надання інформації та повідомляти СОТ про зміни в торговельній політиці.

5. *Запобіжні клапани*. За певних обставин уряди можуть (у певних межах) обмежувати торгівлю для досягнення неекономічних цілей, щоб забезпечити «чесну конкуренцію», а також за особливих економічних обставин.

СОТ працює за системою «одна країна, один голос», але фактичні голоси ніколи не проводилися. Нібито рішення приймаються на основі консенсусу, а основним джерелом переговорної сили є відносний розмір ринку. Насправді більшість рішень СОТ ухвалюються в процесі неформальних переговорів між невеликими групами країн, які часто називають переговорами в «зеленій

кімнаті» (за кольором офісу генерального директора СОТ у Женеві) або «міністерствами», коли вони відбуваються в інших країнах. Ці процеси регулярно критикуються багатьма країнами-членами СОТ, що розвиваються, яких часто виключають з цих переговорів.

СОТ контролює близько 60 різних угод, які мають статус міжнародно-правових текстів. Країни-члени повинні підписати та ратифікувати всі угоди СОТ після вступу. Деякі з найважливіших угод стосуються сільського господарства, послуг і прав інтелектуальної власності.

Регіональні домовленості, такі як Меркосур у Південній Америці; Північноамериканська угода про вільну торгівлю (НАФТА) між США, Канадою та Мексикою; АСЕАН у Південно-Східній Азії; і Європейський Союз (ЄС) між 27 незалежними державами становлять другий вимір нормативно-правової бази міжнародної торгівлі.

ЄС є економічним і політичним союзом 27 держав-членів. Відданий регіональній інтеграції, ЄС був створений Маастрихтським договором 1 листопада 1993 року на основі існуючого раніше Європейського економічного співтовариства. Маючи майже 500 мільйонів громадян, ЄС разом створює приблизно 30% номінальної частки валового світового продукту [2].

Європейський Союз створив єдиний ринок, щоб забезпечити свободу пересування людей, товарів, послуг і капіталу між усіма державами-членами. Для цього ЄС розробив і запровадив стандартизовану систему законів, які застосовуються в усіх державах-членах. Він підтримує спільну політику щодо сільського господарства, торгівлі, регіонального розвитку та рибальства. Спільну валюту, євро, прийняли 16 держав-членів, відомих як Єврозона. ЄС відіграв обмежену роль у зовнішній політиці, маючи представництво в СОТ, самітах G8 та в ООН. Він приймає законодавство у сфері юстиції та внутрішніх справ, включаючи відміну паспортного контролю між багатьма державами-членами. Двадцять одна країна ЄС також є членами НАТО, а державами-членами поза НАТО є Австрія, Кіпр, Фінляндія, Ірландія, Мальта та Швеція.

МЕРКОСУР — це регіональна торговельна угода між Аргентиною, Бразилією, Парагваєм і Уругваєм, заснована в 1991 році Асунсьйонським договором, який пізніше був змінений і оновлений Договором Ору-Прету 1994 року. Його метою є сприяння вільній торгівлі та вільному переміщенню товарів, людей і валюти.

Зараз статус асоційованих членів мають Болівія, Чилі, Колумбія, Еквадор і Перу. Венесуела підписала угоду про членство 17 червня 2006 року, але перш ніж стати повноправним членом, її вступ має бути ратифікований парламентами Парагваю та Бразилії.

NAFTA — це угода про вільну торгівлю між Сполученими Штатами, Канадою та Мексикою. Вона була підписана 1993 року та набула чинності 1994 року. NAFTA створила єдиний ринок у Північній Америці, де товари, послуги та капітал можуть вільно переміщатися. З точки зору сукупної купівельної спроможності, паритетного ВВП його членів, станом на 2007 рік торговий блок, є найбільшим у світі та другим за розміром у порівнянні з номінальним ВВП. NAFTA має два додатки: Північноамериканська угода про співробітництво в галузі навколишнього середовища (NAAEC) і Північноамериканська угода про співробітництво в галузі праці (NAALC).

Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) — це регіональна організація, яка об'єднує 10 країн Південно-Східної Азії. Вона була заснована 1967 року п'ятьма країнами: Індонезією, Малайзією, Філіппінами, Сінгапуром і Таїландом. З тих пір до АСЕАН приєдналися Бруней, М'янма, Камбоджа, Лаос і В'єтнам.

Мета АСЕАН — сприяти економічному зростанню, соціальному прогресу та культурному розвитку в регіоні. Організація також прагне забезпечити мир і стабільність у Південно-Східній Азії.

Ось деякі конкретні досягнення АСЕАН:

- Створення зони вільної торгівлі АСЕАН
- Розвиток інфраструктури в регіоні

- Сприяння співробітництву в галузі освіти, культури та охорони здоров'я
- Подолання конфліктів у регіоні

АСЕАН є важливою силою в регіоні. Вона сприяє економічному зростанню та розвитку, а також миру та стабільності в Південно-Східній Азії.

Висновок до розділу 1

Міжнародна торгівля — це спосіб, за допомогою якого країни обмінюються ресурсами та продуктами. Це дозволяє їм спеціалізуватися на тому, що вони роблять найкраще, і отримувати доступ до товарів та послуг, які вони не можуть виробляти самостійно.

У розділі 1 були розглянуті теоретичні засади торговельно-економічного співробітництва. Зокрема, було розкрито сутність, види та структуру міжнародної торгівлі, а також її регулювання та принципи.

Міжнародна торгівля має важливе значення для розвитку національних економік. Вона сприяє підвищенню ефективності виробництва, збільшенню обсягів виробництва та споживання, а також створенню нових робочих місць.

Регулювання міжнародної торгівлі здійснюється на основі міжнародних угод, які укладаються між країнами. Основними принципами міжнародної торгівлі є:

- свобода торгівлі,
- рівноправність у торгівлі,
- недискримінація у торгівлі,
- справедливість у торгівлі.

У сучасному світі міжнародна торгівля є одним з ключових факторів розвитку світової економіки. Вона сприяє зростанню добробуту населення в усіх країнах світу.

Надалі міжнародна торгівля буде продовжувати розвиватися, а її роль у світовій економіці буде зростати. Це буде пов'язано з такими факторами, як:

- поглиблення міжнародного поділу праці,
- розвиток транснаціональних корпорацій,
- лібералізація міжнародної торгівлі.

Для того, щоб міжнародна торгівля могла розвиватися в інтересах усіх країн світу, необхідно дотримуватися міжнародних угод, які регулюють її. Крім того, необхідно працювати над створенням умов для справедливої та рівноправної торгівлі між усіма країнами.

РОЗДІЛ 2. СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄС

2.1. Правові засади торговельно-економічного співробітництва України та ЄС.

ЄС є митним союзом - його 27 країн-членів утворюють єдину територію для митних цілей. Це означає, що мито не сплачується на товари, що переміщуються між державами-членами ЄС; країни-члени ЄС застосовують єдиний митний тариф для товарів, імпортованих з-за меж ЄС; товари, які були легально імпортовані, можуть циркулювати по всьому ЄС без подальших митних перевірок.

Підприємства в ЄС і за його межами виграють:

- ринок для їхньої продукції з понад 400 мільйонами споживачів
- полегшений доступ до широкого кола постачальників і споживачів
- менші витрати на одиницю продукції
- більші комерційні можливості.

27 держав-членів ЄС утворюють єдину територію для митних цілей. Це означає, що ЄС є митним союзом, тобто його країни-члени не мають митних бар'єрів між собою, і всі вони мають загальний митний тариф для імпортованих товарів. Крім того, після належної сплати митних зборів і перевірки дотримання умов імпорту імпортовані товари можуть вільно переміщатися в межах решти ЄС без будь-якого подальшого митного контролю [4].

Угода про асоціацію між ЄС та Україною - це угода, яка передбачає створення зони вільної торгівлі та поглиблення співробітництва між двома сторонами в різних сферах, таких як економіка, політика, культура та безпека.

Угода була узгоджена між 2007 та 2011 роками та підписана 21 березня та 27 червня 2014 року. Це означає, що протягом 7 років сторони вели переговори

та погоджували умови угоди. Угода була підписана 21 березня 2014 року в Брюсселі, а 27 червня 2014 року в Києві.

ПВЗВТ тимчасово застосовується з 1 січня 2016 року. Це означає, що деякі положення угоди, зокрема щодо торгівлі товарами, вже застосовуються, навіть якщо угода ще не набула чинності.

Угода про асоціацію (УА) офіційно набула чинності 1 вересня 2017 року після ратифікації всіма державами-членами ЄС. Це означає, що всі положення угоди стали обов'язковими для виконання сторонами. Угода про асоціацію є важливим кроком для України на шляху до євроінтеграції. Вона передбачає створення зони вільної торгівлі з ЄС, що відкриває для України нові ринки збуту та інвестицій. Угода також передбачає поглиблення співробітництва в таких сферах, як економіка, політика, культура та безпека. Це може допомогти Україні зміцнити свою економіку та захистити свої інтереси [5].

Поглиблена та всеосяжна зона вільної торгівлі (ПВЗВТ) - це угода між Україною та ЄС, яка передбачає зниження та скасування тарифів на товари, лібералізацію доступу до ринку послуг та приведення українських правил та норм ведення бізнесу у відповідність до правил ЄС.

Ця угода представляє собою одну з найбільш амбітних двосторонніх угод, які будь-коли укладав Європейський Союз. Після набуття чинності Угоди про асоціацію, ЄС встановив для України режим автономних торговельних переваг, що передбачає одностороннє зняття імпорتنих мит, що зачіпає 94,7% загального обсягу промислових товарів і 83,4% сільськогосподарської та продовольчої продукції, імпортованої ЄС з України.

Іншими словами, ця угода дозволяє українським товарам та послугам вільно проникати на ринок ЄС, тоді як європейські компанії можуть вільно інвестувати в Україну [30].

1 січня 2016 року розпочато тимчасове застосування розділу IV «Торгівля та пов'язані з нею питання» Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Водночас було припинено дію автономного режиму торгових преференцій ЄС для України, встановленого у квітні 2014 року.

1 вересня 2017 року (з набранням чинності Угодою про асоціацію в повному обсязі) було створено спеціалізований двосторонній орган співробітництва з торговельно-економічних питань. Тобто Комітет асоціації Україна-ЄС у торговій конфігурації.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС є ключовим кроком у напрямку євроінтеграції України. Ця угода передбачає поглиблення політичних зв'язків між Україною та ЄС, зміцнення економічних зв'язків та повагу до спільних цінностей.

План пріоритетних дій (ПДП) щодо посиленого впровадження ПВЗВТ між ЄС та Україною на 2023-2024 роки передбачає низку конкретних дій для прискорення та моніторингу повного впровадження ПВЗВТ. Ці дії спрямовані на те, щоб надати Україні подальший доступ до єдиного ринку ЄС [4].

Угода про асоціацію/ПВЗВТ має на меті стимулювати торгівлю товарами та послугами між ЄС та Україною. Це досягається шляхом поступового зниження тарифів та приведення українських правил у відповідність до правил ЄС у певних галузях промисловості та сільськогосподарської продукції.

Для кращої інтеграції з ринком ЄС Україна приводить своє законодавство у відповідність до норм і стандартів ЄС щодо промислової та агропродовольчої продукції. Україна також наближає своє законодавство до законодавства ЄС у сферах торгівлі, таких як:

- митний союз;
- торговельні правила;
- захист прав інтелектуальної власності;
- державні закупівлі;
- конкуренція.

Впровадження Угоди про асоціацію/ПВЗВТ має позитивні наслідки для економіки України. Ця угода сприяє зростанню торгівлі, інвестицій та зайнятості в Україні. Вона також допомагає Україні зміцнити свою економіку та стати більш конкурентоспроможною на світовому ринку.

Ось кілька конкретних прикладів того, як Угода про асоціацію/ПВЗВТ вже приносить користь Україні [6]:

- З 2014 року обсяг торгівлі між Україною та ЄС зріс на 50%.
- Іноземні інвестиції в Україну зросли на 100%.
- Зайнятість в Україні зросла на 20%.

Впровадження Угоди про асоціацію/ПВЗВТ - це важливий крок для України на шляху до євроінтеграції. Ця угода відкриває нові можливості для українських компаній та сприяє економічному розвитку України.

У відповідь на незаконну анексію Російською Федерацією Криму та Севастополя у 2014 році, рішення Російської Федерації визнати непідконтрольні уряду території Донецької та Луганської областей незалежними утвореннями у лютому 2022 року, а також неспровоковане та необґрунтоване Російською Федерацією Після військової агресії проти України у 2022 році ЄС запровадив низку обмежувальних заходів у торгівлі.

Європейський Союз є найбільшим торговим партнером України. У 2021 році на частку ЄС припадало 39,5% торгівлі України, а на частку України - близько 1,2% загальної торгівлі ЄС. Загальний товарообіг між ЄС та Україною сягнув майже 52,4 млрд євро у 2021 році, майже подвоївшись з моменту набуття чинності ПВЗВТ у 2016 році [31].

У 2021 році *Україна експортувала до ЄС* товарів на суму 24,1 млрд євро, що на понад 47% більше, ніж у попередньому році. Основними експортними товарами України до ЄС є (див.рис.2.1.) [31]:

- залізо та сталь (20,8% від загального експорту);
- руди, олень і зола (12,5%);
- тваринні та рослинні жири та олії (8,5%);
- електричні машини (7,8%);
- зернові (7,3%).

У 2021 році *ЄС експортував до України* товарів на суму 28,3 млрд євро. Основними експортними товарами ЄС в Україну є (рис.2.1.) [31]:

- машини (14,8% усього експорту);
- транспортне обладнання та транспортні засоби (10,2%);
- мінеральне паливо (9,4%);
- електротехнічне обладнання (9,3%);
- фармацевтична продукція (5,9%).

З 2014 року ЄС заборонив імпорт товарів, що походять з Криму та Севастополя, а також інвестиції та низку безпосередньо пов'язаних з ними послуг. Подібні обмежувальні заходи були введені 23 лютого 2022 року щодо непідконтрольних уряду територій Донецької та Луганської областей.

Ці обмежувальні заходи були запроваджені у відповідь на анексію Криму та російську агресію на сході України. Вони спрямовані на те, щоб запобігти надходженню доходів до Росії від торгівлі з Кримом і Донбасом.

Введення цих обмежувальних заходів мало негативний вплив на економіку України. Вони призвели до зменшення обсягів торгівлі між Україною та ЄС, а також до втрати робочих місць в Україні [67].

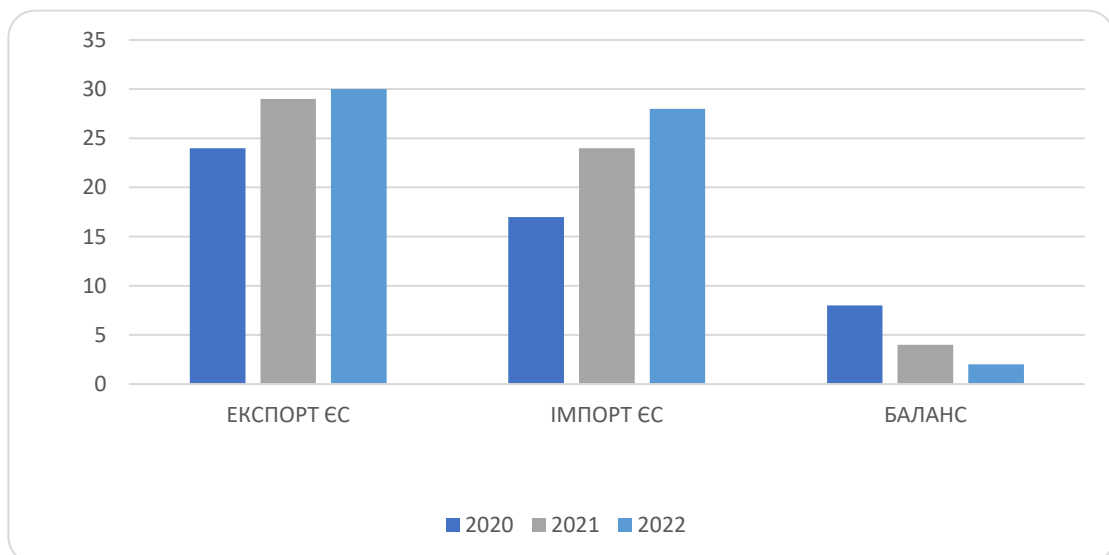

Рис.2.1. Торгівля товарами, млрд. Євро [67].

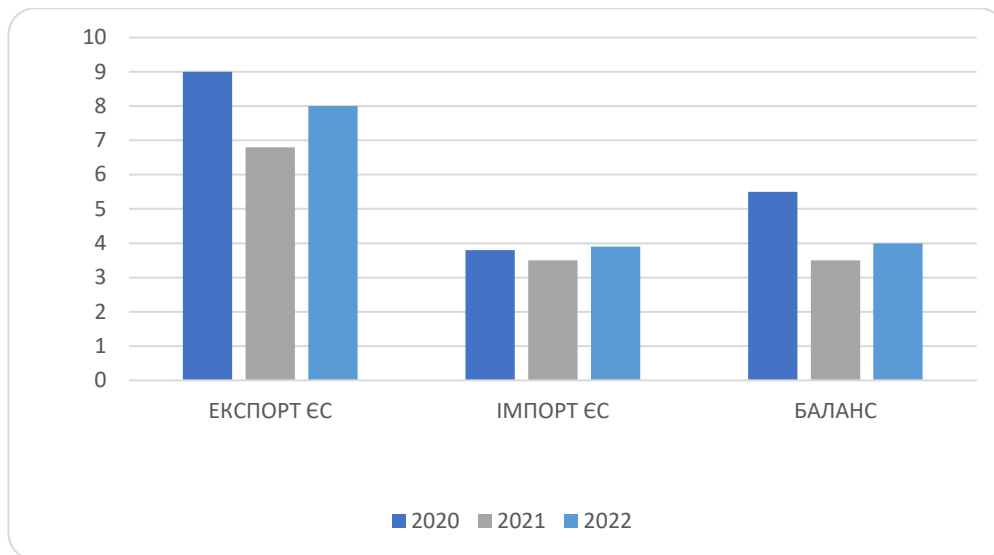

Рис.2.2. Торгівля послугами, млрд. євро [67].

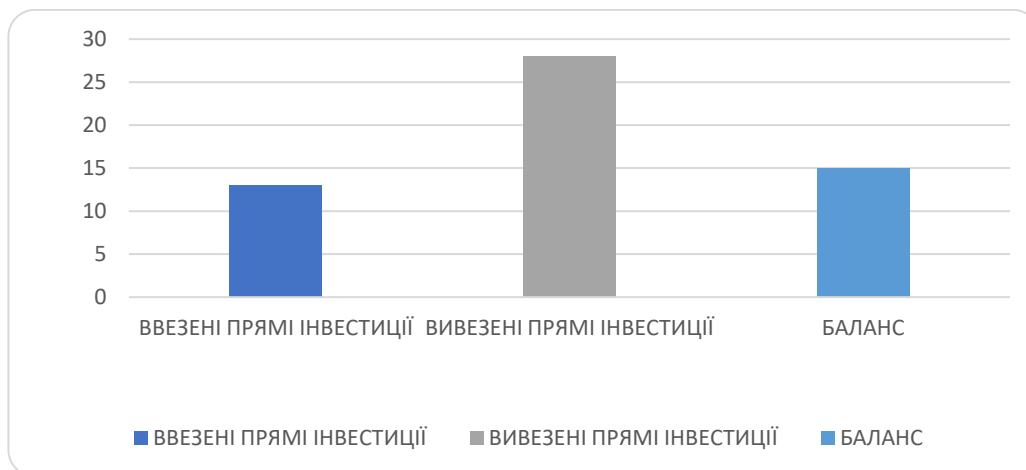

Рис.2.3. Прямі іноземні інвестиції 2022 р. [67].

28 лютого офіційно Україна подала заявку на членство. Через триваючу кризу президент Володимир Зеленський звернувся з проханням про негайний прийом до ЄС за спеціальною процедурою [53].

7 березня Європейський союз заявив, що офіційно оцінить заявку України. 8 квітня 2022 року президент Європейської комісії Урсула фон дер Ляєн і Жозеп Боррель - верховний представник ЄС із закордонних справ - відвідали Київ. Фон дер Ляєн передала президенту Зеленському анкету для вступу. 18 квітня Україна заповнила анкету. 24 травня Рада Європейського Союзу прийняла постанову про тимчасову лібералізацію торгівлі з Україною,

скасування всіх тарифів згідно з Розділом IV Угоди про асоціацію, антидемпінгових мит і застосування загальних правил для імпорту [27].

1 липня 2022 року прапор ЄС урочисто внесли до зали Верховної Ради України, де відтоді майорітиме.

17 червня 2022 року Європейська комісія офіційно анонсувала рекомендацію надати Україні статус кандидата на вступ до Європейського Союзу. 23 червня 2022 року Європейський парламент прийняв резолюцію, яка закликала негайно надати Україні статус кандидата на членство в ЄС. Того ж дня Європейська рада оголосила, що Україна отримала статус кандидата на вступ до Європейського Союзу. У січні 2023 року прем'єр-міністр України зазначив, що країна планує вступити до ЄС "протягом наступних двох років", але це було сприйнято як надто оптимістичне твердження з боку ЄС [4].

2.2. Аналіз міжнародної торгівлі товарами і послугами України та ЄС.

Україна має вигідне геополітичне розташування, яке відкриває перед нею широкі можливості для співпраці з країнами Євросоюзу. Україна розташована в центрі Європи, що дає їй доступ до сухопутних і морських шляхів. Це робить її привабливою для розвитку торгівлі та співпраці з іншими країнами. Україна також має потужний внутрішній потенціал, який може бути використаний для розвитку економічного співробітництва.

Україна має значні запаси сировини та природних ресурсів, а також висококваліфіковану робочу силу. Це дає їй конкурентні переваги в таких галузях, як [68]:

- Агропромисловий комплекс.
- Металургія.
- Машинобудування.
- Енергетика.

Україна має потенціал для того, щоб стати важливим економічним центром Євросоюзу. Ось деякі конкретні приклади того, як геополітичне розташування України може бути використано для розвитку співпраці з країнами Євросоюзу:

- Україна може стати центром транзиту товарів і послуг між Європою та Азією.
- Україна може співпрацювати з іншими країнами в галузі науки і техніки, виробництва та туризму.
- Україна може стати привабливим місцем для інвестицій.

Звичайно, геополітичне розташування України також має деякі виклики. Наприклад, Україна межує з Росією, яка є потенційним конкурентом і загрозою. Однак, якщо Україна зможе подолати ці виклики, її геополітичне розташування може стати потужним інструментом для економічного зростання та розвитку.

Зростаюча глобалізація посилює взаємозв'язок між країнами, що робить зовнішньоекономічну діяльність все більш важливою для економічного розвитку. Міжнародна торгівля дозволяє країнам спеціалізуватися на виробництві товарів і послуг, в яких вони мають конкурентні переваги, що сприяє зростанню ефективності і підвищенню рівня життя населення.

Зараз в Україні відбуваються події, які негативно впливають на експорт і імпорту, а отже, і на ВВП країни. Це пов'язано з війною, яка триває в країні. Внаслідок війни порушено ланцюги поставок, що призвело до зменшення обсягів експорту та імпорту.

В останні роки Україна збільшує обсяги торгівлі з країнами Азії та Африки. Це є важливою тенденцією в умовах зміни глобального балансу сил. Країни Азії та Африки є перспективними ринками для українських товарів і послуг.

ЄС залишається основним торговельним партнером України. У 2022 році частка ЄС в експорті України становила 46,4%, а в імпорті - 28,2%. Це свідчить про те, що Україна залишається в тісній економічній співпраці з Європою. Китай і Румунія - найбільші імпортери української продукції. У 2022 році Китай і Румунія були найбільшими імпортерами української продукції, випередивши

Польщу. Це свідчить про те, що Україна розширює свою присутність на нових ринках.

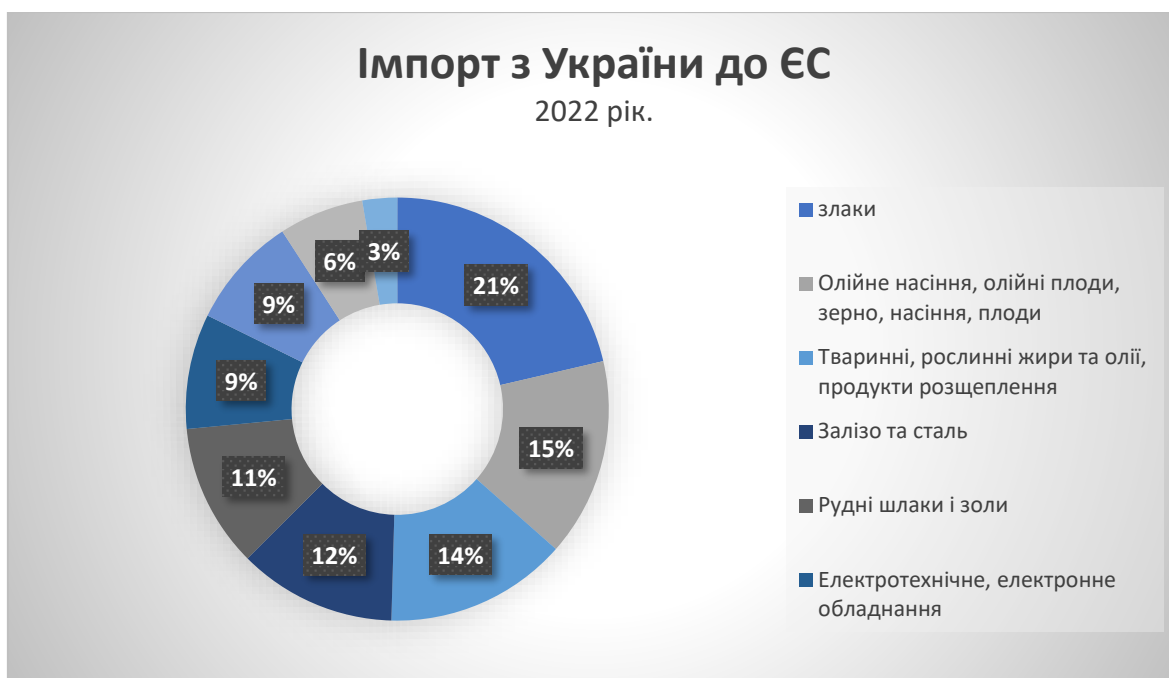

Рис.2.4. Відсоткове відношення основних товарів імпорту з України до ЄС [14].

Зовнішньоторговельне сальдо України з ЄС залишається від'ємним. У 2022 році зовнішньоторговельне сальдо України з ЄС становило 15,1 млрд доларів США. Це означає, що Україна імпортує з ЄС більше товарів, ніж експортує [12].

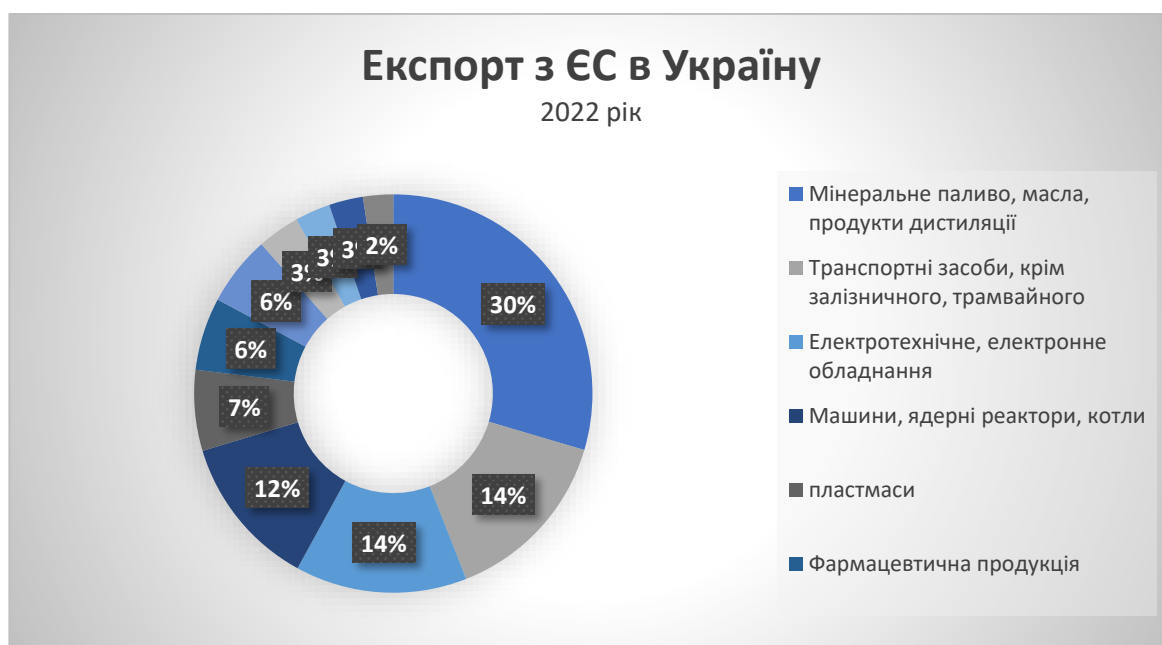

Рис.2.5. Відсоткове відношення основних товарів експорту з ЄС до України [14].

Країни ЄС залишаються постійними і основними партнерами України на зовнішньому ринку.

Табл. 2.1 Імпорт з України до ЄС [14]

Європейський Союз Імпорт з України	Значення станом на 2022 рік, дол США
Злаки	\$4,81 млрд
Олійне насіння, олійні плоди, зерно, насіння, плоди	\$3,41 млрд
Тваринні, рослинні жири та олії, продукти розщеплення	\$3,14 млрд
Залізо та сталь	\$2,72 млрд
Рудні шлаки і золи	\$2,47 млрд
Електротехнічне, електронне обладнання	\$1,98 млрд
Деревина та вироби з деревини, деревне вугілля	\$1,93 млрд
Мінеральне паливо, масла, продукти дистиляції	\$1,46 млрд
Меблі, світлові вивіски, швидкокомтовані будівлі	\$598,28 млн
Вироби з чавуну або сталі	\$593,92 млн

На табл.2.1 і табл.2.2 представлено продукцію (топ-10) , яка експортується та імпортується до/з Європейського Союзу.

Табл. 2.2 Експорт з ЄС в України [14]

Експорт Європейського Союзу в Україну	Значення станом на 2022 рік, дол. США
Мінеральне паливо, масла, продукти дистиляції	\$6,36 млрд
Транспортні засоби, крім залізничного, трамвайного	\$3,11 млрд
Електротехнічне, електронне обладнання	\$3,00 млрд
Машини, ядерні реактори, котли	\$2,66 млрд
пластмаси	\$1,41 млрд
Фармацевтична продукція	\$1,27 млрд
Зброя та амуніція, частини та аксесуари	\$1,22 млрд
Оптична, фототехнічна, медична апаратура	\$739,57 млн
Різні хімічні продукти	\$615,59 млн
Товари не визначені за видом	\$594,34 млн

Проект, спрямований на безпечне перевезення зерна та продовольства з українських портів, відомий як Чорноморська зернова ініціатива або зернова угода в мас-медіа, був підписаний під час вторгнення Росії на територію України.

Ця угода була укладена між Росією, Україною, Туреччиною та Організацією Об'єднаних Націй (ООН).

Російське вторгнення в Україну в лютому 2022 року призвело до повної зупинки поставок зерна через море з України, яка раніше була великим експортером через Чорне море. Крім того, Росія тимчасово призупинила експорт зерна, що ще більше погіршило ситуацію. Це призвело до зростання світових цін на продовольство та загрози голоду в країнах з низьким рівнем доходу, а також звинувачень у тому, що Росія використовує продовольчу зброю. Щоб вирішити цю проблему, у квітні почалися дискусії, організовані Туреччиною (яка контролює морські шляхи з Чорного моря) і підтримані ООН. Відповідну угоду було підписано в Стамбулі 22 липня, дійсний протягом 120 днів. Щоб вирішити продовольчу кризу 2022 року, зернова угода створила процедури для експортування зерна з певних портів. У Туреччині було створено спільний координаційно-інспекційний центр, секретаріатом якого є ООН [57].

Первісна угода мала закінчитися 19 листопада 2022 року. Росія вирішила призупинити свою участь в угоді на кілька днів через атаку БПЛА на російські військово-морські кораблі в іншому місці в Чорному морі, але знову приєдналася після посередництва. 17 листопада 2022 року ООН і Україна оголосили, що угоду було продовжено на 120 днів. У березні 2023 року Туреччина та ООН оголосили, що вони забезпечили друге продовження щонайменше ще на 60 днів [57].

У травні 2023 року угоду було знову продовжено на 60 днів і закінчується 18 липня [62].

До 17 липня 2023 року не було досягнуто жодної нової угоди щодо поновлення угоди, через що термін дії угоди закінчився [60].

Війна в Україні призвела до стрімкого зростання цін на продукти харчування у світі. Це, у свою чергу, призвело до того, що в 2022 році 47 мільйонів людей страждали від сильного голоду. Найсильніше від війни постраждали країни, що розвиваються, в Африці, Азії та Латинській Америці, які залежать від імпорту зерна та палива з України [1].

Україна є одним із найбільших експортерів зерна у світі. Щороку вона експортує понад 45 мільйонів тонн зерна [81]. Близько 20 мільйонів тонн зерна було заблоковано в українському портовому місті Одеса [56].

Перед воєнним конфліктом практично вся українська пшениця, кукурудза та соняшникова олія експортувалися через порти на узбережжі Чорного моря. Протягом війни, деякі з цих портів постраждали від пошкоджень інфраструктури, деякі перебувають під контролем Росії, а інші заблоковані мінами. Спочатку українська влада утримувалася від розмінування моря, через його небезпечність та можливість відкриття портів для можливих нападів. Однак пізніше Україна погодилася на угоду щодо експорту зернових, що діяла з липня 2022 року до липня 2023 року. Росія не продовжила цю угоду.

Рисунок 2.6 ілюструє частку шести вибраних продуктів за другі квартали 2021-2023 років. На графіку видно, що з 2021 по 2022 рік частка України в імпорті ЄС знизилася для соняшникової олії, кукурудзи, соєвої олії та чавуну та сталі. У відповідь на війну в Україні ЄС тимчасово скасував мита і інші торгові обмеження на українську продукцію, включаючи зерно та деревину. Це призвело до зростання частки української продукції на європейському ринку [65].

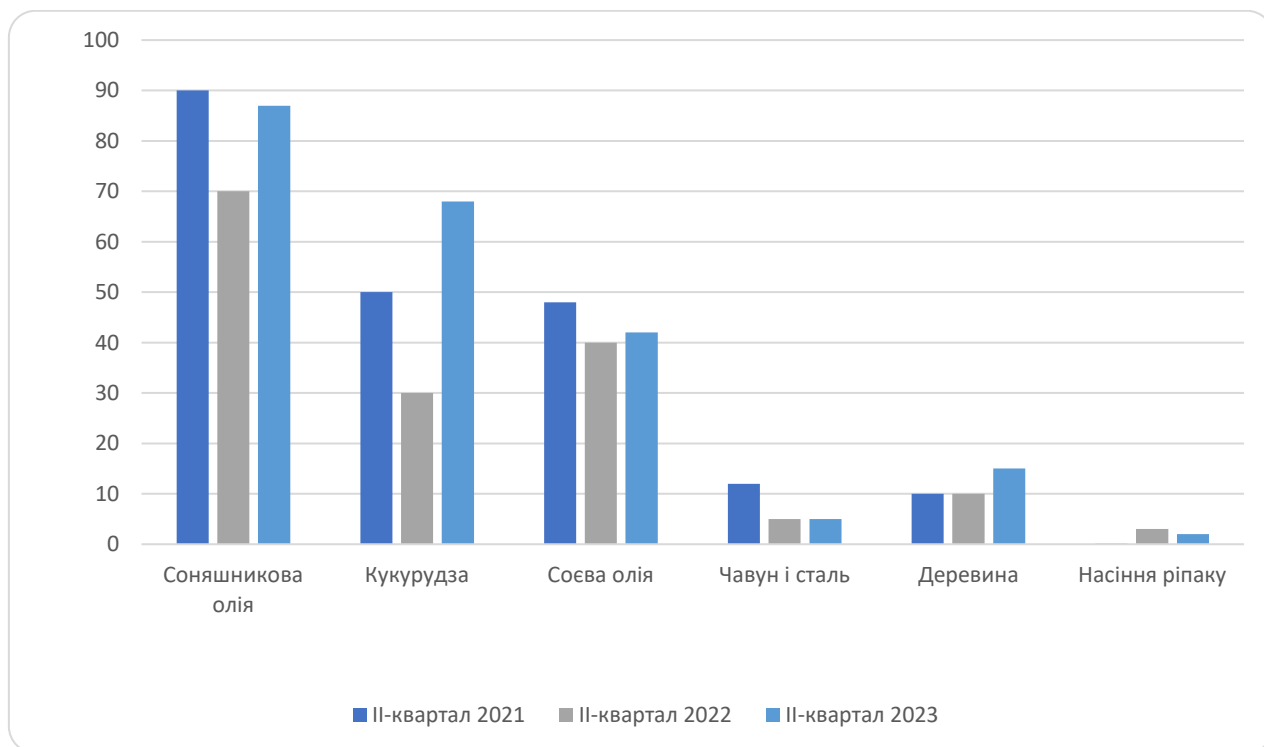

Рис. 2.6. Частка України в імпорті окремих продуктів ЄС (%) [65]

Імпорт соняшникової олії в ЄС відбувається за однаковою місячною схемою з точки зору торгової вартості та обсягу, який тісно пов'язаний з періодом її виробництва (рис. 2.7.). Однак вторгнення Росії призвело до різкого зростання вартості одиниць у період з березня по квітень 2022 року зі зміною на 45 % (від 151,8% у березні 2022 року до 197,2% у квітні 2022 року). Після червня 2022 року і до червня 2023 року вартість одиниці продукції поступово знижувалася. У червні 2023 року порівняно з червнем 2022 року загальна вартість імпорту кукурудзи з України за межі ЄС зменшилася на 71,0 %, незважаючи на збільшення обсягу на 18,6 % [65].

Рис. 2.7. Імпорт соняшникової олії в ЄС з України, вартість 2021-2023 рр. [65]

У першому кварталі 2023 року порівняно з першим кварталом 2021 року частка України в імпорті соняшникової олії за межі ЄС скоротилася з 91% до 89% [65].

Подібно до соняшникової олії, внутрішньорічна динаміка імпорту кукурудзи в ЄС помітна в індексі вартості та обсягу, причому пік імпорту припадає на січень і лютий 2022 року, а потім знову на листопад 2022 року (рис. 2.8.). Окрім падіння в жовтні та листопаді 2021 року, вартість одиниці кукурудзи постійно зростала з січня по червень 2021 року, потім стабілізувалася, але знову впала за останні три місяці. У червні 2023 року порівняно з червнем 2022 року загальний вартісний імпорт кукурудзи з України за межі ЄС збільшився на 26,3 % [65].

Рис.2.8. Імпорт кукурудзи в ЄС з України, вартість 2021-2023 рр. [65]

У першому кварталі 2023 року порівняно з першим кварталом 2021 року частка України в імпорті кукурудзи значно зросла (+16,6 %), тоді як частка Канади знизилася на 4,8 % (рис. 2.9.) [64].

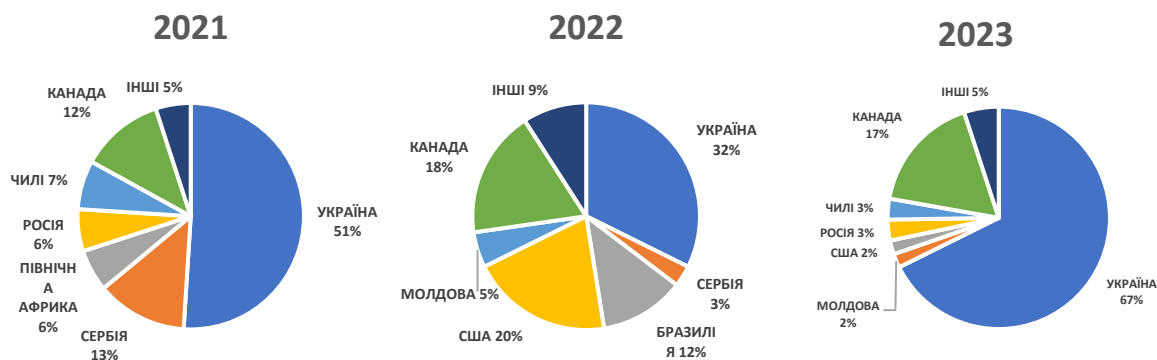

Рис.2.9. Основні партнери для імпорту кукурудзи за межі ЄС (%) [65]

Імпорт в ЄС насіння ріпаку/рапсу з України має сильний сезонний компонент, який відбувається переважно в період із серпня по листопад. Вартість одиниці у серпні 2022 року була на 18,2 % вищою, ніж у 2021 році, тоді як у грудні 2022 року вартість одиниці була дещо нижчою, ніж у тому ж місяці попереднього року (рис. 2.10).

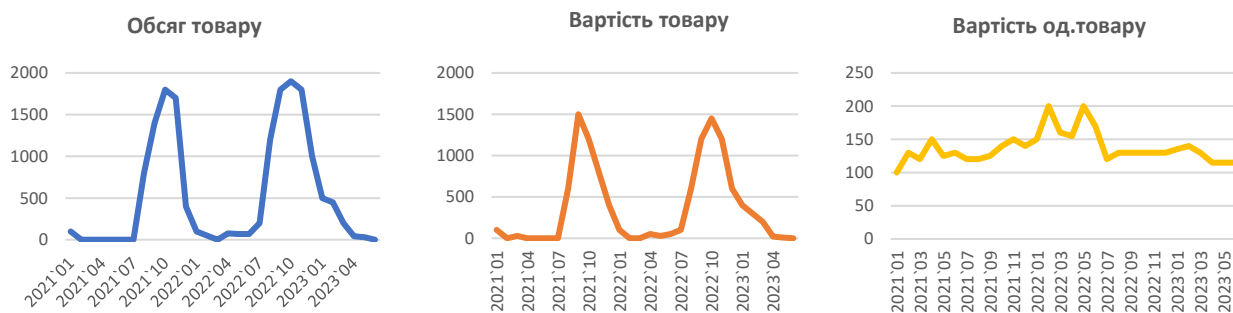

Рис.2.10. Імпорт насіння ріпаку/рапсу в ЄС з України, вартість 2021-2023 рр.

[65]

Порівняння партнерів із різними сезонними моделями виробництва насіння ріпаку здійснюється з урахуванням трьох послідовних періодів по 12 місяців (з липня по червень), як показано на рис. 2.11. Порівняння останнього з цих трьох періодів із першим показує збільшення часток для Австралії (+23,2 %) та України (+4,1 %), але значне зниження для Канади (-30,5 %).

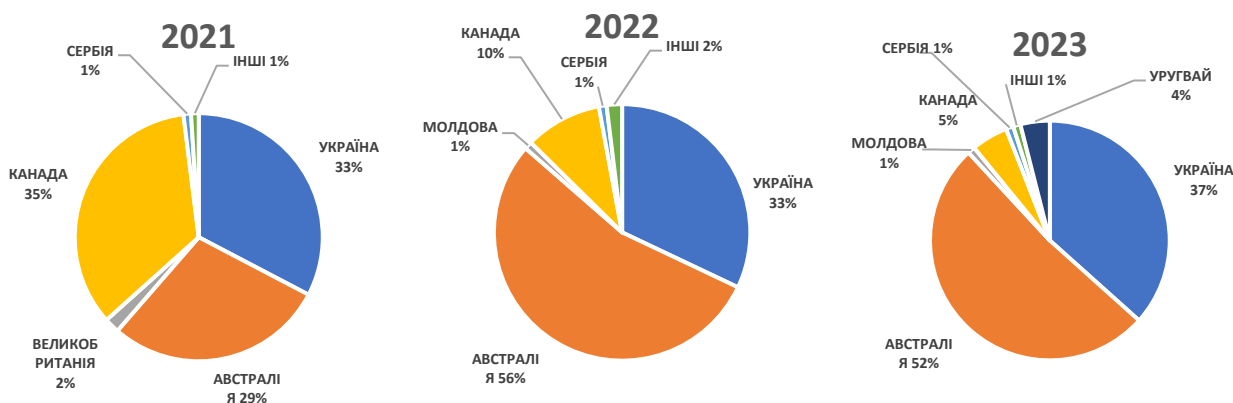

Рис.2.11. Основні партнери з імпорту насіння ріпаку/рапсу за межі ЄС (%) [65]

Обсяг імпорту ЄС деревини з України залишався стабільним у другому та третьому кварталі 2022 року та після зниження у четвертому кварталі 2022 року знову підвищився у 2023 році. Через збільшення вартості одиниці вартість цього імпорту зросла як добре, але почав знижуватися в четвертому кварталі, знову підвищившись у 2023 році (рис.2.12). У червні 2023 року обсяги імпорту були майже вдвічі вищими, ніж у січні 2021 року [65].

Рис. 2.12: Імпорт деревини в ЄС з України, вартість 2021-2023 рр. [65]

У першому кварталі 2023 року частка України в імпорті деревини за межі ЄС зросла на 4,3 % порівняно з першим кварталом 2021 року (рис.2.13), тоді як частки Росії та Білорусі впали до нуля з 23,4% і 11,2% відповідно. Частка Китаю зросла на 6,1 %, зробивши його найбільшим партнером ЄС з імпорту деревини, а частка США (+5,5%) також зросла за цей період.

Рис. 2.13. Основні партнери з імпорту деревини за межі ЄС (%) [65]

Як обсяг, так і вартість імпорту в ЄС чавуну та сталі з України значно зросли на початку 2021 року, оскільки попит і вартість одиниці збільшилися після поступового відновлення економік після пандемії COVID-19 (рис.2.14). Імпорт скоротився наприкінці 2021 року і не повернувся до рівня доросійського вторгнення.

Рис.2.14: Імпорт чавуну та сталі в ЄС з України, вартість 2021-2023 рр. [65]

Вартість імпорту чавуну та сталі з України впала з 11,4 % у другому кварталі 2021 року до 4,5 % у другому кварталі 2023 року (рис.2.15). Натомість частки Китаю (+6,0 %), Південної Кореї (+3,8 %) та Індії (+2,5 %) зросли. Частка Росії впала з 17,0% до 7,9% внаслідок санкцій ЄС [65].

Рис.2.15. Основні партнери для імпорту чавуну та сталі за межі ЄС (%) [65]

Обсяг імпорту соєвої олії з України за межі ЄС сильно коливався між січнем 2021 року та червнем 2023 року, збільшившись майже на 90 % (рис.2.16). Оскільки в цей період одиничні вартості різко знизилися, загальна вартість цього імпорту залишилася майже незмінною.

Рис.2.16. Імпорт соєвої олії в ЄС з України, вартість 2021–2023 рр. [65]

У другому кварталі 2023 року порівняно з другим кварталом 2021 року частка України в загальному імпорті соєвої олії з країн поза ЄС зменшилася з 46,4% до 44,0% (рис.2.17). За цей період частка Росії впала з 11,1 % до нуля [65].

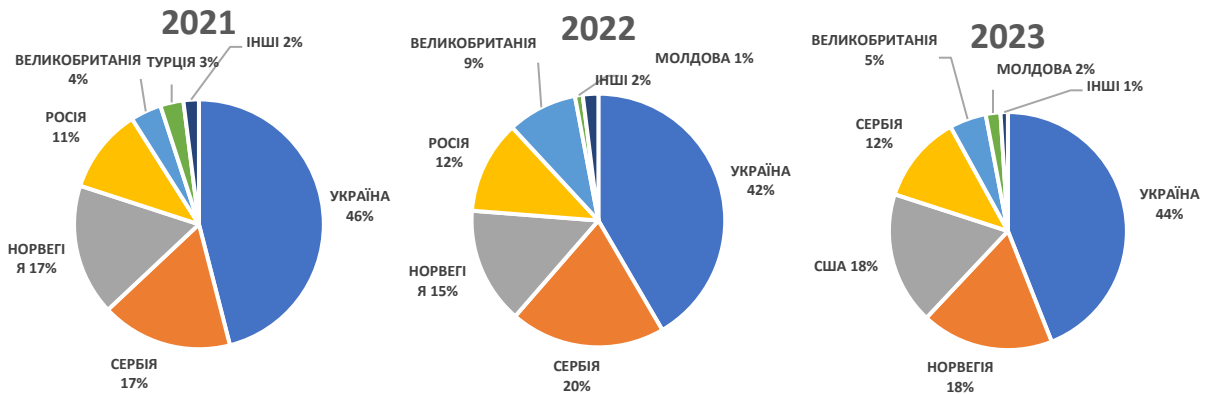

Рис.2.17. Основні партнери для імпорту соєвої олії за межі ЄС (%) [65]

Україна була важливим партнером для експорту ряду продуктів ЄС. На рисунку 2.18 показано групи товарів з найвищою часткою України в експорті ЄС. Для шести з цих дев'яти продуктів ця частка знизилася в першому кварталі 2023 року порівняно з першим кварталом 2021 року. Трьома продуктами зі збільшенням частки були: «добрива», «кава, чай, мате та спеції» та «насіння олійних культур». і супутні товари».

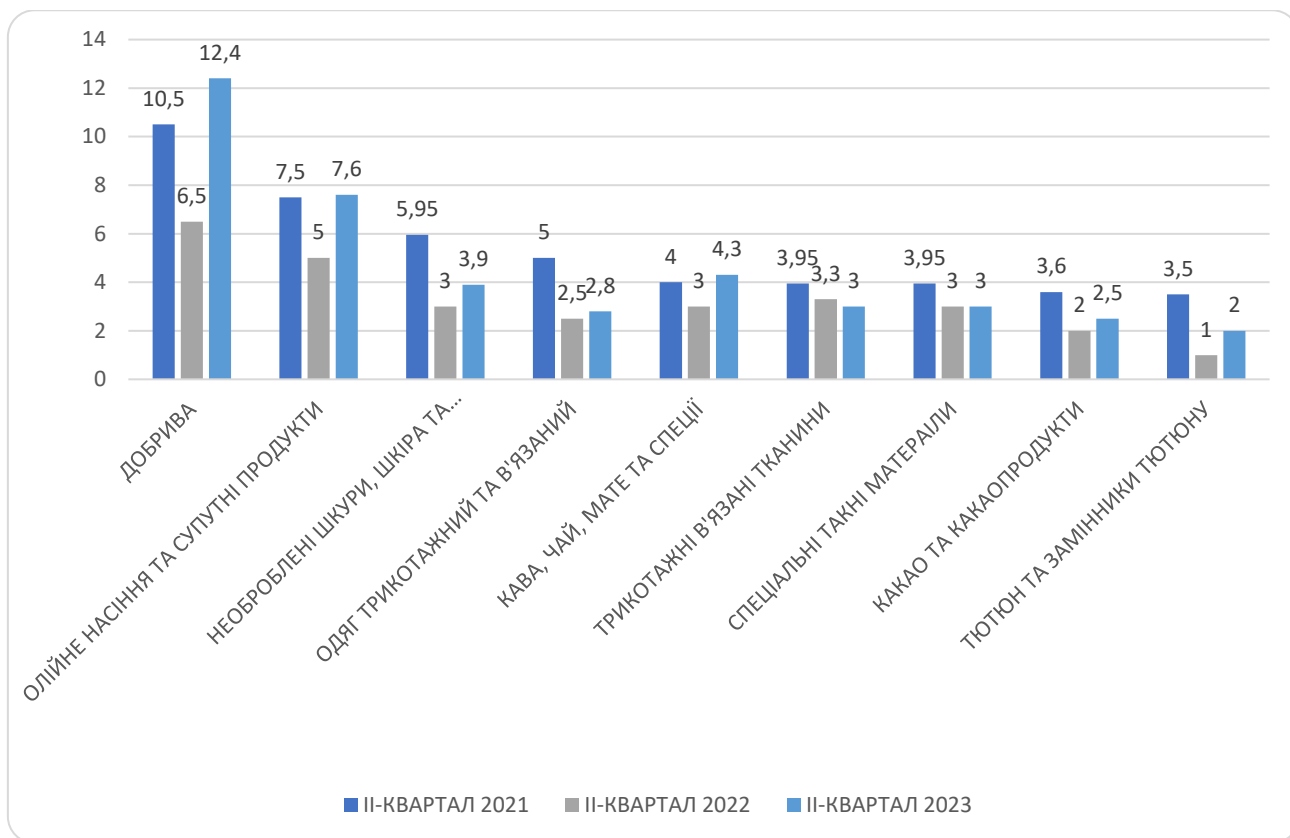

Рис. 2.18. Групи продуктів з найвищою часткою України в експорті ЄС [65]

На більш агрегованому рівні, у вартісному вираженні, найбільшими товарними групами, експортованими в Україну в першому кварталі 2021 року, були паливо, електричні машини, транспортні засоби, машини та пластмаси – див. таблицю 1. Між другим кварталом 2021 та 2023 років експорт пластику впав, але експорт транспортних засобів, палива та електричного обладнання збільшився. Обсяг цього експорту наведено в таблиці 2.3 та 2.4.

Таблиця 2.3. Експорт основних груп товарів в Україну, 2020–2023 (млн.Є.) [65]

PRODUCT	2021 -Q1	2021 -Q2	2021 -Q3	2021 -Q4	2022 -Q1	2022 -Q2	2022 -Q3	2022 -Q4	2023 -Q1	2023 -Q2
МАШИНИ	864	1020	1100	1206	599	462	718	754	701	821
ТРАНСПОРТНІ ЗАСОБИ	657	734	696	764	448	917	751	836	800	988
ПАЛИВО	316	412	946	1040	559	1354	1993	2126	1670	1351
ЕЛЕКТРИЧНЕ ОБЛАДНАННЯ	618	661	631	713	541	525	671	1117	881	760
ПЛАСТМАСА	320	390	413	410	261	290	454	333	334	371

Таблиця 2.4. Експорт основних груп товарів в Україну, 2020 – 2023 (1 000 тонн)
[65]

PRODUCT	2021- Q1	2021- Q2	2021- Q3	2021- Q4	2022- Q1	2022- Q2	2022- Q3	2022- Q4	2023- Q1	2023- Q2
Машини	86	111	114	116	64	47	69	56	53	73
Транспортні засоби	156	165	164	185	100	332	184	197	186	213
Паливо	915	930	1840	1767	1076	1083	1557	1896	1695	1736
Електричне Обладнання	37	39	40	45	29	29	38	71	54	37
Пластмаса	151	164	179	165	93	104	181	132	149	169

2.3. Сучасний стан торговельно-економічних відносин України та ЄС. Досвід євроінтеграції.

Відносини України з Європейським Союзом зазнали значних змін і розвитку протягом останнього десятиліття, позначеного зусиллями, спрямованими на європейську інтеграцію, економічну співпрацю та геополітичну динаміку. Траєкторія асоціації України з ЄС характеризується прагненням до тісніших зв'язків, торговельних угод та реформ, спрямованих на приведення у відповідність до європейських стандартів і цінностей. Співпраця між Україною та Європейським Союзом (ЄС) є важливою як для самої України, так і для Європейського Союзу.

23 червня 2022 року Європейська Рада прийняла історичне рішення про присвоєння Україні статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу. Це рішення було обґрунтоване Висновком Європейської Комісії [18], де визначено сім умов для продовження реформ у політичній сфері, на основі ключової рекомендації про надання кандидатського статусу. Виконання цих умов є важливим, але, ймовірно, недостатнім для продовження процесу України у напрямку переговорів про вступ до ЄС.

Сім умов охоплюють реформування судової системи, боротьбу з корупцією, деолігархізацію, регулювання ЗМІ та захист прав меншин. Україна

вже досягла значних успіхів у виконанні всіх семи умов, і це було визнано Європейською Радою (див.табл.2.5.) [58].

1. Покращення роботи Конституційного Суду:

Впровадження процедури відбору суддів у Конституційний Суд України, оцінка доброчесності та професійних навичок за рекомендаціями Венеціанської комісії.

2. Реформи у судовій системі:

Перевірка чесності кандидатів у Вищу раду правосуддя та вибір кандидатів для Вищої кваліфікаційної комісії суддів.

3. Боротьба з корупцією:

Зміцнення боротьби з корупцією через ефективні розслідування та переконливі судові рішення; призначення керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та Директора Національного антикорупційного бюро.

4. Реформи у сфері протидії відмиванню коштів та правоохоронному секторі:

Дотримання міжнародних стандартів у протидії відмиванню коштів, реформування правоохоронного сектору для забезпечення загальної безпеки.

5. Впровадження антиолігархічного законодавства:

Зменшення впливу олігархів на різні сфери життя через обґрунтоване законодавство.

6. Регулювання медіа-ринку:

Зменшення впливу зацікавлених сторін у медіа через узгодження українського законодавства з європейською директивою та посилення повноважень медіа-регулятора.

7. Законодавство для національних меншин:

Завершення реформи законодавства для національних меншин за рекомендаціями Венеціанської комісії та ефективна імплементація цих змін.

Таблиця 2.5 Заходи з виконання рекомендацій Єврокомісії [58]

ДЕЯКІ ЗАХОДИ З ВИКОНАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ ЄВРОКОМІСІЇ (станом на грудень 2022р.)	
Реформа Конституційного Суду України (КСУ)	13 грудня ухвалено Закон про порядок відбору кандидатур на посаду судді КСУ на конкурсних засадах. Документ містить низку важливих прогресивних положень. Залишається на порядку денному заповнення існуючих вакансій в КСУ та обрання його голови.
Судова реформа	Триває процес оновлення складу Вищої ради правосуддя (ВРП). У серпні Верховна Рада обрала двох членів ВРП, а в січні 2023р. з'їзд суддів обрав вісім нових членів ВРП, що дозволило розблокувати її роботу. Паралельно продовжується процес добору членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.
Боротьба з корупцією	Призначено нового керівника САП. Триває процедура призначення директора НАБУ (21 грудня Комісія завершила прийом документів від 78 кандидатів на цю посаду).
Боротьба з відмиванням коштів	6 вересня ухвалено Закон про приведення у відповідність національного законодавства по боротьбі з відмиванням грошей до стандартів Групи фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF). У листопаді набув чинності Закон щодо адаптації законодавства України до окремих стандартів FATF і відповідних директив ЄС
Втілення антиолігархічного закону	На виконання Закону про обмеження впливу олігархів, у червні Указом Президента було введено в дію рішення РНБО про затвердження Положення про Реєстр олігархів. Станом на грудень 2022р., реєстр не було оприлюднено.
Вдосконалення законодавства про медіа	13 грудня ухвалено базовий Закон «Про медіа». Цей законодавчий акт охоплює всю систему національних ЗМІ, містить правові запобіжники обмеженню свободи слова, запроваджує відповідні норми і правила ЄС.
Зміна законодавства про нацменшини	13 грудня ухвалено новий закон «Про національні меншини (спільноти)». Закон визначає особливості державної політики щодо реалізації прав і свобод осіб, які належать до національних меншин.

Отже, Україна досягла значного прогресу у виконанні всіх семи умов Єврокомісії, але ще не завершила процес. Більше того, деякі рішення зазнали гострої критики. Україна також активно працює над змінами у сферах економіки, освіти та медицини, спрямованими на покращення життя громадян та зближення з європейськими стандартами. Важливо продовжувати впроваджувати необхідні реформи, щоб досягти повного відповідності європейським стандартам і забезпечити успішне завершення цього процесу для України.

Таблиця 2.6 підсумовує статус-кво станом на середину березня 2023 року.

Таблиця 2.6 Виконання 7 умов Єврокомісії [15]

Прогресу немає	Вжито заходів, але серйозні проблеми залишаються невирішеними	Прогрес триває	Умова в основному виконана
-	Умова 1. Реформа Конституційного Суду України (КСУ)	Умова 4: Реформи у сфері боротьби з відмиванням грошей та правоохоронного сектору Умова 5: Антиолігархічне законодавство	Умова 2. Судова реформа. Умова 3: Боротьба з корупцією. Умова 6: Медіа-ринок. Умова 7: Законодавство про національні меншини.

Співпраця в окремих галузях є ефективним засобом забезпечення стабільності під час масштабних конфліктів, а також інструментом для різнонапрявленої інтеграції во внутрішній ринок ЄС. Окремі ключові сфери повинні виступити як каталізатори внутрішніх трансформацій та принести швидкі та конкретні результати [61].

Енергетика. На фоні атак, що спричинили пошкодження близько 40% української енергетичної системи, питання співпраці з ЄС у сфері енергетики набуває ключового значення. Залучення європейських партнерів для відновлення та оновлення енергетичної інфраструктури України на базі новітніх технологій та її подальша інтеграція у європейські мережі стають важливими завданнями. Уряд визначив необхідність понад \$1 млрд. для оперативного відновлення критичних об'єктів та забезпечення електро- та теплопостачання населенню. ЄС продемонстрував готовність підтримати Україну у відновленні її енергетичної інфраструктури після газових тиску з боку Росії, створивши координаційний механізм для цього. Проте, умови конфлікту між Україною та ЄС також підкреслюють актуальність питань енергоефективності, розвитку відновлюваних джерел енергії, створення водневої промисловості, боротьби зі

зміною клімату та зменшення викидів парникових газів. Одним з пріоритетів є впровадження Європейської зеленої угоди в Україні.

Під час військового конфлікту сфера транспорту зазнала серйозних втрат. Згідно з попередніми оцінками, було пошкоджено понад 25 000 км автошляхів, 326 мостів, 6 500 км залізничних колій, 16 аеропортів і аеродромних комплексів, а також понад 1 000 одиниць транспортних засобів міського громадського транспорту. Бойові дії та окупація регіонів призвели до ускладнення функціонування транспортної системи, зменшення обсягів перевезень пасажирів та вантажів. Війна спричинила перешкоди для планів щодо зростання обсягів будівництва доріг. Протягом тривалого часу морські порти України були заблоковані, що спричинило ускладнення експорту значної частини продуктів харчування [61].

Цей сектор є ключовим для відновлення економічного потенціалу України та її наближення до Європейського Союзу. У цій сфері актуальними є два основні завдання. По-перше, потрібно залучити внутрішні ресурси та зовнішні кредити для відновлення транспортної інфраструктури за допомогою сучасних європейських та світових технологій. По-друге, необхідно інтегрувати українську транспортну систему з європейською. Це означає відповідність вимогам Європейського Союзу, оновлення обладнання, вирішення технічних проблем та збільшення співпраці з транспортними агентствами Європи.

Цифрова сфера. Успіхи цифрового ландшафту України відкривають стратегічні можливості на шляху до Європи. Україна дійшла помітного прогресу, відзначаючись розгортанням масштабної цифрової трансформації у сферах надання послуг та управління на рівнях державного та місцевого самоврядування. Система електронного урядування значно розширилась. Портал "Дія" став улюбленим інструментом взаємодії між громадянами та урядом — кількість користувачів збільшилася з 2,5 мільйонів у 2020 році до понад 12 мільйонів у 2021 році [64]. Також слід зазначити зростання доступності публічної інформації та відкритих даних через мережу Інтернет. Швидкий прогрес цифрових технологій в Україні сприяв виходу бізнесу на міжнародні

ринки, сприяв модернізації техніки та оптимізації управлінських процесів. Цифрова сфера стала ключовим фактором економічного росту, особливо за рахунок сталого попиту на ІТ-послуги. Україна здійснила кілька важливих кроків: (а) були досягнуті певні успіхи у приведенні законодавства у відповідність до стандартів ЄС у сферах електронних комунікацій; (б) зроблено важливі кроки у напрямку взаємного визнання електронних довірчих послуг з Європейським Союзом; (в) Розпочато розробку Єдиної державної електронної системи документів e-Permit у рамках проекту EU4DigitalUA, яка спрямована на цифровізацію процедур ліцензування та отримання дозволів. ЄС активно підтримує цифровізацію в Україні через технічну допомогу, таку як "Підтримка цифрової політики України", та за допомогою Програми Digital Europe, яка є складовою "цифрового безвізу" з ЄС. Брюссель сприяє стабільності та розвитку українського сектору Інтернету як шляхом зміцнення партнерства у цифровізації, так і через співпрацю у питаннях кібербезпеки — проведення заходів для зміцнення кіберзахисту України.

Екологія. Збереження навколишнього середовища визнано пріоритетом під час інтеграції України до Європи та є стратегічним завданням для відновлення після війни. Напад Росії спричинив значні пошкодження екосистемі України, вартістю понад €46 млрд. Ця війна сповільнила виконання урядом своїх зобов'язань у сфері екології, але не зупинила спрямованість країни на європейські стандарти сталого розвитку. Україна здійснила кілька кроків у напрямку охорони навколишнього середовища, включаючи ряд законів, стратегічні документи та ініціативи [66]:

- Прийняття Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року.
- Ухвалення пакета екологічних законів.
- Затвердження Морської природоохоронної стратегії до 2034 року.
- Початок реформи лісової сфери.
- Запуск веб-порталу "ЕкоСистема" для цифровізації сфери екології.

- Розробка Стратегії низьковуглецевого розвитку України до 2050 року.

Розвиток співпраці з ЄС та участь у відповідних програмах є одним із ефективних способів подолання наслідків агресії Росії та відновлення пошкоджених природних екосистем. Україна активно включається у "зелену" політику ЄС, беручи участь у відповідних програмах та поступово інтегруючись у нові екологічно чисті виробничі мережі, що сприяє швидкій декарбонізації економіки.

Висновки до розділу 2

Розділ 2 даної роботи присвячений аналізу та оцінці торговельно-економічного співробітництва між Україною та Європейським Союзом. Розглянуті аспекти включають правові основи співпраці, обсяг та характер міжнародної торгівлі товарами та послугами між сторонами, а також вплив військової агресії на зовнішню торгівлю товарами України.

У розділі 2.1 було встановлено, що торговельно-економічне співробітництво України та ЄС ґрунтується на комплексі правових угод та договорів, включаючи Угоду про асоціацію та Угоду про глибоку та вільну торгівлю. Ці документи надають основні положення щодо співпраці у сфері торгівлі, інвестицій та економічної інтеграції.

У розділі 2.2 було виявлено, що міжнародна торгівля між Україною та ЄС є значущою та динамічною. ЄС є одним з найбільших торгових партнерів України. Обсяги торгівлі товарами та послугами постійно зростають, особливо після укладання асоціативної угоди, що свідчить про позитивну динаміку торговельних відносин.

У розділі 2.3 було виявлено, що сучасний стан торговельно-економічних відносин України та ЄС свідчить про значний прогрес у зближенні з європейськими стандартами, реформуванні законодавства та інституційної системи. Досвід євроінтеграції підтверджує важливість адаптації до вимог та

норм ЄС для підвищення конкурентоспроможності та розвитку внутрішніх ринків.

Загалом, аналіз розділу 2 підтверджує важливість і потенціал розвитку торговельно-економічних відносин між Україною та Європейським Союзом. Для успішного розвитку цього партнерства необхідно продовжувати реформи, спрямовані на гармонізацію та підвищення стандартів, сприяти вільній торгівлі та сприяти взаємному економічному зближенню.

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄС

3.1. Проблеми та виклики подальшого розвитку торговельно-економічного співробітництва України та ЄС.

У великій грі світових економічних відносин Україна та Європейський Союз займають важливі позиції. Однак, попри позитивні зрушення в економічному співробітництві, існують визначені проблеми та виклики, які ставлять під питання стабільність інтеграційних процесів (рис.3.1.).

Основні виклики співробітництва України та ЄС:

•**Ускладнення соціально-економічної ситуації:**

Економічна нестабільність: У складних економічних умовах може збільшуватися безробіття, а також зменшуватися рівень життя громадян. Це може стати причиною соціальної напруженості та негативно позначитися на політичній стабільності.

•**Міграційне навантаження:**

Еміграція та імміграція: Міграційні процеси можуть впливати на ринок праці та соціальну інфраструктуру країн. Масштабна еміграція може призводити до втрати кваліфікованих робочих кадрів, тоді як імміграція може викликати соціальні та економічні виклики.

•**Відцентрові, дезінтеграційні тенденції всередині ЄС:**

Брекзит: Вихід Великої Британії із ЄС став значним викликом для єдності та інтеграції ЄС. Це може відкрити шлях іншим країнам до подібних рішень, що може призвести до подальшого розпаду.

•**Російська експансія на теренах ЄС:**

Політична та економічна впливовість Росії: Російські дії на теренах ЄС, такі як агресія в Україні, можуть викликати напружені відносини та суттєво впливати на геополітичну ситуацію в регіоні.

•**Консенсусний механізм ухвалення рішень:**

Система прийняття рішень в ЄС: Процес ухвалення рішень в ЄС і взаємодія між різними країнами та їхніми інтересами може бути складним і вимагати значних зусиль для досягнення консенсусу.

•**Проблеми стратегічного позиціонування ЄС на російському напрямі:**

Енергетична залежність: Залежність від російського газу та інших ресурсів може обмежувати рухи ЄС у сфері зовнішньої політики та ускладнювати реакцію на російські дії.

Рис.3.1. Основні виклики співробітництва України та ЄС [13]

По-перше, складність соціально-економічної ситуації. Тривала конфліктна ситуація в Україні та припинення поставок енергоресурсів з Росії, разом із блокуванням українського аграрного експорту країною-агресором, створили складність у соціально-економічній ситуації в ЄС. Наприклад, за даними Євростату (у вересні 2022 року) ціни на продукти харчування зросли, особливо на хліб, найбільше у таких країнах, як Угорщина (66% у серпні 2022 року), Литва (33%), Естонія та Словаччина (по 32%) [78].

Взагалі, на початку 2022 року у деяких економіках ЄС спостерігалось прискорення інфляції до рекордних показників. Умови дефіциту енергоресурсів у Європі в березні 2022 року спричинили інфляційний шок [9]. Блокада поставок з Росії призвела до енергетичної кризи в країнах ЄС і підвищених цін на газ, що ускладнило реалізацію безвуглецевої політики та знизило можливості боротьби з кліматичними змінами. Багато промислових підприємств Європи змушені були зменшувати виробництво на континенті. Уряди країн ЄС, де промислове виробництво має значний вплив на економіку, вживали термінові заходи для підтримки комунальних послуг та зменшення впливу кризи. Особливу увагу приділяли складній ситуації в Німеччині, де промисловий сектор становить близько 30% економіки та забезпечує зайнятість для близько 1,15 мільйонів осіб [19].

По-друге, *міграційне навантаження*. Велика кількість громадян України мігрувала внаслідок російської агресії, яка призвела до окупації територій, зруйнування житлового фонду, соціальної та енергетичної інфраструктури та масового насильства проти населення. Згідно з ООН, конфлікт в Україні став причиною "найшвидшого зростання кризи біженців після Другої світової війни" [7]. Біженці переважно спрямовувалися до країн ЄС, зокрема Польщі, Німеччини, країн Балтії, Румунії, Чехії та інших. Експерти ООН оцінюють, що на вересень 2022 року кількість зареєстрованих українських біженців в Європі перевищила 7 мільйонів [33].

По-третє, відцентрові, дезінтеграційні тенденції всередині ЄС. Війна в центрі Європи стимулює активізацію правих політичних партій та рухів у країнах ЄС, поширюючи євроскептицизм. Наприклад, в Італії до влади прийшов блок правих сил, до складу якого входить і відомий рух "Forza Italia" (С. Берлусконі). Ці тенденції є загрозою для Європейського Союзу, оскільки можуть призвести до розхитування та ослаблення демократичних інститутів і збільшення недовіри громадян до них. Це спричинене соціальними конфліктами, складними економічними процесами у Європі, а також впливами ззовні та внутрішніми етнічними та демографічними факторами.

По-четверте - експансія Росії на території Європейського Союзу. Режим Путіна активно впливає на країни ЄС з метою ослаблення й підриву Європейського Союзу. Це включає в себе масштабну пропаганду, втручання во внутрішні політичні процеси, зокрема виборчі, енергетичний тиск, дискредитацію установ країн ЄС, підтримку радикальних, націоналістичних та популістських рухів, а також розвідувальну та диверсійну діяльність [10].

У зв'язку з неуспіхом воєнного наступу в Україні, поразкою на російсько-українському фронті, кремль вирішив вжити економічних санкцій проти ЄС, спровокувати нестачу продуктів та загрожувати ядерним шантажем. Також країна-агресор систематично використовує "міграційну зброю", здійснюючи ракетні атаки в Україні, що призводить до масового переселення до ЄС. У той же час зростання внутрішньої репресії в РФ спричинило великі міграційні потоки росіян до різних країн Європи. Європейський союз намагається активніше протистояти російській експансії. Згідно з головою британської служби MI-5 К.МакКалумом, у 2022 році було вислано з країн Європи понад 600 російських чиновників, з яких більше 400 визнані шпигунами [79].

По-п'яте - процес ухвалення рішень за консенсусом, є стійкою проблемою у Європейському Союзі. Принцип досягнення узгодженості уповільнює та утруднює важливі рішення ЄС, особливо у сфері зовнішньої політики. Складність досягнення консенсусу пояснюється відмінностями в поглядах країн-членів ЄС, які визначаються внутрішньополітичною ситуацією, геополітичними орієнтаціями та зовнішніми впливами.

По-шосте. Проблеми стратегічного позиціонування ЄС на російському напрямі. В контексті широкомасштабної агресії Росії проти України, Європейський Союз встановлює нову, більш послідовну політику щодо Москви. Ця політика включає в себе заяви, резолюції та рішення керівних структур ЄС, найбільш повно відображені у резолюції Європарламенту від 23 листопада 2022 року, де росія визнається державою, що спонує тероризм [16].

Ця обстановка широкомасштабної війни, загроза українській державності, змушує серйозно переглянути пріоритети внутрішнього соціально-економічного розвитку та загальної зовнішньої політики. Тепер основна увага та ресурси спрямовані на протистояння російській агресії. Це неминуче впливає на динаміку та ефективність просування на шляху до інтеграції в Європейський Союз.

Перше, військовий конфлікт сповільнив темпи соціально-економічних реформ, які були заплановані для виконання у рамках Угоди про асоціацію України-ЄС, і в певній мірі ускладнив впровадження пакета рекомендацій, наданих Єврокомісією. Зокрема, це відноситься до того, що: (а) реалізація деяких аспектів Угоди про асоціацію нині дуже ускладнена і краще виконувати їх у мирний час; (б) загальноєвропейські норми у сфері законодавства про внутрішні політичні процеси повинні адаптуватися до умов воєнного стану і активної бойової діяльності.

Друге. Незважаючи на ряд важливих заходів ЄС, спрямованих на відкриття торгівлі з Україною та її інтеграцію в європейський внутрішній ринок, війна призвела до зменшення зацікавлення та активності європейських бізнес-партнерів у розвитку співпраці з воюючою країною, яка має важливі внутрішньополітичні проблеми, що несуть ризики та небезпеки для інвестицій та бізнесу. З іншого боку, європейські компанії також зіткнулися зі складнощами, про які згадувалося раніше.

Третє. Війна перетворила Україну на постійного отримувача міжнародної допомоги. За думкою фахівців, іноземні фінансові внески покривають близько третини витрат українського бюджету [76].

Четверте. Внаслідок російської експансії та тривалої війни українська сторона мусить спрямовувати значні політичні, дипломатичні, фінансово-економічні та людські ресурси на протидію кремлівській агресії у різних напрямках. Наприклад, Київ змушений утримувати велику військову присутність на ділянці російсько-українського кордону протяжністю 1000

кілометрів та постійно збільшувати фінансування потреб армії. У бюджеті на 2023 рік заплановано виділення 22,1% коштів на військові витрати [3].

Фактично, триває російсько-українська "війна на виснаження", і напрямок європейської інтеграції, через внутрішні обмеження, реалізується не в повній мірі. У той же час, політичні рішення та дії українських владних структур, увага громадськості та загалом публічний політичний дискурс наразі фокусуються переважно на темі війни.

Підтримка України від Європейського Союзу у цей період війни має велике значення для протистояння агресії з боку кремля. ЄС проявив солідарність та підтримку України, виступаючи за територіальну цілісність, незалежність та суверенітет країни. Співтовариство: (а) засудило російську агресію та не визнало анексію Криму і окупованих територій; (б) надає військову допомогу Україні; (в) забезпечує фінансову підтримку та гуманітарну допомогу; (г) посилює санкційну політику проти країни-агресора; (д) забезпечує захист та підтримку українських біженців; (е) сприяє проведенню реформ в Україні [9].

Нижче окреслюються деякі найбільш важливі напрями допомоги Україні з боку ЄС.

Політична й дипломатична підтримка. Європейські органи управління - Європейська Рада, Європарламент, Єврокомісія, з самого початку російської втручання в лютому 2014 року чітко визначили й упереджено втілювали стратегію сприяння Україні у протистоянні з країною-агресором. ЄС разом із партнерськими країнами запровадив активну політику осуду та міжнародної ізоляції агресивної країни. Це призвело до:

- виключення Росії з Ради Європи;
- припинення членства в Раді ООН з прав людини;
- засудження агресії РФ на міжнародних площадках - ООН, ЄС, ПАРЄ, НАТО, ОБСЄ, G7, G20;
- визнання Росії як держави-спонсора тероризму ПАРЄ, Європарламентом та рядом парламентів країн ЄС;

- виключення представників РФ з ПА ОЧЕС, Всесвітньої туристичної організації ООН, керівництва Ради Міжнародної організації цивільної авіації (ICAO), позбавлення права головування в Комітеті Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та виключення з інших міжнародних організацій.

Також слід зауважити, що важливі міжнародні ініціативи України, такі як проведення самітів Кримської платформи на найвищому рівні (2021-2022 роки) та Парламентського саміту Кримської платформи (жовтень 2022 року), отримали активну підтримку з боку інституцій ЄС та країн-членів.

Європейський Союз, включаючи Європейську Раду, Європарламент та Єврокомісію, з першого дня російської інтервенції у лютому 2014 року виявив чітку підтримку України у протистоянні з країною-агресором. Разом з партнерами, ЄС впровадив політику засудження та міжнародної ізоляції Росії, що призвело до:

- виключення Росії з Ради Європи;
- позбавлення членства в Раді ООН з прав людини;
- засудження російської агресії на міжнародних форумах, таких як Генеральна Асамблея ООН, ЄС, Парламентська Асамблея Ради Європи, НАТО, ОБСЄ, G7, G20;
- визнання Росії державою-спонсором тероризму Парламентською Асамблеєю Ради Європи, Європарламентом та окремими парламентами країн ЄС;
- виключення представників Росії з ряду міжнародних організацій, таких як Парламентська Асамблея ООН, Всесвітня туристична організація ООН, Міжнародна організація цивільної авіації, Комітет Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, та інші.

В сфері оборони, зокрема у постачанні озброєння та військової техніки для Збройних Сил України, безпека залишається надзвичайно важливим питанням. Для Євросоюзу, об'єднання країн як соціально-економічне та політичне утворення, питання оборони завжди було чутливим і вважалося складною темою, яка раніше належала до сфери компетенції НАТО.

У березні 2021 року Рада ЄС запровадила Європейський фонд миру (EPF) на суму €5,7 млрд. Цей фонд призначений для фінансування заходів у сфері безпеки та підтримки миру. Це перший в історії ЄС інструмент, що фінансує поставки летальної зброї країнам-партнерам. За цей час Україна вже отримала з цього фонду €3,1 млрд [9].

Експерти Кільського інституту світової економіки провели аналіз поставок озброєння до України та визначили, що з квітня 2022 року спостерігається зменшення військової допомоги з боку Європейського союзу. Керівник робочої групи інституту «Ukraine Support Tracker» К.Требеш порівняв ситуацію з війною в Україні з кризою єврозони чи пандемією коронавірусу, що вимагають значних фінансових вкладень. Він зазначив, що обсяг європейської допомоги для України наразі становить лише частину від загальної суми, хоча ситуація потребує більш значних заходів [24].

Висновки експертів вказують на групу країн ЄС, які, за їхньою думкою, надають найбільшу воєнну підтримку Україні. Лідером у цьому списку є Польща (96%). Також відзначається активна воєнна допомога з боку Литви (82%). На третьому та четвертому місцях, відповідно, Латвія (56%) і Естонія (55%). Експерти також відзначають Німеччину (46%), Чехію (45%), Францію (34%) і Словаччину (30%) серед інших країн ЄС, які надають підтримку Україні зброєю. Нідерланди (16%) та Іспанія (13%) також отримали зазначення за значимий внесок у допомогу країні [9].

Фінансова та гуманітарна допомога для України з боку Європейського Союзу виявилася ключовою під час широкомасштабної агресії Росії. ЄС та його члени взяли на себе активну роль у розширенні та збільшенні допомоги, використовуючи грантові програми, позики, кредити та поставки гуманітарної допомоги. На листопад 2022 року, за даними, залучено понад €22 мільярди для підтримки української економіки, суспільства та фінансової стійкості. Ця допомога мала різні форми, включаючи макрофінансову підтримку, бюджетну допомогу, кризову та гуманітарну допомогу. Загалом, ЄС та його фінансові установи надали €12 мільярдів, члени Союзу — €7,3 мільярда, а Європейський

фонд миру спрямував €3,1 мільярда. Ці суми також включають майже €5 мільярдів на покриття дефіциту українського державного бюджету [72].

Варто відзначити, що обсяги допомоги в абсолютних цифрах відрізняються залежно від економічного потенціалу країн. Однак важливо звернути увагу на відсоток власного ВВП, який країни віддають як допомогу Україні. Невеликі країни ЄС, такі як Латвія (0,9% ВВП), Естонія (0,8%), Польща (0,5%), Литва (0,4%), Норвегія (0,4%), Словаччина (0,2%) та Чехія (0,2%), видають значну частку свого ВВП на допомогу Україні, набагато перевершуючи найбільші країни ЄС, такі як Німеччина, Франція та Італія [21].

У червні було запропоновано надати невідкладну макрофінансову допомогу Україні на рік у розмірі €9 мільярдів, що було підтверджено Радою ЄС. Також виділили грант на €120 мільйонів для підтримки стабільності та розвитку державних структур. Фінансова допомога від Європейського інвестиційного банку склала €668 мільйонів на термінові фінансові потреби країни. У липні, в рамках ініціативи "Stand up for Ukraine", було затверджено бюджетну підтримку у розмірі €500 мільйонів. Європейський банк реконструкції та розвитку також виділив кредити на загальну суму €1 мільярда для допомоги переміщеним особам через конфлікт. Україні була надана фінансова допомога від Європейського фонду миру у розмірі €3,1 мільярда, як вже було вказано [9].

У грудні 2022 року Рада ЄС ухвалила план забезпечення регулярної макрофінансової допомоги Україні на 2023 рік, загальна сума якої може становити до €18 мільярдів, з виплатами до €1,5 мільярда щомісяця [59].

Але варто відзначити, що обсяг фінансово-економічної підтримки ЄС виявляється меншим у порівнянні зі Сполученими Штатами. Результати аналізу від Кільського інституту світової економіки свідчать, що протягом восьми місяців війни ЄС помітно поступається у підтримці України порівняно зі США і в умовах доставки обіцяної допомоги. Експерти з Німеччини зауважують: "США в цей час надають майже вдвічі більше, ніж усі країни та інституції ЄС разом взяті. Для великих європейських країн це низький рівень, особливо з огляду на

те, що багато обіцяної допомоги надходить до України після тривалих затримок" [21].

Європейський Союз активно здійснює регулярну гуманітарну допомогу, щоб забезпечити доступ до життєво важливих товарів і послуг для мирного населення, яке постраждало від російської агресії, як у країнах ЄС, так і в Україні [23]. Ці дії охоплюють різноманітні програми та інструменти ЄС, спрямовані на забезпечення доступу до води, харчів, медикаментів, медичної допомоги, освіти, а також на підтримку малого і середнього бізнесу, сільського господарства, енергетичної безпеки, кіберзахисту, відновлення малої інфраструктури тощо. З лютого по грудень 2022 року ЄС надав більше ніж 77 тисяч тонн гуманітарної допомоги для України [20].

Однією з основних сфер гуманітарної допомоги ЄС є створення умов для українських переселенців та надання їм підтримки. Європейський Союз вживає різноманітних заходів, у тому числі активує механізм тимчасового прийому для переселенців з України, який дозволяє їм протягом року перебувати у країнах-членах ЄС. Цей механізм гарантує доступ до робочого ринку, житла, соціальних послуг, медичної допомоги та освіти для мільйонів українців, які тимчасово перебувають у країнах ЄС. У квітні 2022 року оператори зв'язку ЄС та України уклали спільну угоду про впровадження доступного або безкоштовного роумінгу та міжнародних дзвінків між ЄС та Україною, до якої вже долучилися 70 європейських операторів. Також у вересні провайдери фінансових послуг підписали спільне зобов'язання, яке передбачає зменшення комісій за послуги переказу коштів в Україну та комісій за обмінний курс євро або гривні.

Європейський Союз впроваджує постійну гуманітарну підтримку, спрямовану на забезпечення доступу до основних товарів і послуг для цивільного населення, що постраждало від російської агресії, як у країнах ЄС, так і в Україні. Ця допомога включає різноманітні програми та інструменти ЄС, що забезпечують доступ до води, продуктів харчування, медичних засобів, медичної допомоги, освіти, а також підтримують розвиток малих та середніх підприємств, сільське господарство, енергетичну та кібербезпеку, відновлення

малої інфраструктури та інше. За період з лютого по грудень 2022 року ЄС поставив в Україну понад 77 тисяч тонн гуманітарної допомоги [23].

Санкції, які були введені ЄС, іншими країнами Заходу та міжнародними організаціями з моменту початку російської агресії у 2014 році, охоплюють різні напрями. Ці заходи включають:

(а) обмежувальні заходи для різних секторів російської економіки, такі як промисловість, енергетика, банківська сфера, ВПК та інші;

(б) торговельні санкції;

(в) персональні обмеження для представників державно-політичного установу РФ;

(г) введення обмежень у візовому режимі.

Безсумнівно, політика санкцій, яку веде Європейський Союз спільно з іншими країнами, поруч із політичною ізоляцією країни-агресора, виявляє суттєвий "стримуючий" вплив, який враховує керівництво Кремля. Санкції суттєво впливають на російську економіку та соціальний стан громадян. Широкомасштабне відходження світових та європейських компаній від російського ринку - один із результатів цих санкцій. Фінансова система РФ понесла прямі втрати у суму сотень мільярдів доларів через санкції. Близько 80% активів банківського сектору опинилися під обмеженнями, \$300 мільярдів валютних резервів були заморожені. Кризові тенденції посилюються в таких секторах, як авіабудування, автомобільна та видобувна промисловість, машинобудування та інші. Експерти прогнозують значний спад ВВП РФ у 2022 році. Однак західні санкції мають накопичувальний, "затриманий" ефект і розраховані на середньострокову перспективу [9].

Інвестиційна привабливість України для партнерства з Європейським Союзом залишається однією з ключових проблем, особливо в умовах воєнного конфлікту. Згідно звіту про глобальну конкурентоспроможність Всесвітнього економічного форуму за 2017-2018 роки, Україна опинилася на 122 місці з 137 країн за критерієм втрат бізнесу від тероризму. Внаслідок зростання російської агресії інвестиційна привабливість країни погіршилася. З лютого по серпень

2022 року агентство Fitch знизило рейтинг України з В до ССС та С (переддефолтний). Проте, Україна досягла угоди з власниками єврооблігацій, виданих між 2015 та 2021 роками на понад €17 млрд, про відтермінування виплат на 24 місяці. Умови конфлікту вимагають страхування військових ризиків для залучення іноземних інвестицій. Наразі розробляється пілотний проект спільно з Міжнародним агентством з гарантування інвестицій групи Світового банку. Отже, процес залучення іноземних інвестицій з країн ЄС в Україну (та інші країни під час війни) суттєво ускладнений [9].

Лібералізація торгівлі між Євросоюзом та Україною у 2022 році стала ключовим кроком у сприянні українському бізнесу в умовах конфлікту. Рішення ЄС про скасування торговельних обмежень для українських виробників має на меті зміцнення позицій українських товарів на ринку Європейського Союзу. Цей крок виявився надзвичайним, оскільки такі уступки звичайно надаються лише країнам-членам ЄС. Військові умови спричинили збільшення експорту українських товарів та розширення торговельних зв'язків як з ЄС, так і з іншими країнами, через які транзитують українська продукція. Зокрема, скасування мит виявилось особливо важливим для виробників, які раніше мали обмежені квоти на безмитний експорт. Це охоплює ряд товарів, включаючи мед, оброблені томати, ячмінну крупу та борошно, солод, пшеничну клейковину, цукор, крохмаль, овес, м'ясо птиці, яйця, часник, кукурудзу, гриби, виноградний та яблучний соки, а також товари виробництва тютюнової галузі [9]. Цей крок виявився значущим для виробників харчових продуктів, мінеральних добрив, хімічних речовин, алюмінієвих виробів та іншої продукції.

У результаті першої половини 2022 року Україна продовжувала відзначатися як провідний постачальник промислових товарів, харчової продукції та аграрної сировини до Європейського Союзу. За цей період, країна стала найбільшим постачальником вершкового масла та сиру до ЄС. Обсяг експорту молочної продукції від січня до вересня 2022 року становив 72,43 тисяч тонн, що на 11% перевищувало показники аналогічного періоду 2021 року. Цей

ріст зумовлений скасуванням торговельних обмежень з боку ЄС та сприятливими ринковими умовами [73].

Ця лібералізація торгівлі дає ЄС можливість розширити свою товарну пропозицію та стримати зростання цін на сільськогосподарські продукти. У той же час скасування мит та антидемпінгових заходів для української металургії спрямоване на зменшення дефіциту чорних металів для європейських виробників.

Ця відмінність дає українським підприємствам можливість глибше переробляти сировину, зокрема, молочну та м'ясну продукцію. Це створює нові ніші для українських товаровиробників на ринку ЄС. Ця тенденція може посилитися через обмеження експорту з Росії та Білорусі з причини економічних санкцій.

Проте, нагадаємо, що продукція з України повинна відповідати вимогам якості, що встановлені європейськими стандартами, щоб увійти на цей ринок.

Протягом 2022 року була проведена робота щодо функціонування секторальних "безвізів" з ЄС, включаючи енергетику, мито, цифрові технології, транспорт тощо. Ці ініціативи створюють нові можливості для українських компаній та можуть приносити додатковий прибуток. Зокрема, з 1 жовтня 2022 року запрацював "митний безвіз", який надав Україні можливість обміну митною інформацією з 36 країнами у режимі реального часу, спеціальні транзитні спрощення та рівні фінансові умови.

Це скасування обмежень для українських виробників та впровадження "безвізових" режимів у різних сферах співпраці буде сприяти зміцненню економічних зв'язків і прискорить інтеграцію України у внутрішній ринок ЄС. Це стане підтримкою для реалізації Угоди про асоціацію та створення умов для нової стадії євроінтеграції через переговори про вступ до ЄС. Також ці ініціативи підтримують стабільність в Україні та збільшують її потенціал для опору російській інтервенції та подальшого розвитку країни.

Зусилля ЄС охоплюють політико-дипломатичну підтримку, військово-технічну, фінансово-економічну та гуманітарну допомогу Україні.

Представники країн ЄС активно виступають за підтримку України та впровадження проукраїнських ініціатив у міжнародних організаціях, таких як Генеральна Асамблея ООН, Парламентська Асамблея Ради Європи, Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), Міжнародне Агентство з Атомної Енергії (МАГАТЕ), G7, G20, Організація Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС) та інші. Ці країни активно працюють над політичною ізоляцією Москви та стимулюють процес міжнародного визнання Росії як спонсора тероризму.

Санкційна політика ЄС по відношенню до Росії продовжує поновлюватись та зміцнюватись. Крім цього, країни ЄС надають Україні широкий спектр військової допомоги, включаючи поставки зброї та військового обладнання, а також фінансування українського оборонного сектору через Європейський фонд миру. Наприкінці 2022 року Рада ЄС схвалила план надання Україні значної макрофінансової допомоги на наступний рік у розмірі €18 млрд. [59].

Європейський Союз надав значну гуманітарну допомогу Україні, перевізникиючи понад 77 тисяч тонн [9]. Це відіграло важливу роль у спротиві російській агресії та стабілізації внутрішньої ситуації країни. На жаль, обсяг цієї підтримки все ще не відповідає реальним потребам в умовах війни, особливо в контексті захисту від ракетних атак.

Поглиблення економічного партнерства з ЄС стає важливим фактором підтримки, забезпечуючи розширення українських товарів на європейських ринках. У 2022 році ЄС лібералізував торговельні зв'язки з Україною, скасувавши обмеження квот і тарифів. Це сприяє не лише подальшій інтеграції України в Європу, але й зміцненню її позицій у відповіді на агресію з боку інших країн.

3.2. Вплив військової агресії на тенденції в зовнішній торгівлі товарами України

Економічні наслідки російського вторгнення в Україну почалися наприкінці лютого 2022 року, через кілька днів після того, як Росія визнала дві самопроголошені українські республіки та почала вторгнення в Україну. Наступні економічні санкції були спрямовані на значні частини російської економіки, російських олігархів і членів російського уряду. Росія відповіла власними санкціями. По всій Європі прокотилася хвиля протестів і страйків проти подорожчання рахунків і витрат на життя.

Війна в Україні також призвела до значної втрати людського капіталу, руйнування інфраструктури торгівлі сільськогосподарською продукцією, величезної шкоди виробничим потужностям, у тому числі через втрату електроенергії та скорочення приватного споживання більш ніж на третину відносно довоєнного рівня.

Гуманітарний вплив вторгнення був значним і включав негативний вплив на міжнародні постачання продовольства та продовольчу кризу 2022 року. ^[523] За оцінками, станом на серпень 2022 року 6,6 мільйона українців були внутрішньо переміщеними особами, і приблизно стільки ж були біженцями в інших країнах [36].

Вторгнення також негативно вплинуло на культурну спадщину України, понад 500 об'єктів української культурної спадщини, включаючи культурні центри, театри, музеї та церкви, постраждали від «російської агресії». Міністр культури України назвав це культурним геноцидом [36].

Навмисне знищення та пограбування об'єктів української культурної спадщини у такий спосіб вважається військовим злочином.

Російські напади на цивільне населення, що спричинили масові жертви серед цивільного населення та переміщення, характеризуються як « геноцид » і « демоцид ».

За попередніми оцінками, війна завдала довікілью в Україні 51 мільярд доларів США . Згідно зі звітом Єльської школи навколишнього середовища , близько 687 000 тонн нафтохімікатів згоріло в результаті обстрілу, а майже 1600 тонн забруднюючих речовин витекло у водойми. Небезпечні хімікати забруднили близько 70 акрів ґрунту та, ймовірно, тимчасово унеможливили сільськогосподарську діяльність. Близько 30% території України зараз усіяно вибухівкою, а понад 2,4 мільйона гектарів лісу пошкоджено [25].

Згідно з голландською миротворчою організацією PAX, «навмисне націлювання Росії на промислову та енергетичну інфраструктуру» спричинило «серйозне» забруднення, а використання вибухової зброї залишило «мільйони тонн» забрудненого сміття в містах і селищах. На початку червня 2023 року Каховська дамба , яка перебувала під російською окупацією, була пошкоджена , що спричинило повінь і викликало попередження про «екологічну катастрофу» [48].

Український уряд, міжнародні спостерігачі та журналісти назвали збитки екоцидом . Український уряд розслідує понад 200 військових злочинів проти довкілля та 15 випадків екоциду (злочин в Україні). Зеленський і генеральний прокурор України Андрій Кості зустрілися з відомими європейськими діячами (Маргот Валльстром , Гайді Хаутала , Мері Робінсон і Грета Тунберг), щоб обговорити шкоду, завдану навколишньому середовищу, і способи її переслідування [26].

У перші три квартали 2022 року відбулося значне зростання торгівлі за межами ЄС, спричинене зростанням цін на сировину, зокрема на енергоносії та продовольство, оскільки російське вторгнення в Україну спричинило додатковий тиск на ці продукти. Однак у четвертому кварталі експорт зріс лише на 0,9% порівняно з попереднім кварталом, а імпорт впав на 8,2% через падіння цін на енергоносії. У першому кварталі 2023 року як імпорт, так і експорт впали, і це продовжилось у другому кварталі 2023 року, коли експорт впав на 2,0%, а імпорт на 3,5%. Торговельний баланс покращився з дефіциту в

155 мільярдів євро в третьому кварталі 2022 року до активного торговельного балансу в 1 мільярд євро в другому кварталі 2023 року (рис.3.2.).

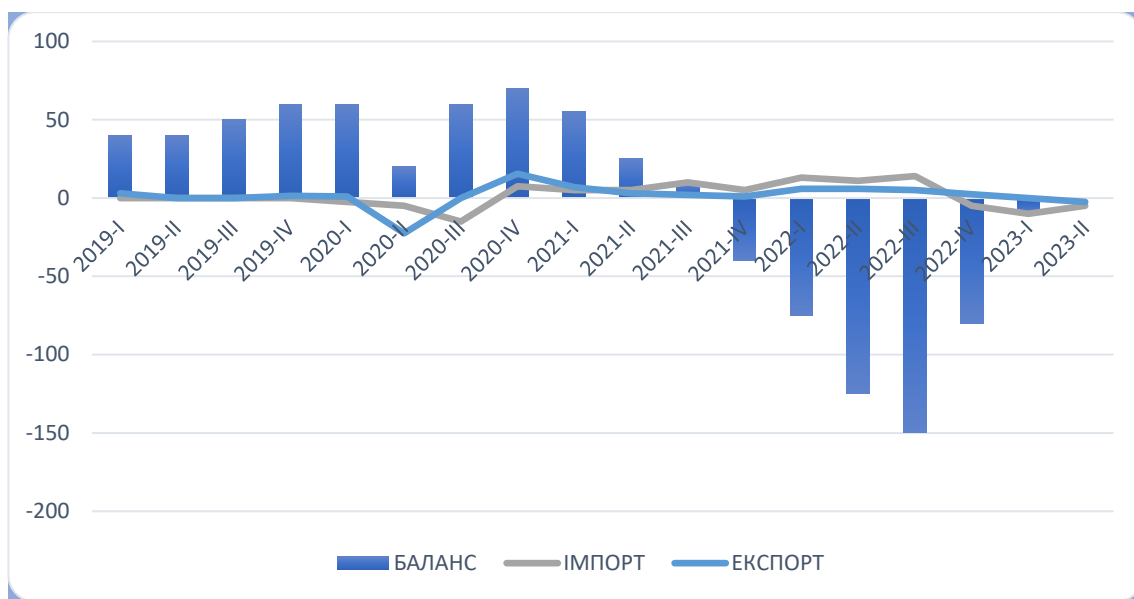

Рис.3.2. Торговельний баланс ЄС з 1 кварталу 2019 до 2 кварталу 2023 року [65].

Зменшення імпорту з країн поза ЄС у другому кварталі 2023 року відбулося в основному за рахунок енергетичного сектору (-15,6 % порівняно з першим кварталом 2023 року) та сировини (-10,9 %), як показано на рис. 3.3. За винятком машин і транспортних засобів, експорт також скоротився в цьому експорті. Найбільше зниження спостерігалось в енергетиці (-22,5 %) та сировині (-9,3 %) [64].

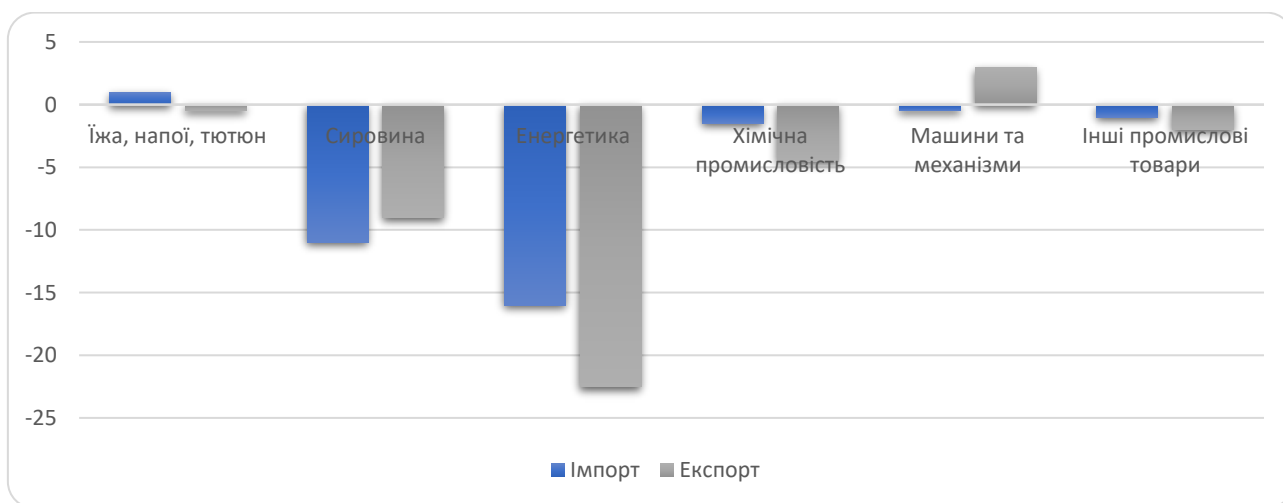

Рис.3.3. Торговля ЄС за товарними групами, другий квартал 2023 р. (% зростання порівняно з попереднім кварталом) [65]

На рис.3.4. наведено торговельний баланс за групами товарів. У період з першого кварталу 2019 року по третій квартал 2021 року сумарний надлишок машин, транспортних засобів і хімікатів перевищував дефіцит енергії. Однак відтоді зростання цін на енергоносії настільки збільшило дефіцит енергії, що загальний надлишок перетворився на дефіцит. За останні три квартали зниження цін на енергоносії спричинило повернення дефіциту торгівлі до невеликого профіциту у другому кварталі 2023 року.

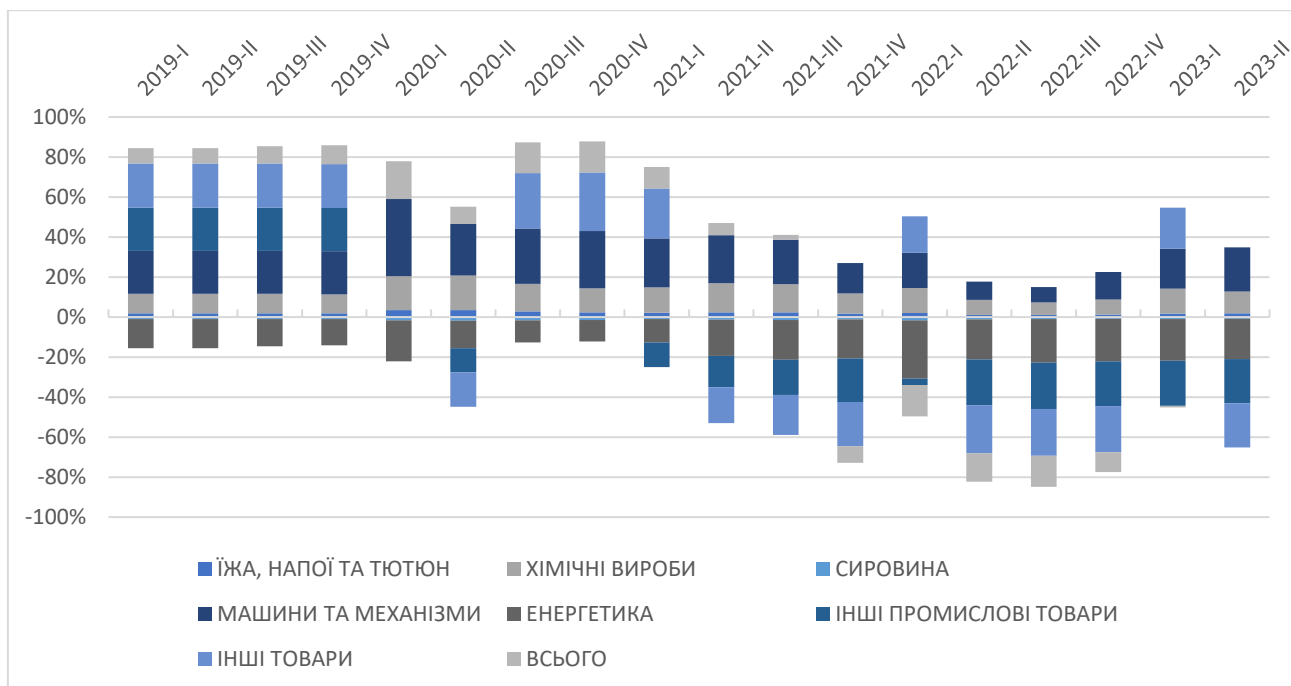

Рис.3.4. Торговельний баланс ЄС за групами продуктів, 2019-2023 (млрд євро, сезонно скориговані дані) [65]

Наслідки вторгнення Росії в Україну призвели до значних змін у частці основних партнерів через кілька санкцій, які прямо чи опосередковано впливають на торгівлю нафтою, природним газом і вугіллям. У період з першого кварталу 2022 року до останніх показників торгівлі за перший квартал 2023 року частка імпорту з Росії знизилася на 7,6%. Частка імпорту з Китаю (-1,0%) також зменшилася, тоді як частка імпорту зі Сполучених Штатів (1,7%), Великобританії (0,6%) та Швейцарії (0,2%) зростає (див. рис.3.5.).

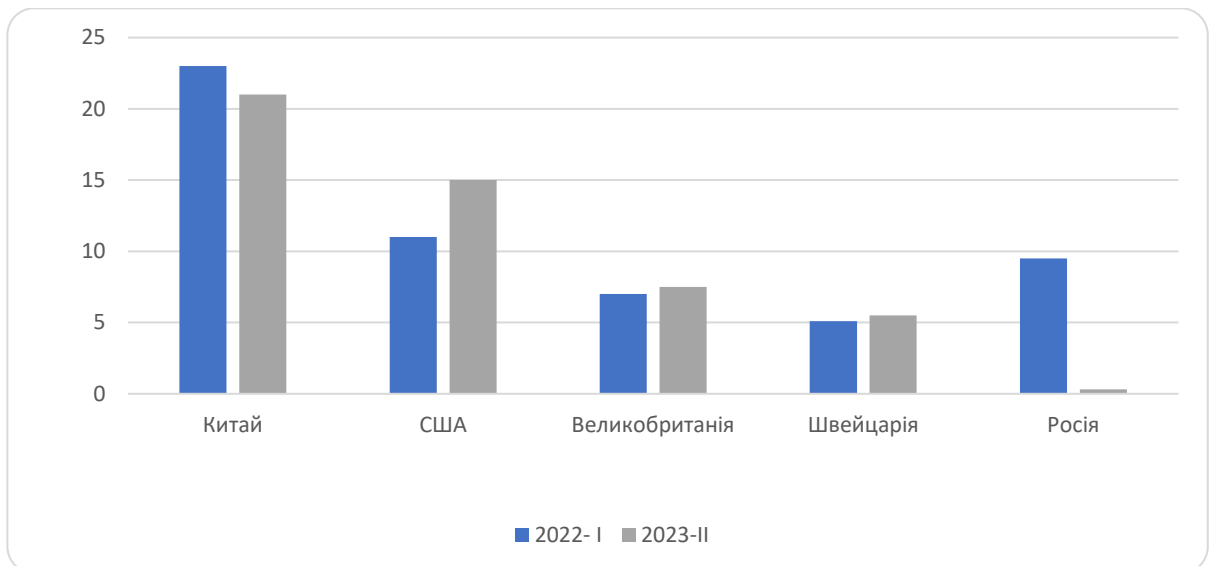

Рис.3.5. Імпорт товарів до ЄС від основних партнерів, перший квартал 2022 року та другий квартал 2023 року (% імпорту з країн поза ЄС) [65]

Що стосується експортних потоків, то введення обмежень призвело до зниження частки Росії (-1,7 %) у другому кварталі 2023 року порівняно з першим кварталом 2022 року. За цей же період частки в експорті товарів ЄС зменшилися до Сполученого Королівства та Швейцарії зросли на 0,6 % і 0,3 % відповідно, тоді як частки Китаю (-0,7 %) і США (-0,4 %) впали (див. рис.3.6.).

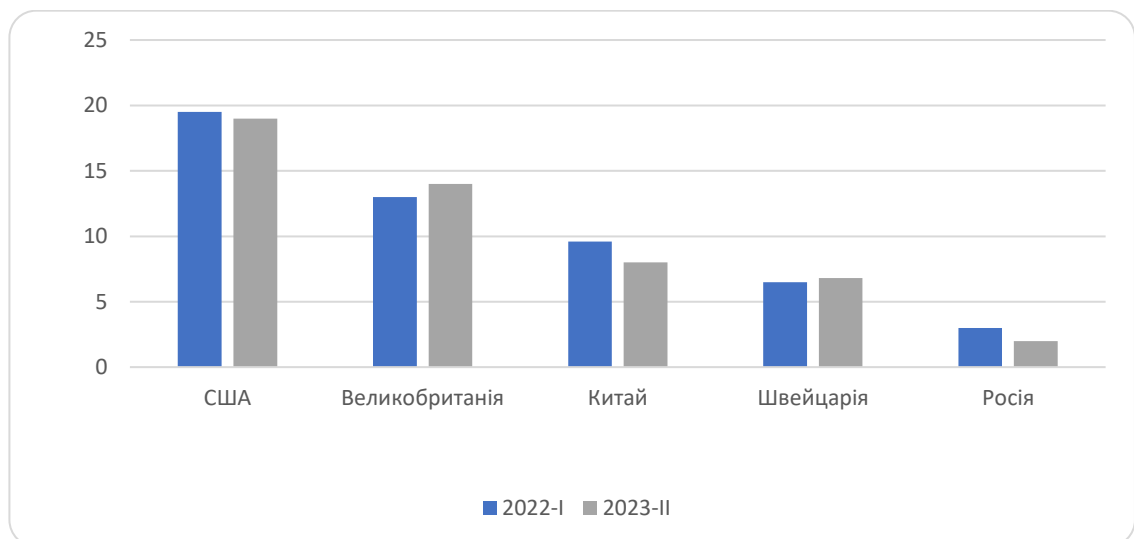

Рис. 3.6. Експорт ЄС до основних партнерів, перший квартал 2022 року та другий квартал 2023 року (% експорту за межі ЄС) [65]

З початку вторгнення Росії в Україну торгівля ЄС з Україною різко скоротилася. У перші два місяці війни імпорт і експорт знизилися на 36% і 55% відповідно. (рис.3.7.) Однак після цього початкового спаду імпорт і експорт

почали відновлюватися, причому експорт зростав особливо швидко. Імпорт досяг піку в жовтні 2022 року в 2,8 мільярда євро, але впав до 1,8 мільярда євро в червні 2023 року. Експорт досяг піку в березні 2023 року в 3,7 мільярда євро і впав до 3,0 мільярда євро в червні 2023 року [66].

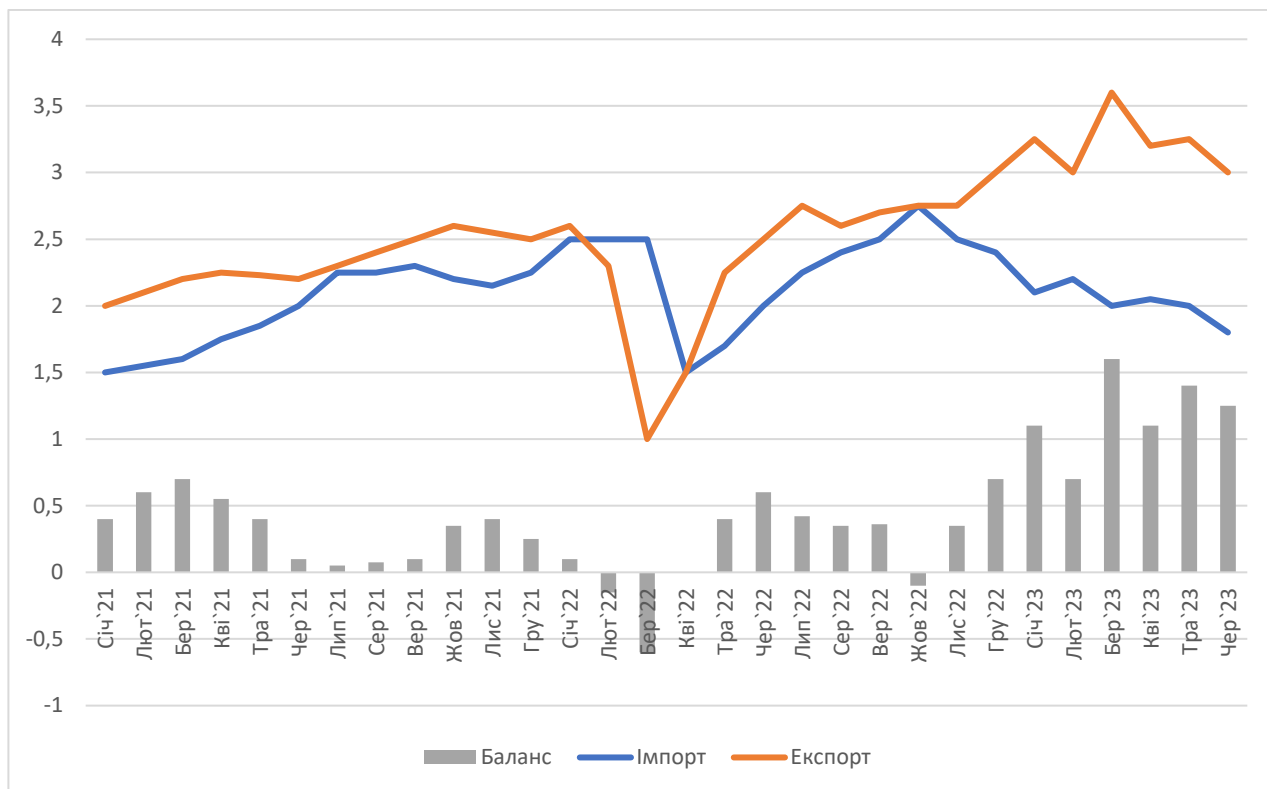

Рис.3.7. Торгівля ЄС товарами з Україною, 2021-2023 (млрд євро) [65]

Якщо дивитися на зміни в частках України в торгівлі за межами ЄС, експорт все ще був нижче рівня 2021 року в жовтні та листопаді 2022 року, але з грудня 2022 року перевищував рівень 2021 року та досяг найвищого рівня в березні 2023 року (рис.3.8.). Що стосується імпорту, частки в перших двох кварталах 2023 року все ще були дещо нижчими, ніж у 2021 році, що свідчить про те, що відновлення імпорту, показане на рисунку 1, відбулося в основному через зростання цін.

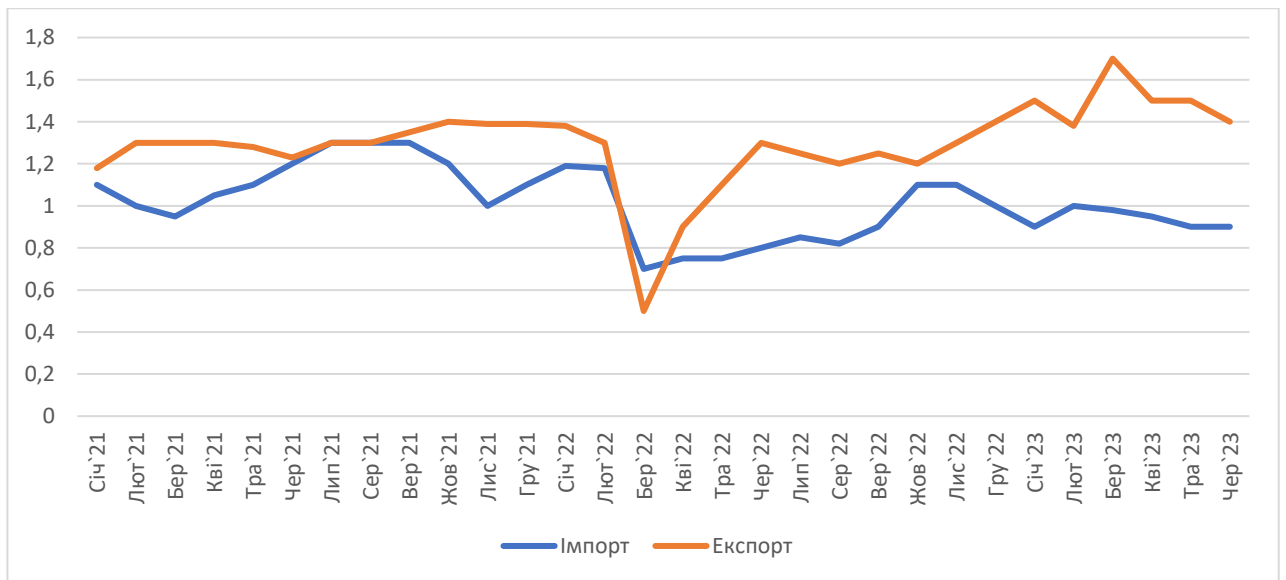

Рис.3.8. Торгівля ЄС товарами з Україною, 2021-2023 рр. (частка в торгівлі за межами ЄС) [65]

Основними причинами падіння експорту є:

- Порухення матеріально-технічного забезпечення
- Знищення підприємств – повністю або частково знищено 422 підприємства.
- Порухення відносин між товаровиробниками

Більше половини українського експорту у 2022 році було продано до країн ЄС. Через вісім місяців після повномасштабного вторгнення частка ЄС досягла 62%. Загалом у 2022 році Україна експортувала продукції на понад \$44 млрд. З них до Європейського Союзу було продано товарів на суму майже 28 мільярдів доларів. Найбільшу експортну виручку Україна отримала від експорту до Польщі на суму 6,6 млрд дол. Зростання експорту до Європи пов'язане з тим, що у 2022 році ЄС скасував мита на товари з України та запровадив «безвіз» (рис.3.9.). [64]

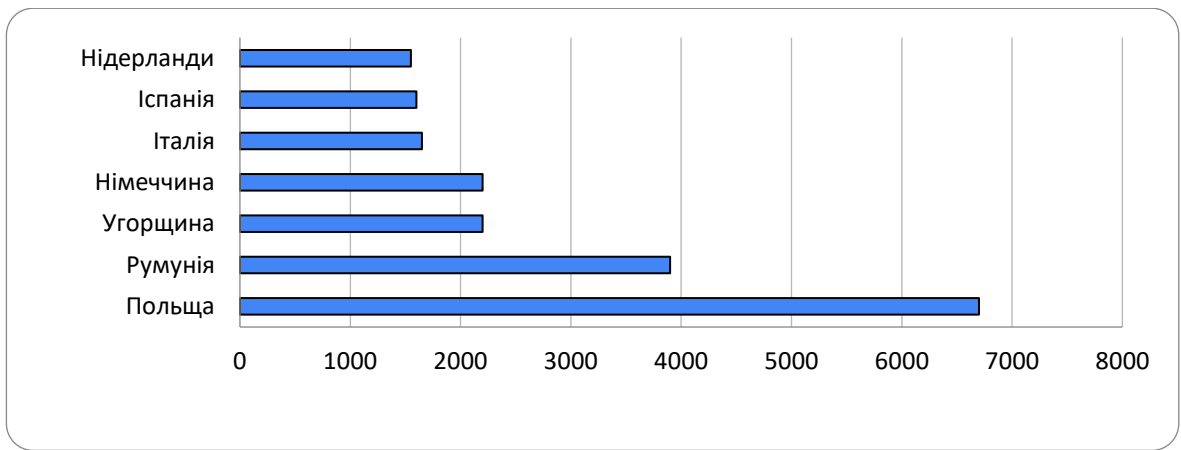

Рис.3.9. Основні експортні партнери України з ЄС, 2022 р. [65]

До війни морський транспорт був основним маршрутом експорту українських товарів як за вартістю, так і за обсягом. (див.рис.3.10 і рис.3.11.). Україна намагалася обійти блокаду, яку російські війська організували в перші дні після нападу, посиливши використання своїх портів на Дунаї. Проте лише після відкриття «зернового коридору» у серпні 2022 року Україні вдалося відновити значну роль морського транспорту. При цьому слід зазначити, що у грудні 2022 року обсяг вантажів, перевезених таким чином, був на 60% меншим, ніж у січні. Після початку війни автомобільний і залізничний транспорт набув поширення, а сухопутні кордони України з країнами ЄС (переважно Польщею) стали основними маршрутами українського експорту.

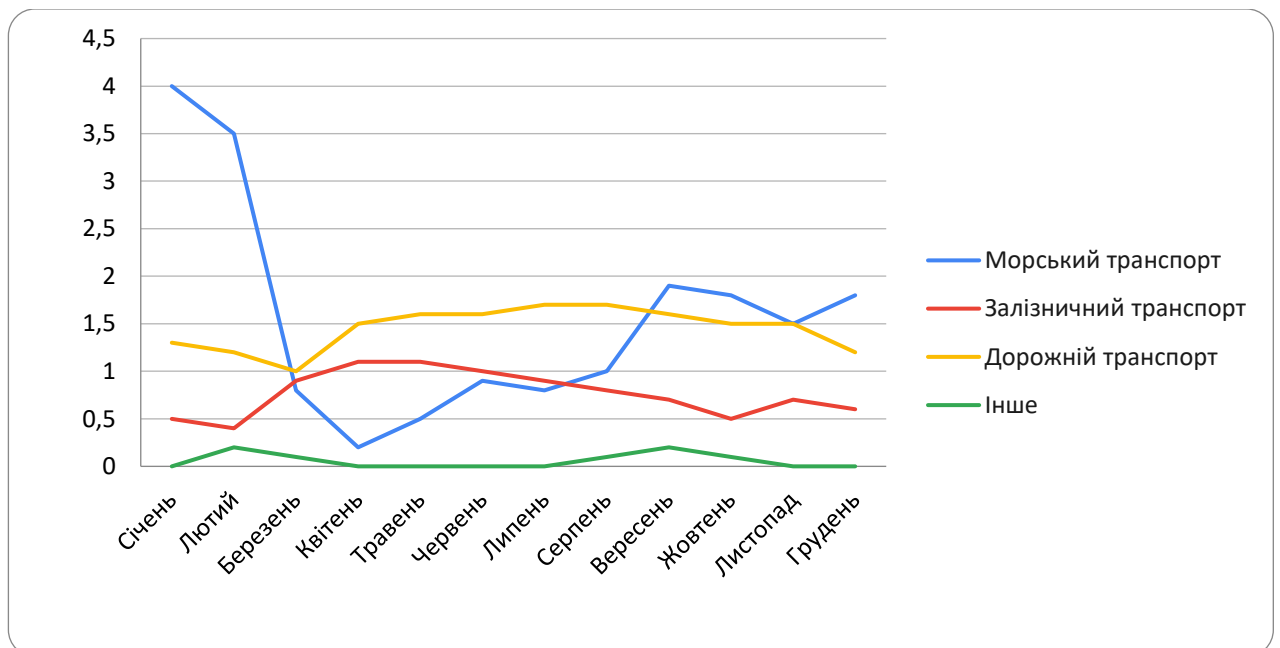

Рис.3.10. Помісячний експорт товарів у 2022 році за видами транспорту [61]

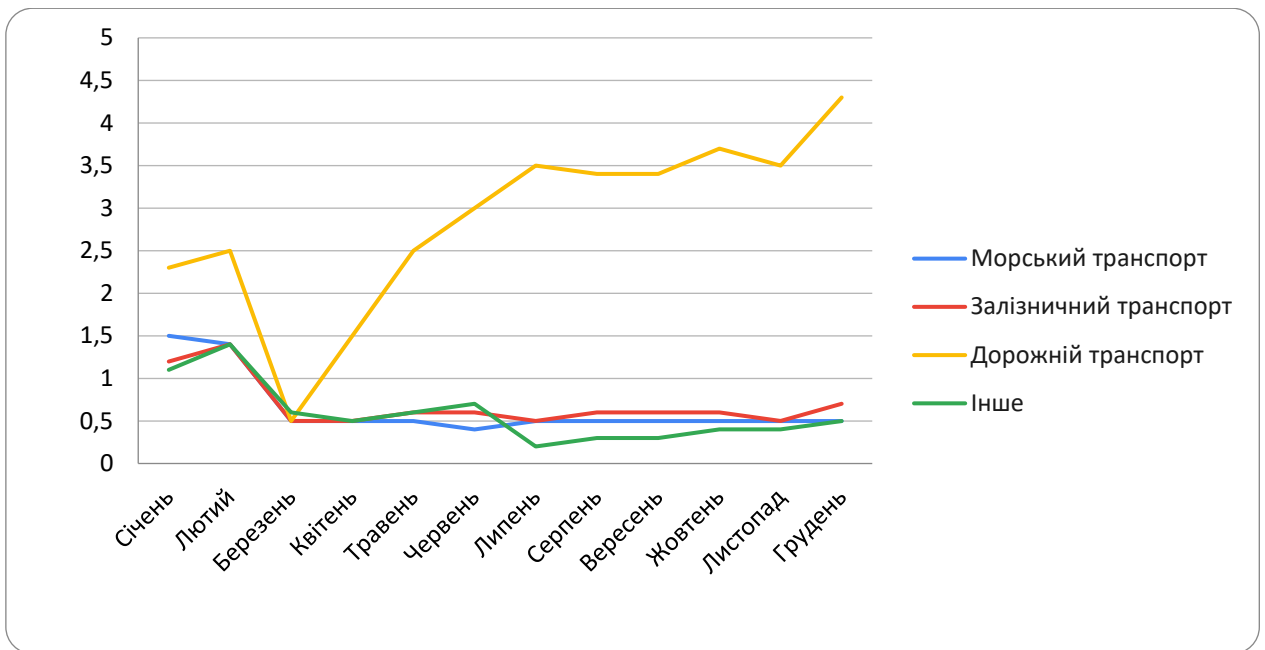

Рис.3.11. Помісячний імпорту товарів у 2022 році за видами транспорту [61]

Значення морських портів для імпорту України було не таким великим, як для експорту (на них припадало близько 25% від усього обсягу імпортованих товарів). Після російського вторгнення автомобільний транспорт зміцнив свою домінуючу роль: починаючи з липня 2022 року близько 75% українського імпорту перевозилося автомобільним транспортом, і ця частка продовжувала зростати протягом наступних місяців.

Російське вторгнення призвело до блокади чорноморських портів України та окупації портів в Азовському морі. Ці фактори, а також інші негативні події призвели до значного скорочення експорту України до більшості її найбільших колишніх торгових партнерів, зокрема до Китаю (-69%) та Індії (-64%). Крім того, блокада підштовхнула Україну до пошуку альтернативних ринків, що призвело до збільшення експорту до всіх її сусідів: експорт до Румунії збільшився на 150%, до Словаччини – на 51%, до Угорщини – на 40%, до Угорщини – на 27% . до Польщі (див.рис.3.12) [38].

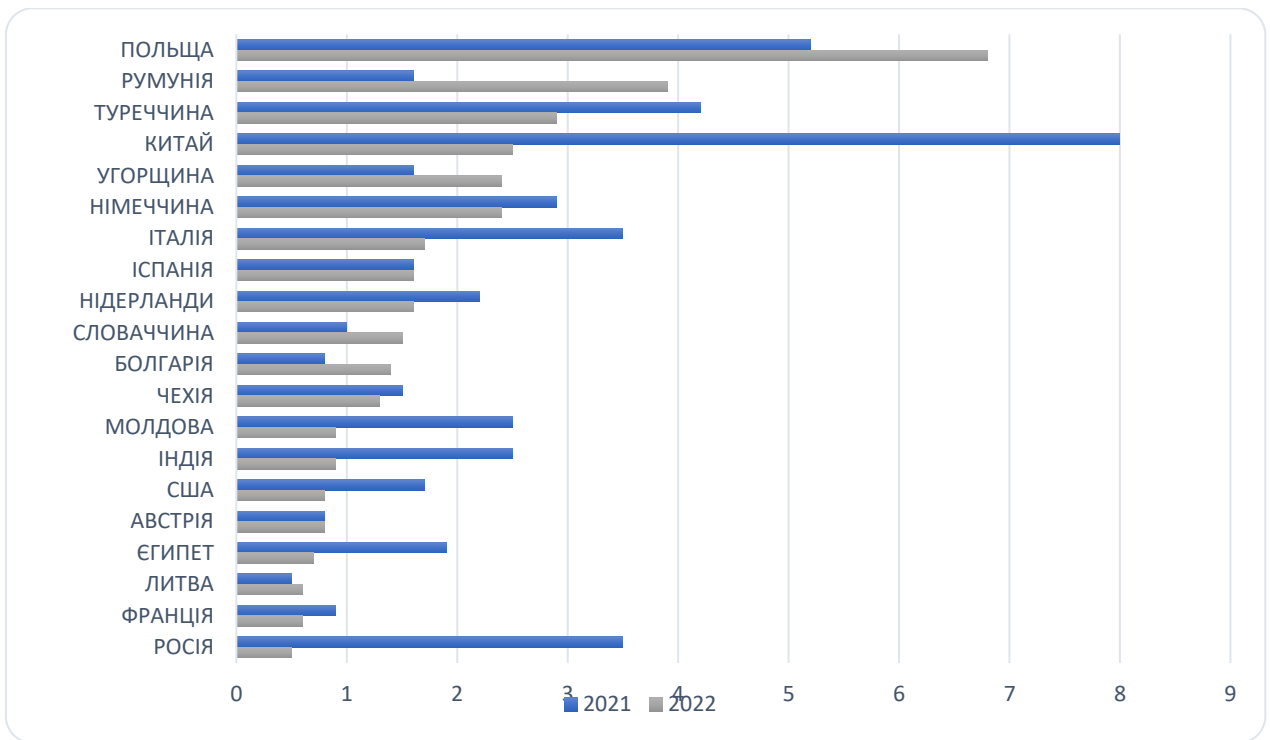

Рис.3.12. Отримувачі українських товарів у 2021 та 2022 роках [38]

У сфері імпорту ситуація дещо інша. Хоча у 2022 році обсяг імпортованих товарів був меншим, ніж у 2021 році, зафіксоване зниження не таке серйозне, як у випадку з експортом (див.рис.3.13.). Це пояснюється тим, що Україна в основному імпортує товари з високим ступенем обробки, які легше транспортувати автомобільним транспортом. Як наслідок, у 2022 році Польща випередила Китай і стала найбільшим торговим партнером України у світі.

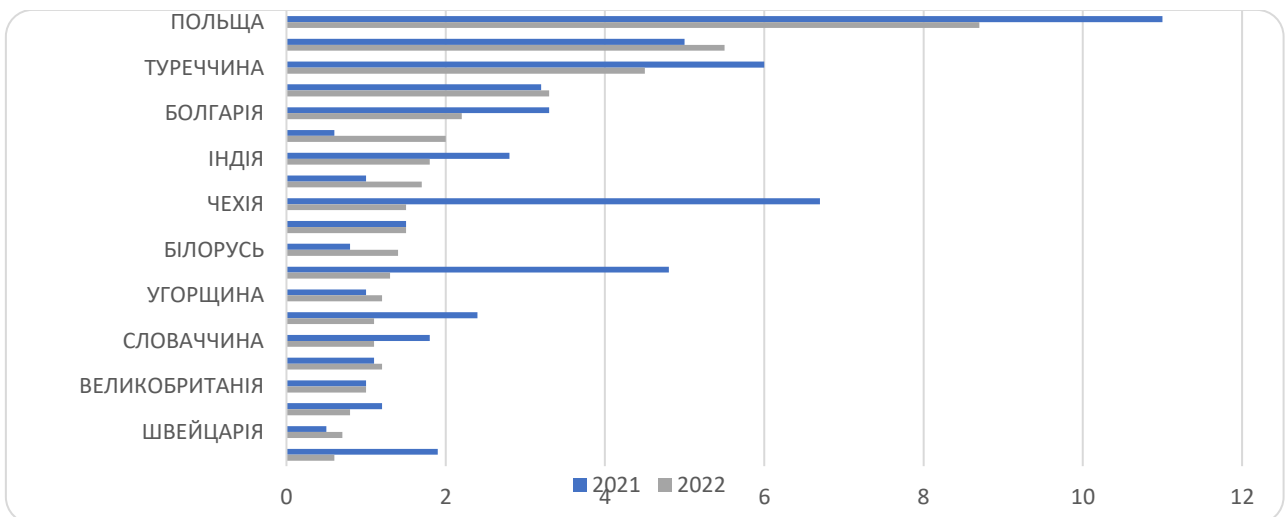

Рис.3.13. Найбільші постачальники товарів на український ринок у 2021 та 2022 роках [38]

3.3. Пропозиції та рекомендації щодо оптимізації торговельно-економічного співробітництва України та ЄС

Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Європейським Союзом (ЄС) є стратегічно важливим фактором для обох сторін, сприяючи економічному зростанню, інноваціям та розвитку. Проте, для максимізації вигод та ефективності співпраці, необхідно вдосконалити ряд аспектів торговельних відносин. Нижче розглядаються розширені пропозиції та рекомендації для оптимізації торговельно-економічного співробітництва між Україною та ЄС.

1. Зняття торговельних бар'єрів:

- **Гармонізація стандартів та сертифікація:** Рекомендується активізувати діалог між Україною та ЄС для вирішення розбіжностей у стандартах якості та безпеки продукції. Спільна робота у напрямку взаємного визнання сертифікацій підвищить довіру та спростить доступ до ринків.

- **Спрощення митних процедур:** Розробка та впровадження електронних систем митного оформлення та автоматизація процесів митного контролю сприятиме швидшому та ефективнішому руху товарів через кордон.

Щоб підвищити обсяги торгівлі, необхідно подолати існуючі торговельні бар'єри. Розробка та впровадження заходів щодо спрощення митних процедур, гармонізації стандартів та взаємного визнання сертифікацій можуть значно полегшити та прискорити обмін товарами та послугами. Наприклад, узгодження стандартів якості для екологічно чистих продуктів дозволить українським виробникам легше проникнути на європейський ринок.

2. Розвиток інфраструктури:

- **Модернізація транспортних коридорів:** Пропонується спільне фінансування для реалізації проектів інфраструктурної модернізації, зокрема, покращення автомобільних та залізничних магістралей, а також розвиток морських портів.

- Інтеграція транспортних мереж: Розгляд можливостей створення єдиної транспортної системи, яка об'єднає інфраструктуру України та ЄС, сприятиме збільшенню обсягів та ефективності транспортного сполучення.

Інфраструктурні проекти, спрямовані на поліпшення транспортної логістики та забезпечення швидкого та ефективного переміщення товарів, відіграють ключову роль у розвитку торговельних відносин. Інвестиції в інфраструктуру кордонних пунктів, морських портів та транспортних мереж сприятимуть збільшенню обсягів торгівлі між сторонами. Наприклад, реконструкція морського порту в Одесі та покращення залізничного сполучення сприятиме більш швидкому та ефективному переміщенню товарів.

3. Спільні ініціативи в галузі науки та інновацій:

- Створення науково-дослідницьких лабораторій: Заохочення об'єднань українських та європейських науковців у спільних дослідницьких лабораторіях, які будуть фінансуватися за спільними програмами.

- Формування фондів інноваційного розвитку: Спільне створення фондів та грантових програм для підтримки інноваційних проектів, зокрема в галузі високих технологій та екології.

Поглиблення співпраці в галузі науки та інновацій може стати додатковим стимулом для економічного зростання. Спільні дослідження, обмін технологіями та підтримка стартапів є ключовими напрямками для розвитку високотехнологічних галузей, що сприятимуть створенню нових ринків та підвищенню конкурентоспроможності. Створення спільних науково-дослідницьких центрів. Наприклад, об'єднання зусиль українських та європейських науковців у проектах з розробки нових технологій в сфері відновлювальної енергетики або медичних досліджень.

4. Соціальний та культурний обмін:

- Розширення студентських обмінів: Впровадження нових програм студентських обмінів та стажування в обох напрямках для створення тісних зв'язків між освітніми установами.

- Організація культурних заходів: Спільна підтримка культурних подій, фестивалів та виставок для підвищення взаємного інтересу та розуміння між народами.

Розвиток торговельно-економічних відносин може бути підтриманий через активізацію соціального та культурного обміну. Заохочення обміну студентами, науковцями та представниками культурної сфери сприятиме взаємному розумінню та зближенню українського та європейського суспільств. Наприклад, розширення програм типу "Erasmus" для студентів та науковців з України, сприятиме взаємному освітньому обміну та культурному зближенню.

5. Забезпечення стабільності та прозорості:

- Створення механізмів вирішення конфліктів: Формування спільних комісій для вирішення торговельних конфліктів та запобігання можливим ризикам.
- Забезпечення прозорості: Розробка інформаційних порталів, що надають сторонам доступ до актуальної та надійної інформації про торговельні угоди, митні процедури та правила ведення бізнесу. Це сприятиме підвищенню прозорості та взаємного розуміння у торговельних питаннях.

Стабільність є важливим елементом сприяння торговельно-економічному співробітництву. Тому, рекомендується розробка механізмів для попередження конфліктів та забезпечення прозорості в умовах торговельних відносин. Спільні механізми регулювання конфліктів.

6. Розвиток економіки об'єднаних територіальних груп:

- Створення спільних індустріальних парків: Розгляд можливостей для спільного розвитку індустріальних зон на кордоні між Україною та ЄС. Це сприятиме взаємному використанню ресурсів та створенню конкурентоспроможних виробничих кластерів.
- Програми соціально відповідального бізнесу: Стимулювання соціально відповідального підприємництва через впровадження тарифних

преференцій для компаній, які дотримуються високих стандартів соціальної та екологічної відповідальності.

Спільні ініціативи з розвитку об'єднаних територіальних груп, які включають регіони обох сторін. Наприклад, створення спільних індустриальних парків або технопарків, що сприятиме спільному використанню технічної інфраструктури та залученню інвестицій.

7. Тарифні преференції для соціально відповідальних підприємств:

- Зниження мит на ввезення: Встановлення тарифних пільг для товарів, що виробляються соціально відповідальними підприємствами, які використовують екологічно чисті технології та дотримуються високих стандартів виробництва.

- Розробка стандартів соціальної відповідальності: Визначення спільних стандартів соціальної відповідальності, які будуть враховувати потреби обох сторін та сприяти розвитку бізнесу, спрямованого на відповідальне виробництво.

8. Сприяння розвитку малих та середніх підприємств (МСП):

- Фінансова підтримка: Спільне створення фінансових інструментів для надання доступних кредитів та грантів для розвитку та стабілізації МСП обох сторін.

- Інкубатори та бізнес-акселератори: Запуск спільних інкубаторів та бізнес-акселераторів для підтримки стартапів та розвитку інноваційного бізнесу.

Для стимулювання розвитку МСП, пропонуємо запровадження спеціальних фінансових інструментів, спрощення умов отримання кредитів та підтримку інноваційних проєктів. Це сприятиме зростанню конкурентоспроможності та створенню нових робочих місць. Спільні програми фінансування та консультування для МСП обох сторін. Наприклад, створення фонду, який надає доступні кредити та консультації для розвитку малих підприємств та стартапів.

9. Впровадження системи електронного урядування:

- Електронні платформи для бізнесу: Розробка спільних електронних платформ для ведення бізнесу, включаючи електронні торгові майданчики та системи електронного урядування.

- Автоматизація адміністративних процесів: Запровадження автоматизованих систем для подання та обробки документації, що спростить ведення бізнесу та зменшить бюрократичні бар'єри.

Впровадження електронних систем для здійснення торгівлі та здійснення бізнес-процесів. Наприклад, спільний портал для подання електронних заявок на митні послуги та вивезення товарів, що спростить адміністративні процедури для бізнесу.

10. Спільні ініціативи з підвищення кваліфікації працівників:

- Обмін досвідом: Організація програм обміну для працівників у сфері бізнесу та адміністрації для вивчення кращих практик та набуття нових навичок.

- Розробка освітніх програм: Спільна розробка та впровадження освітніх програм для адаптації працівників до нових вимог ринку та розвитку ключових компетенцій.

Обмін досвідом та стажування для фахівців у сфері торгівлі та економіки. Наприклад, стажування українських фахівців у європейських компаніях та навпаки, що сприятиме обміну знаннями та підвищенню кваліфікації працівників.

Оптимізація торговельно-економічного співробітництва між Україною та ЄС потребує комплексного підходу та спільних зусиль обох сторін. Реалізація вищезазначених пропозицій та рекомендацій може сприяти збільшенню ефективності та взаємовигідності торговельних відносин, сприяючи сталому економічному розвитку обох партнерів.

Висновки до розділу 3

Розділ, присвячений удосконаленню торговельно-економічного співробітництва між Україною та Європейським Союзом, виявив ряд ключових

аспектів, що визначають сучасний стан і перспективи співпраці між сторонами. Проаналізовано проблеми розвитку та виклики, з якими стикаються обидві сторони, а також вивчено сучасний досвід євроінтеграції для визначення успішних стратегій та можливостей.

Проблеми розвитку і виклики, визначені у розділі, підкреслили необхідність комплексного підходу до покращення економічного співробітництва. Зокрема, проблеми торгівлі та економічної інтеграції потребують активної участі обох сторін у вирішенні та вдосконаленні торговельних угод і механізмів співпраці.

Було розглянуто вплив військової агресії на тенденції в зовнішній торгівлі українськими товарами з країнами ЄС. Війна суттєво вплинула на динаміку торгівлі, спричинивши зміни в умовах експорту та імпорту. Зокрема, зміни в політичному та економічному кліматі призвели до перегляду стратегій та умов торговельної взаємодії.

Наслідки аналізу виділили чіткі перспективи для оптимізації торговельно-економічного співробітництва між Україною та ЄС. Пропозиції та рекомендації, викладені у розділі, включають у себе вдосконалення торгових угод, збільшення ефективності механізмів міжнародного співробітництва, сприяння інноваційному розвитку та сприяння розвитку людського капіталу через освіту та підвищення кваліфікації.

Узагальнюючи, розділ вказує на важливість постійної взаємодії та пошуку нових можливостей для зміцнення торговельно-економічних відносин між Україною та ЄС, спрямованих на спільний успіх і взаємну вигоду.

ВИСНОВКИ

У процесі написання магістерської роботи було проведено аналіз у теоретичному плані щодо проблематики, що стосується розвитку економічних зв'язків між Україною та країнами Європейського Союзу. Також було обґрунтовано механізм для їх оптимізації в контексті реалізації геоекономічного напрямку зовнішньоекономічної стратегії України в умовах кризи. Отримані результати дають підстави для наступних висновків.

Розвиток процесу європейської інтеграції вимагає активної політики у сфері економічного співробітництва між Україною та ЄС. Ця політика спрямована на подальший соціально-економічний розвиток країни, оптимізацію суспільних відносин, підвищення рівня життя громадян України та наближення до європейських економічних стандартів.

Скасування торговельних обмежень Європейським Союзом стосовно українського експорту відкриває можливості для конкуренції української продукції на рівних умовах з продукцією країн ЄС та розширює можливості експорту, включаючи енергоресурси, продукти харчування, сировину для виробництва, капітальне обладнання (за винятком транспортного) та його компоненти й аксесуари. Це вважається способом підтримки України у період війни і сприятиме інтеграції української економіки в європейський простір.

У серпні 2022 року відправка товарів з України до країн Європейського Союзу збільшилася на 9%, досягнувши суми у 15,6 мільярда доларів США. Тоді як імпорт з ЄС зменшився на 7% і становив 14,3 мільярда доларів США. Україна скоротила закупівлю капітального обладнання, споживчих товарів та інших матеріалів, але збільшила імпорт паливно-мастильних матеріалів, необхідних для виробництва.

Підвищення відправки української електроенергії до країн ЄС сприятиме розвитку енергетичного сектору України і може частково замінити російський газ, який використовується для виробництва електроенергії в ЄС.

Прискорення процесу євроінтеграції України у сфері зовнішньої торгівлі свідчить про зміцнення торговельних зв'язків з ЄС, зокрема зближення частки обсягу торгівлі України з ЄС до показників деяких країн ЄС, таких як Польща, Болгарія, Литва, Естонія, у внутрішній торгівлі ЄС.

Дослідження показало, що процес економічного співробітництва між Україною та ЄС відбувається в умовах ризиків, які виникають внаслідок внутрішніх проблем України та геополітичних змін. Російська військова агресія мала руйнівний вплив на економіку України, її здатність до торгівлі з іншими країнами світу, виробничі можливості та важливі маршрути експорту. У цих складних умовах ЄС допомагає Україні зберегти її торговельну позицію з іншими країнами світу та подальше зміцнення торговельних відносин з ЄС.

Для України європейська інтеграція є ключовим шляхом для оновлення економіки, подолання технологічного відставання, приваблення іноземних інвестицій та передових технологій. Це також сприяє створенню нових робочих місць, підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних виробників, а також розвитку на світових ринках, особливо на ринку ЄС.

Україна, як частина Європи, враховує модель соціально-економічного прогресу, що діє в провідних країнах Європи. Переваги політичної інтеграції України в ЄС пов'язані з утвердженням стійких механізмів політичної стабільності, демократії та безпеки. Процес наближення до Європейського Союзу є гарантією, а виконання його вимог - засобом розвитку демократичних інститутів в Україні.

Більше того, приєднання до Європейського Союзу відкриває можливості для участі в спільних структурах безпеки та сприяє більш ефективній співпраці з країнами ЄС у контролі експорту та запобіганні поширенню зброї масового знищення. Також це сприяє активізації співпраці у протидії тероризму, організованій злочинності, контрабанді, нелегальній міграції, наркотрафіку та іншим викликам, що стоять перед сучасністю.

Україна активно втілює Угоду про асоціацію, досягаючи помітних досягнень у різних сферах. Важливими є успіхи у публічних закупівлях,

розширенні доступу до європейського ринку та зниженні технічних бар'єрів у міжнародній торгівлі. За оцінками уряду, майже 70% відповідальних завдань за Угодою про асоціацію вже виконано. Наразі основним пріоритетом української євроінтеграції є розпочаття нового етапу в напрямку вступу до ЄС через переговорний процес, пов'язаний з виконанням рекомендацій Єврокомісії.

Внаслідок початку активних бойових дій та втрати можливостей морських перевезень, кордон з Європейським Союзом став основним шляхом торгівлі для України з іншими країнами світу. Це стосується не тільки ЄС. Україна продовжує експортувати свою продукцію, зокрема сільськогосподарські товари, до країн Африки та Азії через порти країн Європи. Рішення Європейського Союзу про повне відкриття своїх ринків для України є важливою підтримкою нашої держави в умовах війни, однак від цього також скористаються європейські країни.

У 2021 році обсяг торгівлі між Україною та Європейським Союзом досяг рекордних показників завдяки активному виконанню угоди про зону вільної торгівлі. Він перевищив понад 52 мільярди євро, що удвічі більше за обсяги з часу укладання цієї угоди у 2016 році. Українська економіка та зовнішня торгівля зазнали значних втрат через російське вторгнення. Поза різними заходами, які були вжиті Європейським Союзом для підтримки України, такими як санкції проти Росії та фінансування військової допомоги, ці торговельні заходи зміцнять економічну підтримку ЄС для України і збережуть її зв'язок зі світом у контексті російської агресії.

До цього часу Європейський Союз не вживав таких широкомасштабних заходів для полегшення торгівлі, як надання Україні можливості сплати нульових мит та вільний доступ до європейського ринку. Після виникнення російської агресії, ЄС активно зосередився на збереженні української економіки. Це має важливе значення як для перемоги в даному конфлікті, так і для подальшого відновлення після нього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз Чорноморської зернової ініціативи [Електронний ресурс] // Dryad Global. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://channel16.dryadglobal.com/metis-insights-black-sea-grain-initiative-analysis>.
2. Бураковський І.В. Україна і європейська інтеграція І. В. Бураковський // Політика і час. – 2000. – №3-4. – 14 с.
3. Верховна Рада України прийняла держбюджет на 2024 рік [Електронний ресурс] // Міністерство фінансів України. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kmu.gov.ua/news/verkhovna-rada-ukrainy-pryiniiala-derzhbiudzhet-na-2024-rik#:~:text=%D0%92%D0%B8%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%B8%20%E2%80%93%20%D1%82%D1%80%D0%BB%D0%BD%20355%20%D0%BC%D0%BB%D1%80%D0%B4,%D0%B3%D1%80%D0%BD%20%E2%80%93%20%D1%81%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80%20%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B8%20%D1%96%20%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B8>.
4. Відносини ЄС з Україною [Електронний ресурс] // Рада Європейського Союзу. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eastern-partnership/ukraine/>.
5. Відносини між Україною та ЄС. Євроінтеграція. [Електронний ресурс] // Міністерство закордонних справ України. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://mfa.gov.ua/en/about-ukraine/european-integration/eu-ukraine-relations/vidnosini-ukrayina-yes>
6. Відносини між Україною та ЄС [Електронний ресурс] // Міністерство закордонних справ України. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://mfa.gov.ua/en/about-ukraine/european-integration/eu-ukraine-relations#:~:text=The%20EU%2DUkraine%20Association%20Agreement%20replaced%20the%20EU%2DUkraine%20Partnership,political%20association%20and%20economic%20integration>.

7. Війна в Україні: кількість біженців досягла 3,8 млн людей [Електронний ресурс] // Слово і Діло. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://www.slovoidilo.ua/2022/03/28/novyna/suspilstvo/vijna-ukrayini-kilkist-bizhencziv-dosyahla-38-mln-lyudej#google_vignette.
8. Галик В. М. Україна в Європі і світі: навч. посіб. В.М. Галик. – К.: Знання, 2013. – 364 с.
9. Геополітичні та гео економічні зміни, формовані під впливом російської агресії, та оновлення місця України у світовому просторі [Електронний ресурс] // Центр Разумкова. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2022_TRANSFORMANS_UKR.pdf.
10. Гібридна” війна росії – виклик і загроза для Європи [Електронний ресурс] // Національна безпека і оборона. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: https://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD167-168_2016_ukr.pdf.
11. Дергачов В.А. Міжнародні економічні відносини. Підручник для вузів, / В.А. Дергачов - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2005. - 368 с.)
12. Дефіцит зовнішньої торгівлі України товарами у I півріччі зріс учетверо – Держстат [Електронний ресурс] // Інтерфакс-Україна. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://interfax.com.ua/news/economic/928711.html>.
13. ДОСЯГНЕННЯ ТА ВИКЛИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ [Електронний ресурс] // Journal of European economy. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <http://jeej.wunu.edu.ua/index.php/enjee/article/view/1543/1534>.
14. Експорт Європейського Союзу в Україну [Електронний ресурс] // Торговельна економіка. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ext_st_eu27_2020sitc/default/table?lang=en.
15. Єврокомісія рекомендувала відкрити переговори щодо вступу України в ЄС. [Електронний ресурс] // Forbes Ukraine. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://forbes.ua/money/evrokomisiya-rekomenduvala-vidkriti-peregovori-shchodo-vstupu-ukraini-v-es-mi-vzhe-za-krok-do-chlenstva-spyoler-ni->

orientovno-u-2030-rotsi-intervyu-z-veronikoju-movchan-yaka-zaumaetsya-temoyu-vidnosin-09112023-17171.

16. Європарламент визнав РФ державою - спонсором тероризму й закликав до її міжнародної ізоляції - резолюція [Електронний ресурс] // Інтерфакс-Україна. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://interfax.com.ua/news/general/873954.html>.

17. Європейська інтеграція України: російський фактор. — Національна безпека і оборона, 2020р. – Режим доступу до ресурсу: https://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD181-182_2020_ukr.pdf;

18. Європейська комісія. Висновок щодо заявки України на членство в ЄС. [Електронний ресурс] // Європейська комісія. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_22_3802.

19. Європейська промисловість згортається через високі ціни на енергоносії [Електронний ресурс] // Економічна правда. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/09/24/691819/>.

20. Євросоюз від лютого надіслав в Україну понад 77 тисяч тонн допомоги. [Електронний ресурс] // Укрінформ. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3641783-evrosouz-vid-lutogo-nadislav-v-ukrainu-ponad-77-tisac-tonn-dopomogi.html..>

21. ЄС «майже вдвічі» відстає від США у допомозі Україні, вказують німецькі аналітики. [Електронний ресурс] // Голос Америки. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://ukrainian.voanews.com/a/6784769.html..>

22. ЄС «майже вдвічі» відстає від США у допомозі Україні, вказують німецькі аналітики. — Голос Америки, 11 жовтня 2022р., <https://ukrainian.voanews.com/a/6784769.html>.

23. ЄС продовжує надавати необхідну гуманітарну допомогу Україні. [Електронний ресурс] // Євроінтеграційний портал. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: [https:// eu-ua.kmu.gov.ua/novyny/yes-prodovzhuje-nadavaty-neobhidnu-gumanitarnu-dopomogu-ukrayini](https://eu-ua.kmu.gov.ua/novyny/yes-prodovzhuje-nadavaty-neobhidnu-gumanitarnu-dopomogu-ukrayini).

24. З квітня європейська військова допомога Україні йде на спад. [Електронний ресурс] // Європейська правда. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/08/18/7363755>.

25. За рік війна Росії проти України завдала 51 мільярд доларів збитків навколишньому середовищу [Електронний ресурс] // Єльська школа навколишнього середовища. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://e360.yale.edu/digest/russia-ukraine-war-environmental-cost-one-year>.

26. Зеленський засудив "екоцид", спричинений війною [Електронний ресурс] // BNN Bloomberg. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bnnbloomberg.ca/ukraine-recap-zelenskiy-decries-ecocide-brought-on-by-war-1.1939926>.

27. Зеленський: Україна може стати кандидатом у члени ЄС за кілька тижнів [Електронний ресурс] // Thomson Reuters Products. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.reuters.com/world/europe/ukraine-completes-questionnaire-eu-membership-official-2022-04-18/>.

28. Зона вільної торгівлі між Україною та ЄС. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/trade-andeconomic/atm>

29. Імплементация Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: рекомендації на основі досвіду країн Східної Європи: наукова доповідь / за ред. акад. НАН України В.М.Гейця; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – К., 2015. – 104 с

30. Інвестиційне співробітництво Україна – ЄС. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/tradeandeconomic/ukraine-eu-investments>

31. Інформаційно-аналітичні матеріали [Електронний ресурс] // Міністерство економіки України. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e8551533-1004-4210-9980-a3a50e134096&tag=InformatsiinoanalitichniMateriali>.

32. Історія відносин України – ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zoda.gov.ua/article/1955/istoriya-vidnosin-ukrajina---jes.html>

33. Кількість українських біженців, зареєстрованих у Європі, перевищила 7 мільйонів – нові дані ООН [Електронний ресурс] // Голос Америки. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.holosameryky.com/a/kilkist-zhertv-ta-bizhentsiv-zroslo-onn/6736396.html>.

34. Кожен другий українець, який отримував е-послуги, використовував Дію, — соціопитування [Електронний ресурс] // ДІЯ. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://diia.gov.ua/news/kozhen-drugij-ukrayinec-yakij-otrimuvav-e-poslugi-vikoristovuvav-diyu-socopituvannya>.

35. Кордон М.В. Європейська та євроатлантична інтеграція України: навчальний посібник. М. В. Кордон. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 172 с.

36. Криза в Україні 2022: 6 місяців гуманітарного реагування [Електронний ресурс] // ООН Міграція. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%B0%20%D0%B2%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96%202022%206%20%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%8F%D1%86%D1%96%D0%B2%20%D0%B3%D1%83%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%80%D0%B5%D0%B0%D0%B3%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf>.

37. Кудряченко А. І. Політична система і громадянське суспільство: європейські і українські реалії: монографія/ А. І. Кудряченко. Національний інститут стратегічних досліджень.– К.: НІСД, 2007. – 395 с.

38. Міжнародна співпраця [Електронний ресурс] // Державна митна служба – Режим доступу до ресурсу: <https://customs.gov.ua/en/mizhnarodna-spivprazia>.

39. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

40. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/>
41. Офіційний сайт Європейського Союзу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://europa.eu/>.
42. Офіційний сайт Європейської Комісії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/taxation_customs/
43. Офіційний сайт Міністерство аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/>
44. Офіційний сайт СОТ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/statis_e.htm
45. Офіційний сайт статистичної служби Європейського Союзу (EUROSTAT) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>
46. Офіційний сайт Торгово-промислової палати України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ucci.org.ua/about>
47. Перешкоди для вільної міжнародної торгівлі: актуальні проблеми принципу свободи транзиту [Електронний ресурс] // LEX PORTUS. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/12368>.
48. План з десяти кроків для подолання екологічних наслідків війни в Україні [Електронний ресурс] // PAX. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://paxforpeace.nl/publications/ten-step-plan-to-address-environmental-impact-of-war-in-ukraine/>.
49. Політика і теорія міжнародної торгівлі [Електронний ресурс] // Creative Commons. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <https://2012books.lardbucket.org/books/policy-and-theory-of-international-trade/>.
50. Послання Президента України до Верховної Ради України «Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки».

51. Постанова Верховної Ради України «Про Основні напрями зовнішньої політики України» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1993. – №37, – ст.379.

52. Постанова Кабінету Міністрів України «Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» від 25 жовтня 2017 р. №110 .

53. Президент України підписав офіційну заявку на вступ до Європейського Союзу [Електронний ресурс] // Thomson Reuters Products. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.reuters.com/world/europe/ukrainian-president-signs-formal-request-join-european-union-2022-02-28/>.

54. Приватизація державних підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://newsone.ua/news/politics/v-ukraine-vstupil-v-siluzakono-privatizatsii-hosmushchestva.html>

55. Проблеми інтеграції України до Європейського Союзу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1103> 65. Проблеми та перспективи розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1103>

56. Продовольча криза: Туреччина домовилася з Росією про експорт зерна з України, - Туреччина [Електронний ресурс] // BBC News. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bbc.com/news/world-europe-62254597>.

57. Путін: Ми можемо знову розірвати зернову угоду, але не блокуватимемо зерно для Туреччини [Електронний ресурс] // Thomson Reuters Products. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.reuters.com/world/russia-resume-participation-black-sea-grain-deal-defence-ministry-2022-11-02/>.

58. Рада Європейського Союзу. Результати роботи, - [Електронний ресурс] // Рада Європейського Союзу. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.consilium.europa.eu/media/60797/st15935-en22.pdf>.

59. Рада ЄС схвалила допомогу Україні у розмірі 18 млрд євро [Електронний ресурс] // Інтерфакс-Україна. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://interfax.com.ua/news/general/877618.html>..

60. Рік Чорноморської ініціативи: Ключові факти і цифри [Електронний ресурс] // Новини Організації Об'єднаних Націй. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://news.un.org/en/story/2023/07/1138532>.

61. Розвиток інфраструктури та євроінтеграція [Електронний ресурс] // Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України – Режим доступу до ресурсу: <https://mtu.gov.ua/content/rozvitok-infrastrukturi-ta-evrointegraciya.html>.

62. Росія підтвердила, що чорноморську зернову угоду продовжено на два місяці, але каже, що "викривлення" залишаються [Електронний ресурс] // Thomson Reuters Products. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.reuters.com/world/europe/russia-confirms-black-sea-grain-deal-renewed-two-months-2023-05-17/>.

63. Секаров М. Торговельні відносини України з країнами ЄС// М. Секаров. Український промисловець, 2000, № 7.

64. Торгівля 2022 року за видами транспортних перевезень [Електронний ресурс] // Дія Бізнес. Експортний напрям. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://export.gov.ua/news/4413-torgivlia_2022_roku_za_vidami_transportnikh_perevezen#:~:text=%D0%97%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D0%BE%D0%BC%20%D1%83%202022%20%D1%80%D0%BE%D1%86%D1%96%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0,%D1%8F%D0%BA%2054%2C5%20%D0%BC%D0%B%D1%80%D0%B4%20%D0%B4%D0%BE%D0%BB..

65. Торгівля в ЄС27 (з 2020 року) за групами товарів SITC [Електронний ресурс] // Євростат. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ext_st_eu27_2020sitc/default/table?lang=en.

66. Торгівля ЄС з Україною - останні події [Електронний ресурс] // Євростат. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_trade_with_Ukraine_-_latest_developments#Key_product_groups_imported_by_the_EU_from_Ukraine.
67. Торговельні відносини ЄС з Україною. Факти, цифри та останні події. [Електронний ресурс] // Європейська комісія. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/ukraine_en.
68. Торговельно-економічне співробітництво [Електронний ресурс] // Міністерство закордонних справ України. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://mfa.gov.ua/en/about-ukraine/european-integration/eu-ukraine-relations/trade-and-economic-cooperation>.
69. Тюріна О. В. Європейський Союз: деякі нариси історії формування. Правові засади європейської та євроатлантичної інтеграції України: досягнення та перспективи : матеріали учасників заочної наук.- практ. конф. (м. Львів, 31 жовт. 2017 р.). Львів : ННПП НУ «Львівська Політехніка», 2017. С. 13–17.
70. Угода між Україною та Європейським Співтовариством про наукове і технологічне співробітництво. Угоду ратифіковано Законом N 368-IV (368-15) від 25.12.2002 р.
71. Указ Президента України «Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу» від 11 червня 1998 р.
72. Україна отримала €24,1 млрд., або 65% заявленої партнерами допомоги. [Електронний ресурс] // Інтерфакс-Україна. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://interfax.com.ua/news/economic/868640.html>.
73. Україна стала найбільшим постачальником вершкового масла та сиру до ЄС. [Електронний ресурс] // Укрінформ. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3618875-ukraina-stala-najbilsim-postacalnikom-verskovogo-masla-ta-siru-do-es-eksperti.html>.

74. Україна-ЄС: шлях до політичної асоціації. — Центр Разумкова, 2021р., с.37-40. — Режим доступу до ресурсу: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021_association.pdf.
75. Філоненко Р. Україна – ЄС: остаточний вибір засад розвитку держави /Р. Філоненко // Віче. – 2007. №9 – 10 .– 45 с.
76. Фінансова допомога від міжнародних партнерів: скільки Україна отримала на 1 жовтня [Електронний ресурс] // Економічна правда. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/10/6/692303/>.
77. Харечко Т.І. Особливості євро інтеграційних процесів у ХХІ ст.. / Т.І. Харечко // Економічний простір. – 2017. - № 4. – С. 7-11.
78. Хліб у країнах Європи подорожчав на 18% за рік – Євростат [Електронний ресурс] // Економічна правда. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/09/20/691651/>.
79. Цьогоріч із Європи видворили понад 400 російських шпигунів - глава МІ5 [Електронний ресурс] // Укрінформ. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3615858-cogoric-iz-evropi-vidvorili-ponad-400-rosijskih-spiguniv-glava-mi5.html>.
80. Чебаненко О. Основні результати і проблеми виконання плану дій Україна – ЄС // О. Чебаненко. Політика і час – 2007. - №3. –24 с.
81. Чорноморська угода з експорту зерна є "маяком надії" на тлі війни в Україні - Гутерріш [Електронний ресурс] // Новини Організації Об'єднаних Націй. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://news.un.org/en/story/2022/07/1123062>.
82. Шпек Р. Україна – ЄС: крок до членства /Р. Шпек. // Політика і час. – 2007. – №5. – 18 с.